

Europske zelene perspektive o Univerzalnom temeljnomo dohotku

2. izdanje
Kolovoz 2021.

Europske zelene perspektive o Univerzalnom temeljnomo dohotku

2. izdanje

Kolovoz 2021.

Uređivanje i koordinacija izdavanja: Hannes Mehrer
GEF koordinacija projekta: Carlotta Weber & Luka Gudek
Prijelom i dizajn: Miriam Hempel
Urednica: Ashley Sherwood

Zelena europska fondacija (Green European Foundation)
Rue du Fossé 3 – 1536 Luksemburg
Ured u Bruxellesu: Mundo Madou, Avenue des Arts 7-8
1210 Bruxelles – Belgija
info@gef.eu
www.gef.eu

Ova publikacija je realizirana uz financijsku podršku Europskog parlamenta Zelenoj europskoj fondaciji. Europski parlament nije odgovoran za sadržaj ovog projekta.

Mišljenja izražena od strane autora u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove Zelene europske fondacije.

Sadržaj

6-7 Predgovor

8 UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODAK UKLOPLJEN U ŠIRI KONTEKST

10 Ekonomska dimenzija

11 *Univerzalni temeljni dohodak je priuštiv, samo trebamo prestati miješati bruto i neto trošak UTD-a* – Liz Fouksman

17 *"Dječji doplatok za sve": uvođenje parcijalnog temeljnog dohotka* – Baukje Dobberstein

20 Socijalna dimenzija

21 *Skrb, COVID-19, univerzalni temeljni dohodak* – Antje Schrupp

25 *Odgovor na povlačenje ili oslobođenje? Društveni potencijal UTD-a iz feminističke perspektive* – Ute Fischer

30 Ekološka dimenzija

31 *Odrast i plavo-zeleni argumenti za temeljni dohodak* – Guy Standing

34 *Kako cijena ugljika može postati socijalno pravedno polazište za temeljni dohodak* – Mathis Böhthe

36 *Bezuvjetni dodatak za autonomiju: alat za demokratski i društveni odrast* – Vincent Liegey

41 *Ekološka euro-dividenda: korak prema temeljnom dohotku u Europi* – Ulrich Schachtschneider

46 UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODAK U NACIONALNOM KONTEKSTU

48 *Austrija* – Juliane Alton

50 *Belgija* – Kim Evangelista

51 *Finska* – Simo Raittila

56 *Francuska* – Lucile Schmid

58 *Njemačka* – Wolfgang Strengmann-Kuhn i Michael Opielka

64 *Grčka* – Christina Efthimiadou i Alexander Pagoulatos

66 *Mađarska* – Ferenc Büttl, Bence Tordai, i Henriett Horváth

71 *Nizozemska* – Alexander de Roo i Jan Atze Nikolai

73 *Norveška* – Kjell Fagerbakke

76 *Poljska* – Ewa Sufin-Jacquemart

79 *Škotska* – Peter Ryan

82 *Srbija* – Predrag Momčilović

84 *Španjolska* – Raul Gomez and Julen Bollain

86 *Švedska* – Rebecka Le Moine

88 *Švicarska* – Irina Studhalter, Pierre Eckert i Ralph Kundig

90 *Ujedinjeno Kraljevstvo* – Natalie Bennett

92 O autorima i urednicima

Predgovor

Evo ga – drugo izdanje naše zbirke članaka koji prikazuju različite aspekte i perspektive vezane uz univerzalni temeljni dohodak (UTD).¹ Zbog pandemije COVID-19, rasprava o univerzalnom temeljnom dohotku doživjela je zamah tijekom prošle godine. Diljem Europe i svijeta istraživani su alternativni koncepti za jednostavne i učinkovite načine ublažavanja ekonomskih izazova i odobreni su programi ekonomske pomoći; neki od njih su podsjećali na parcijalni temeljni dohodak. Prvi put, mnogi ljudi su shvatili da se svi mi iznenada možemo naći u ekonomski izazovnoj situaciji bez vlastite krivnje. U takvim okolnostima, bezuvjetni temeljni dohodak može nam pomoći da ne izgubimo hrabrost, već da umjesto toga usmjerimo svoju energiju na vlastiti daljnji razvoj i pronalazak izlaza iz ove krize.

Pandemija COVID-19 dodatno je istaknula i pogoršala društvenu nepravdu i ekonomsku nejednakost, i dodatno pokrenula pitanja o društvenoj odgovornosti pojedinaca i solidarnosti na svim razinama društva. Političari raznih država su provodili mjere slične temeljnom dohotku; mnoge (zelene) stranke – i njihovi izborni programi – sada govore o temeljnom dohotku; međutim, u nekim slučajevima to je isključivo u korist specifičnih ciljanih skupina, kao što su djeca.

Kako se ova publikacija uklapa u raspravu?

Od 2017. godine, Zelena europska fondacija (Green European Foundation – GEF) promatra i pomaže u oblikovanju rasprave koja unapređuje univerzalni temeljni dohodak u Europi i, po mogućnosti, na globalnoj razini. U sklopu transnacionalnih projekata, izrađene su brošure, implementirani pilot projekti, istražene mogućnosti financiranja, stvoreni video zapisi za društvene mreže, pokrenute online rasprave i debate, uspostavljene stručne radne skupine, stvorene i proširene mreže dionika, i razvijen

online tečaj.² Cilj ovih aktivnosti i ove publikacije su podržati inicijative poput Europske građanske inicijative o temeljnom dohotku, inicirati rasprave unutar i izvan zelenih krugova kako bi učili jedni od drugih, i omogućiti razmjenu stavova i znanja vezanu uz alternativne socijalne politike

Na prijedlog Europske zelene mreže podupiratelja temeljnog dohotka, ažurirali smo i proširili publikaciju [Europske zelene perspektive o Univerzalnom temeljnom dohotku](#) iz 2019. godine. Slično kao i prvo izdanje, cilj novog izdanja je pružiti uvide u rasprave oko univerzalnog temeljnog dohotka u raznim europskim državama – kako unutar Zelenog pokreta, tako i u široj javnosti – i sagledati ih u povijesnom i kulturnom kontekstu. U drugom izdanju, predstavljamo članke iz država koje prethodno nisu pokrivene, novosti vezane za poznate projekte, kao i doprinose koji povezuju temeljni dohodak s drugim gorućim problemima, poput održivosti, zaštite klime i klimatske pravde. Što više znamo o pilot projektima i raspravama u različitim državama, sama rasprava dobiva veću europsku i međunarodnu snagu te se omogućava uspostavljanje snažnije zajednice. Zajedno možemo učiti jedni od drugih i podići temu univerzalnog temeljnog dohotka na višu razinu te ju povezati s klimatskom krizom, potrebom za društvenom pravdom i razvojem novih modela koji odgovaraju na digitalizaciju. Također otvaramo nove mogućnosti za (djelomično) financiranje temeljnog dohotka, poput poreza na CO2 ili – općenito – poreza na prirodne resurse.

Ovaj kompendij započinje s osam eseja na teme vezane uz temeljni dohodak iz tri perspektive: ekonomske, društvene i ekološke. Liz Fouksman i Baukje Dobberstein bave se financijskim i poreznim pitanjima. U svom eseju, razlažu zašto su neto i bruto troškovi temeljnog dohotka često pogrešno shvaćeni i može li se neoporezivi doda-

1 Kroz ovu publikaciju, raspravljani su različiti modeli temeljnog dohotka, bezuvjetnog ili uz određene uvjete. Stoga, u općem uvodu pričamo o temeljnom dohotku, dok autori preciziraju vlastite različite vizije i modele u pojedinačnim člancima.

2 Besplatan online tečaj o temeljnom dohotku dostupan je na engleskom i španjolskom jeziku u sklopu digitalne platforme za učenje Green Academy Zelene europske fondacije na [sljedećem linku](#).

tak isplatiti unaprijed umjesto da se odbije od porezne obveze nakon isteka godine. Antje Schrupp i Ute Fischer usmjereni su na društvene teme i opisuju vezu između temeljnog dohotka i krize skrbi s jedne strane, te vezu između temeljnog dohotka i feminizma s druge strane. Još četiri članka, čiji su autori Guy Standing, Vincent Liegey, Mathis Bönke i Ulrich Schachtschneider dotiču se klimatske pravde i demonstriraju kako nametanje raznih oblika poreza mogu reducirati ugljične emisije i iscrpljivanje drugih resursa, ali i omogućiti (djelomično) financiranje temeljnog dohotka. Nakon ovih osam eseja slijede izvještaji iz šesnaest država, koji prikazuju trenutne aktivnosti u vezi s temeljnim dohotkom u sklopu zelenih stranaka ili šireg političkog konteksta, kao i diskursa na nacionalnoj razini.

Željeli bismo zahvaliti našim autorima na njihovim doprinosima i našem uredniku, Hannesu Mehreru, bez kojih ova publikacija ne bi bila moguća i kojemu smo duboko zahvalni na angažmanu i uloženom vremenu.

Kako nastavljamo dalje?

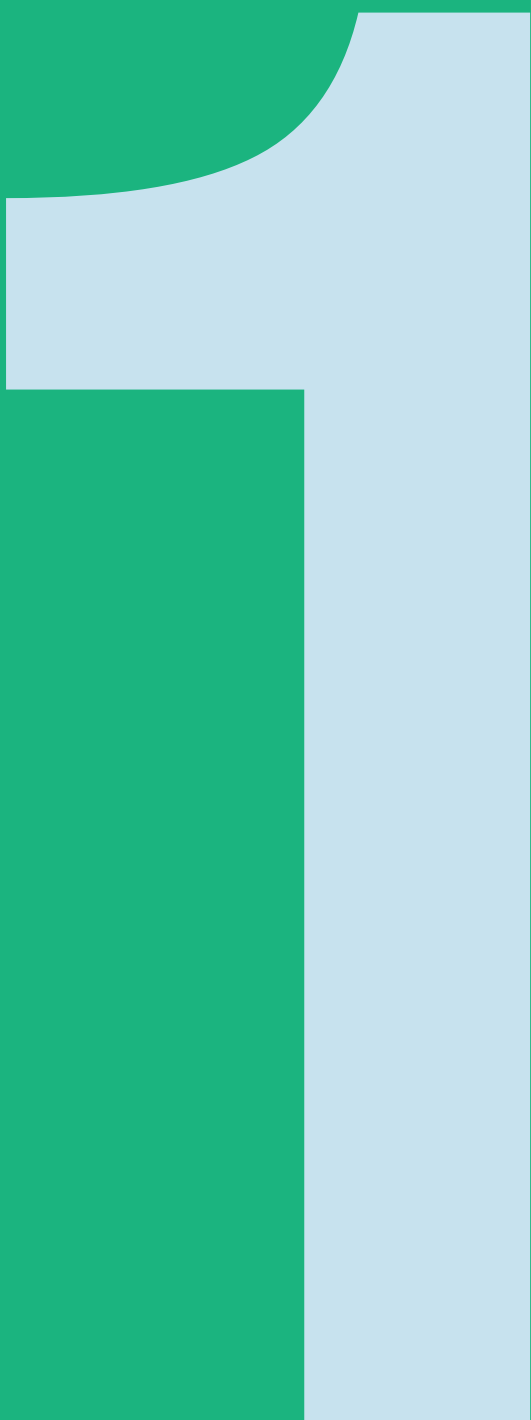
Kako bi angažirali što više ljudi, naš je cilj učiniti ovu publikaciju dostupnom na više jezika. Želimo prikupiti ideje i prijedloge nastale u sklopu raznih (online) događanja te uključiti naše autore na različitim razinama i kroz javne rasprave. Nadalje, Zelena europska fondacija nastavlja s radom na ovoj temi s ciljem izgradnje mreže oko teme i

dodatnog širenja ove rasprave. Još uvijek postoji puno posla i potrebnog napora da univerzalni temeljni dohodak zaživi u Europi i u svijetu.

Naposljetku, na ideju temeljnog dohotka možemo se referirati kao na univerzalnu, bezuvjetnu, drugačiju ili u obliku osnovnog prihoda. Ono što je važno su sljedeća četiri kriterija: temeljni dohodak dopušta (1) sudjelovanje u politici i kulturi; on je (2) predviđen kao neotuđivo pravo; (3) bez provjere imovinskog stanja; i (4) bez cenzusa, kako bi bilo etično, socijalno i ekološko.

Susanne Rieger

Green European Foundation (GEF), potpredsjednica i koordinatorka radne skupine GEF-a za UTD

UNIVERZALNI
TEMELJNI
DOHODAK
UGRAĐEN U ŠIRI
KONTEKST

I. Ekonomska dimenzija

Temeljni dohodak je priuštiv, samo trebamo prestati miješati bruto i neto trošak univerzalnog temeljnog dohotka.

E. Fouksman

U svojoj osnovi, univerzalni temeljni dohodak izgleda kao jednostavna ideja. Doista, njegova glavna privlačnost je njegova elegancija. Samo dati svima redovit prihod od kojeg se može živjeti, bez obveza, uvjeta, papirologije ili popratne birokracije. Ipak, najčešće nedoumice, pitanja i kritike koje se pojavljuju oko UTD-a pokazuju da se iza elegantne i jednostavne ideje skrivaju suptilnosti koje se poigravaju ljudskom matematičkom i ekonomskom intuicijom te popratnim zabudama. I mnoge od tih zabuda vezane su uz trošak temeljnog dohotka.

Zabluda o bruto-neto trošku

Prva zabluda je ono što ja nazivam zabudom o bruto-neto trošku. Na prvi pogled može se činiti kako je trošak UTD-a lako odrediti i izračunati. Većina ljudi pretpostavlja da je samo potrebno pomnožiti iznos univerzalnog temeljnog dohotka s brojem stanovnika i - evo - trošak je tu i obično predstavlja nevjerojatno velik iznos, koji se koristi za opravdavanje argumenta da je UTD neisplativ. Ipak, ovaj izračun i tvrdnja o neisplativosti nisu točni. Taj iznos prikazuje samo bruto trošak - broj koji nam zapravo ništa ne govori o koristi za ekonomsku politiku i isplativosti. Umjesto toga, moramo govoriti o neto trošku.

Za brzi primjer koji pokazuje razlike između neto i bruto troška te zašto je neto trošak važan, zamislite da idete na sat violine. Imate novčanicu od 20 € u džepu i dajete ju instruktoru kako bi platili sat violine. Instruktor vam vraća 5 € ostatka. Koliko zapravo košta sat violine?

Odgovor je očit: 15 €. Iznos od 20 € koji ste prvi platili (ekvivalent bruto trošku) je nebitan - ono što je bitno je iznos novca kojeg ste se odrekli nakon što je cijela transakcija završena. To je neto trošak.

Iako ovo može zvučati kao bolno očita poanta, kada pričamo o trošku temeljnog dohotka, nevjerojatno velik broj novinara, odvjetnika, donositelja odluka, pa čak i ekonomista, donosi zaključke ekvivalentne tom da sat violine košta 20 €. ¹ To se događa toliko često da se ova zabluda treba smatrati ekonomskom zabudom kojom bi se trebali baviti ekonomisti, poput zablude nepovratnih troškova ² ili hiperboličnog diskontiranja. ³

Brojka koja je važna u raspravama o troškovima UTD-a je neto trošak: iznos novca koji dobiva jedna grupa ljudi i gubi druga nakon svih poreza i davanja. Ta brojka transparentno mjeri redistributivni učinak UTD-a. Baš kao u gornjem primjeru, neto i bruto troškovi mogu biti vrlo različiti. Zamislite da primete godišnji temeljni dohodak od 12.000 €, ali plaćate 13.000 € za nove poreze kako bi se on financirao. Mogli biste se osjećati uzrujano što je trošak poreza toliko visok, no taj trošak zapravo nije stvarni trošak temeljnog dohotka. Ono što je bitno je neto trošak - razlika između iznosa prenesenog vama i iznosa poreza, koja u ovom primjeru iznosi 1000 €. (Slika 1)

1 Neki primjeri visokoprofiliranih ekonomista i ekonomskih novinara koji iznose zablude o neto i bruto trošku uključuju:

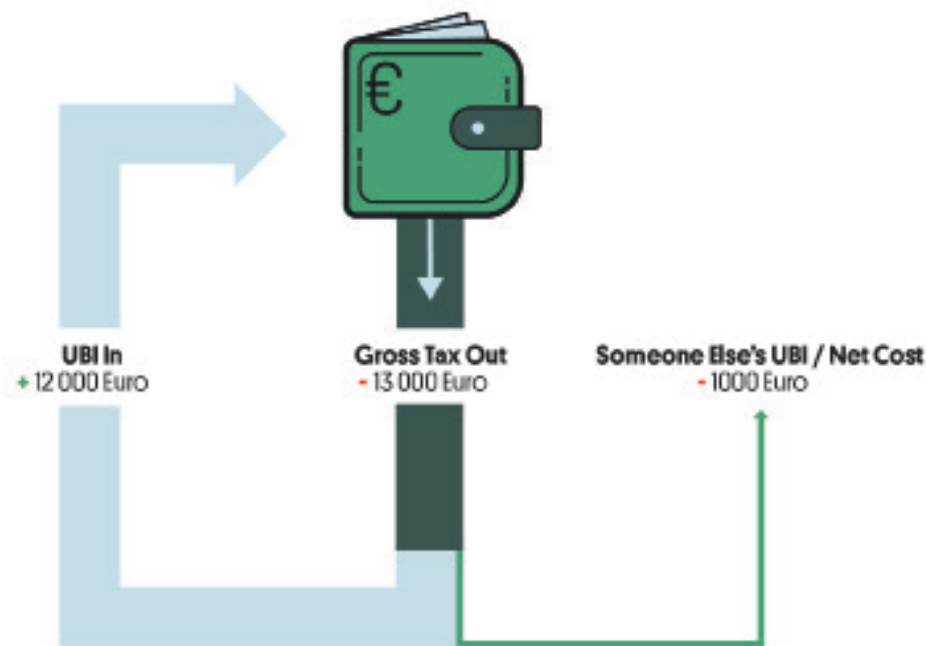
<https://www.economist.com/finance-and-economics/2015/05/23/basically-unaffordable>;

<https://www.ft.com/content/100137b4-0cdf-11e8-bacb-2958fde95e5e>;

<https://www2.project-syndicate.org/commentary/why-universal-basic-income-is-a-bad-idea-by-daron-acemoglu-2019-06>

2 U klasičnoj ekonomiji i teoriji racionalnog izbora, samo bi budući ili očekivani troškovi trebali utjecati na racionalno donošenje odluka, jer su prošli troškovi već nastali i ne mogu se poništiti. Međutim, mnogi su ljudi pod utjecajem prošlih troškova (bez obzira na to radi li se o novcu, vremenu ili energiji) tijekom donošenja odluka - čest primjer je nastavak ulaganja u posao koji propada zbog ulaganja koja su već izvršena..

3 Eksperimenti s hiperboličnim diskontiranjem pokazuju kako mnogi ljudi donose ekonomske odluke koje su tijekom vremena nedosljedne. Primjerice, većina ljudi preferira manju naknadu sada nego veću naknadu za jedan mjesec, no ako biraju između manje naknade za 12 mjeseci ili veće nagrade za 13 mjeseci, odabrali bi veću naknadu za 13 mjeseci.

Slika 1 | Bruto trošak u odnosu na neto trošak Vaša država provodi UTD od 12.000 € i, kako biste ga financirali, imate 13.000 € novih poreza koje treba platiti (vaš **bruto trošak**). Možda mislite da je ovo jako skupo – ali, zapravo, 12.000 € od ovih poreza vraća vam se u obliku vašeg UTDa od 12.000 €. **Neto trošak** za vas tada iznosi samo 1.000 €.

Razumijevanje prave cijene UTD-a zasniva se na shvaćanju kako bi neki ljudi koji primaju UTD također trebali sudjelovati u njegovom financiranju. To vrijedi za sva univerzalna javna dobra i usluge. Dok je javno obrazovanje u osnovi besplatno za sve, neki građani zapravo plaćaju velike poreze kako bi obrazovali svoju djecu u javnom sustavu – ne samo da pokrivaju troškove vlastite djece, nego također plaćaju troškove školovanja djece onih koji su manje imućni. Isto vrijedi i za UTD. On je univerzalan u distribuciji, ali ne radi se o univerzalnom povećanju raspoloživog dohotka.⁴ To je zato što neki od onih koji primaju UTD ujedno moraju biti i oni koji ga financiraju.⁵

Dilema milijardera

Ovo razrješava povezanu zablude oko UTD-a – ono što ja nazivam "dilemom milijardera". To je prigovor da bi UTD doprinio i bogatima kojima on nije potreban. To, zapravo, nije točno – iako bi bogati doista primili svoj UTD, vratili bi ga kroz svoje poreze⁶, kojim bi ga financirali i za druge.

Drugim riječima, dio stanovništva će putem svojih poreza vratiti svoj temeljni dohodak. Nakon svih poreza i transfera, njihov se raspoloživi dohodak neće promijeniti. Dio stanovništva neće samo vratiti svoj temeljni dohodak, već će platiti i dodatne poreze koji će financirati temeljni dohodak drugih – to su neto uplatitelji.

Nakon svih poreza i transfera, samo jedan segment

4 Iznimka od ovoga je ako nacionalni ili regionalni UTD financira druga država ili vanjska institucija – na primjer, ako države na globalnom Sjeveru plaćaju UTD državama na globalnom Jugu; primjerice, kao odštetu za ropstvo ili kolonijalizam.

5 Mnogi drugi su to istaknuli, vidi:
<https://works.bepress.com/widerquist/75/>
<https://medium.com/basic-income/if-we-can-afford-our-current-welfare-system-we-can-afford-basic-income-9ae9b-5f186af>
<https://www.scottasantens.com/negative-income-tax-nit-and-unconditional-basic-income-ubi-what-makes-them-the-same-and-what-makes-them-different>

6 Najlakši način razmišljanja o ovome je kroz progresivni porez na dohodak gdje bogati plaćaju višu poreznu stopu za svoj dohodak. Međutim, poanta bi vrijedila za bilo koju metodu financiranja UTD-a, sve dok nije regresivna (tj. sve dok bogatiji plaćaju više). To uključuje porez na ugljik, porez na dobit, porez na robote i porez na bogatstvo – sve bi to oduzelo više novca onima kojima je bolje.

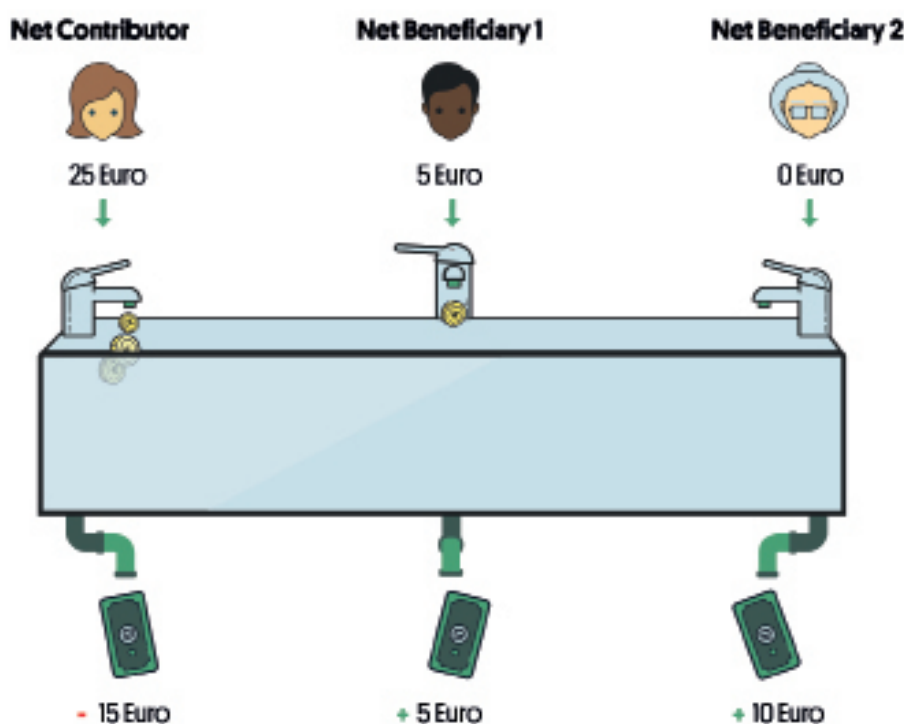
ljudi završit će s povećanjem svojih prihoda, a oni koji uplaćuju u sustav su djelomice ili potpuno kompenzirani u iznosu samog UTD-a. Neto trošak UTD-a mjeri koliko svaki pojedinac dobiva ili gubi kada se politika počne provoditi. Da bismo izračunali taj trošak, moramo specificirati financiranje.

Razmotrimo još jedan jednostavan primjer: tri prijatelja odlučuju uspostaviti međusobni univerzalni temeljni dohodak od 10 €. Kako bi platili za UTD, prijatelji odlučuju implementirati progresivno "oporezivanje", gdje među njima najbogatija osoba doprinosi 25 € u kolektivni UTD budžet, druga najbogatija osoba doprinosi 5 €, a najsiromašnija osoba ne mora platiti ništa. Nakon što su primili UTD od 10 €, neto trošak UTD-a za najbogatiju osobu iznosi 15 € (25 € - 10 €), i ta osoba se smatra neto

uplatiteljem. Druga osoba je uplatila 5 €, a zaprimila 10 €. Iako su uplatili u kolektivni budžet, bogatiji su za 5 €. Najsiromašnija osoba nije platila nikakav "porez", te je stoga jedina koja je bogatija za punih 10 €. (Slika 2)

Neto trošak gore navedenog UTD primjera: iznos novca koji jedna grupa ljudi gubi i druga dobiva je zbroj neto doprinosa, koji, u ovom slučaju, iznose 15 € koje je izgubila najbogatija osoba a steklo je dvoje najsiromašnijih. Ovih 15 € neto troška je dio od 30 € bruto troška ovog UTD-a (i 25 € plaćeno unaprijed od najbogatije osobe). To je iznos koji je bitan jer predstavlja iznos koji je zapravo oduzet iz nečijeg raspoloživog dohotka.

Univerzalni dohodak u odnosu na dohodak zasnovan na imovinskom cenzusu

Slika 2 | Dilema milijardera: Dilema milijardera: tri prijatelja odlučuju se za temeljni dohodak od 10 € po osobi. Iako svi – uključujući najbogatijeg od trojice (tj. 'milijardera') – dobivaju temeljni dohodak, različite razine doprinosa znače da je najbogatiji prijatelj (lijevo) neto uplatitelj,

**“Drugim riječima,
dio stanovništva će,
kroz svoje poreze,
vratiti svoj temeljni
prihod; i nakon svih
poreza i transakcija,
njihov raspoloživ
dohodak neće
se promijeniti.”**

Spomenuta tri prijatelja mogla su postići isti rezultat na drugi način. Umjesto univerzalnog temeljnog dohotka od 10 € za sve, mogli su provoditi politiku naknade prema imovinskom cenzusu ili negativnog poreza na dohodak s identičnim troškom i ishodom preraspodjele. Mogli su organizirati sustav u kojem najbogatija osoba plaća 15 € poreza, druga najbogatija osoba dobiva 5 € od te uplate, a najsiromašnija osoba dobiva 10 €. I trošak i konačan rezultat su isti – svi na kraju izgube ili dobiju isti iznos novaca.

To nas dovodi do treće uobičajene ekonomske zablude oko cijene UTD-a: percepcije da je pristup zasnovan na imovinskom cenzusu jeftiniji od UTD-a. Ovo ne mora biti slučaj. Kao što se može vidjeti u gornjem primjeru, za svaki UTD pristup, postoji ekvivalent imovinskog cenzusa ili negativnog poreza na dohodak koji na kraju imaju isti neto trošak i isti redistributivni učinak.

To znači da je svaka tvrdnja o tome kako je negativni porez na dohodak inherentno jeftiniji od UTD-a netočna – to je jednako tvrdnja da je 2+2 manje nego 2+123-121, samo zbog toga što su brojevi manji i manje ih je. Studije koje tvrde da UTD košta više od negativnog poreza na dohodak ili sustava zasnovanog na imovinskom cenzusu čine bruto-neto pogrešku ili uspoređuju dvije različite politike, gdje negativni porez na dohodak utječe na druge transakcije u odnosu na UTD.

Kao što je jasno iz ove tri zablude, ne možemo razgovarati o cijeni UTD-a bez da razgovaramo o financiranju i oporezivanju. A kada govorimo o implementaciji novih poreza koji bi se plaćali za UTD, mnogi donositelji odluka i ekonomisti vole raspravljati o graničnim poreznim stopama. Međutim, istraživanje je pokazalo kako većina ljudi – uključujući popriličan broj donositelja odluka i političara – ne razumije razliku između graničnih i efektivnih poreznih stopa.

Granična u odnosu na efektivnu poreznu stopu

Marginalna porezna stopa je porezna stopa koja se plaća na svaki dodatni euro dohotka. To nije vaša ukupna (ili prosječna ili efektivna) porezna stopa. Zamislite da ostvarujete godišnju zaradu od 1.000.000 €, a u vašoj zemlji najviša porezna stopa je 50%. Koliko poreza plaćate na tih 1.000.000 €?

Odgovor nije pola milijuna. To je ponderirani prosjek poreznih stopa svih poreznih razreda koje koristi vaša zemlja i to je broj koji je puno niži. Visoki najviši porezni razredi prikrivaju činjenicu da ljudi plaćaju znatno manje od ove stope u prosječnom porezu. Iako se to može činiti očitim, anketa YouGov iz 2013. godine pokazala je da 48% ispitanika nije razumjelo razliku između marginalne i prosječne ili efektivne porezne stope.⁷ Ovu zabluđu često produbljuju i konzervativni političari, koji se pozivaju na najviše marginalne porezne stope kao da su prosječne porezne stope – i teško je takav pristup ne gledati kao političku taktiku protiv svakog pokušaja povećanja najvišeg poreznog razreda.⁸

Ova zabuna se samo pogoršava raspravama o financiranju UTD koje se odnose na marginalne porezne stope, budući da marginalne porezne stope ne mjere ni ne odražavaju paušalne doprinose. Ako primete UTD, vaša marginalna porezna stopa i vaš neto dohodak mogu porasti u isto vrijeme. To je zato što biste mogli dobiti UTD koji više nego nadoknađuje dodatni marginalni porez.

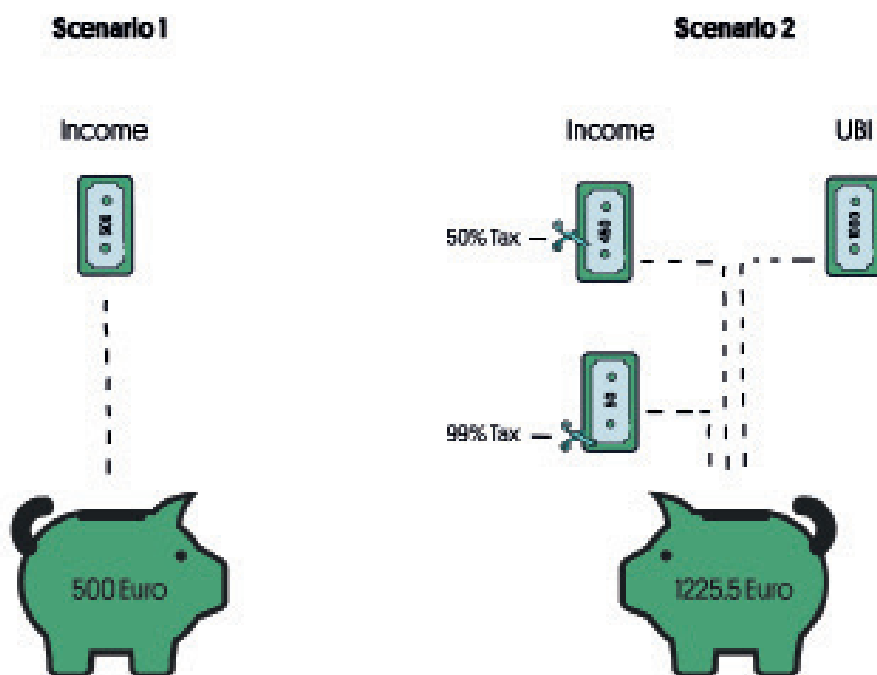
Na primjer – pretpostavimo da zaradite 500 € i živite u društvu bez poreza. Imate 500 € raspoloživog dohotka. Pretpostavimo da i dalje zarađujete 500 €, ali vaša zemlja odluči uvesti 1.000 € UTD i progresivno oporezivanje – u ovom slučaju, 50% marginalnu poreznu stopu na zarade do 450 € i 99% marginalnu poreznu stopu na bilo koju zaradu preko 450 €. Vjerojatno ćete biti uzrujani zbog nevjerojatno visoke porezne stope, posebice kada saznate da ste u poreznom razredu od 99%. Ali, zapravo ste bolje situirani u drugom primjeru. Plaćate 50% poreza na prvih 450 € (što iznosi 225 € poreza) i 99% poreza na posljednjih 50 € (što je 49,50 € poreza). To znači da je vaš ukupni (bruto) porezni račun 274,50 € (a vaša prosječna porezna stopa je zapravo 54,9%, odnosno daleko niža od vaše najviše marginalne porezne stope!), što vam ostavlja 225,50 €. Također, primete 1.000 € vašeg UTD-a, pa imate ukupno 1.225,50 € na bankovnom računu nakon svih doprinosa i poreza. Iako ste prešli na najvišu marginalnu poreznu stopu od 99%, u cjelini ste bogatiji. (Slika 3)

Bitno je shvatiti da, iako su marginalne porezne stope korisne za tehnička razmatranja pitanja poput poticaja za rad, one dovode do veće zbunjenosti kada se raspravlja o financiranju UTD-a putem oporezivanja. Mnogo jasniji i intuitivniji pristup bio bi usmjeriti raspravu prema neto

7 Vidi: <https://today.yougov.com/topics/politics/articles-reports/2013/01/08/understanding-how-marginal-taxes-work-its-all-part>

8 Primjerice, vidi: <https://www.cnbc.com/2019/01/10/ocasio-cortez-70percent-idea-is-just-the-start-of-the-democratic-tax-debate.html>

Slika 3 | Marginalne i efektivne porezne stope: Lijevo: U zemlji bez poreza i bez temeljnog dohotka, vaša zarada od 500 eura je ista kao i vaš raspoloživi dohodak. Desno: U zemlji s temeljnim dohotkom od 1.000 €, marginalnom poreznom stopom od 50% na zarade ispod 450 € i marginalnom poreznom stopom od 99% na sve zarade iznad 450 €, vaša bruto zarada i zarada prije poreza i doprinosa još uvijek iznose 500 €, ali vaš raspoloživi (neto) dohodak nakon svih poreza i doprinosa iznosi 1.225,50 € – mnogo više nego u scenariju bez poreza!

prosječnoj poreznoj stopi, koja je ukupan omjer dohotka koji ljudi gube kroz porezni sustav.⁹

Neto-bruto zabluda, dilema milijardera, zabluda o odnosu univerzalnih i ciljanih troškova te zabluda o marginalnoj naspram efektivnoj poreznoj stopi su sve varijacije iste sveobuhvatne konfuzije oko troškova UTD-a. Sve te teorije se oslanjaju na iste ekonomske zablude i zavaravaju intuiciju. Zagovornici temeljnog dohotka mogu odgovoriti na neka od ovih pitanja tako da se usredotoče na neto trošak umjesto na bruto trošak te naglašavanjem da bi bogatiji bili neto doprinositelji, a ne korisnici UTD-a. Također, mogu biti transparentni

o činjenici da su, u pogledu distribucije i troškova, negativni porez na dohodak i UTD u suštini ista politika. Finalno, bitno je raspravljati o neto prosječnoj poreznoj stopi. Sve te promjene mogu djelovati na matematičku intuiciju građana, ali jasno je da je UTD uistinu pristupač- na politika – samo ponekad iznenađujuće zbunjujuća.

9 Neto prosječna porezna stopa može se stoga izračunati kao $1 - (\text{neto dohodak} / \text{bruto dohodak})$. Neto dohodak je isto što i dohodak nakon poreza i davanja ili konačni raspoloživi dohodak. Neke organizacije ovo već uzimaju u obzir – primjerice, OECD-ovo godišnje izvješće o oporezivanju plaća uključuje "neto prosječne porezne stope po osobi" (NPATR), koje uzimaju u obzir bruto poreze i doprinose za socijalno osiguranje umanjene za bilo koje primljene novčane benefite. Vidi: https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/taxing-wages-2021_83a87978-en

‘Dječji doplatak za sve’: uvođenje parcijalnog temeljnog dohotka

Baukje Dobberstein

Jedina bezuvjetna novčana naknada koju njemačka država isplaćuje svojim građanima je dječji doplatak. Nakon jednostavne jednokratne prijava na početku djetetova života, fiksni se iznos redovito prima svakog mjeseca. Trenutno je to najmanje 219 € i isplaćuje se onima koji snose troškove života djeteta – obično roditeljima ili skrbnicima.

Dječji doplatak je bezuvjetan. Potreba se pretpostavlja, bez obzira na prihod roditelja. Način na koji se novac troši nije nadziran i, usprkos strahovima od suprotnog, koristi se u svrhu za koju je namijenjen, kako pokazuje studija Bertelsmanna iz 2018.¹⁰ Ne postoji očekivanje zauzvrat.

Svrha dječjeg doplatka je iz oporezivanja dohotka izuzeti troškove života djeteta vezanih uz egzistenciju. Za roditelje s visokim primanjima, može se umjesto toga zatražiti retroaktivni dječji doplatak, što provjeravaju porezne vlasti putem "najpovoljnijeg izbora" pri poreznoj procjeni.

Prihod na razini egzistencije za odrasle također je ustavno izuzet od poreza na dohodak putem osnovnog poreznog oslobođenja. Zašto se "doplatak za odrasle" ne bi isplaćivao unaprijed – slično isplati dječjeg doplatka, ali umjesto njega? S parcijalnim temeljnim dohotkom za sve, isplaćenim unaprijed i mjesečno, prihodi potrebni za egzistenciju bili bi neizravno izuzeti od poreza na dohodak. Putem ove promjene načina funkcioniranja, to bi otprilike odgovaralo današnjim poreznim uštedama kroz osnovno porezno oslobođenje. Osnovno porezno oslobođenje bi se na taj način ili zamijenilo ili naknadno odobrilo putem "najpovoljnijeg izbora" pri poreznoj procjeni.

Pozitivna poruka vlasti

Poruka koju prenosi bezuvjetni parcijalni temeljni dohodak bitno se razlikuje od one poreznog oslobođenja. Psihološki, primanje nečega potpuno je

drugačije od neplaćanja za nešto. Psihološki, primanje nečega potpuno je drugačije od neplaćanja za nešto.

I normativno, postoji razlika je li nešto plaćeno unaprijed, tj. "ex ante", ili je oduzeto od poreznih obveza "ex post", jer se vlastitom dohotku više ne daje prioritet.

Danas je važnije nego ikad da vlasti šalju pozitivne poruke svojim građanima. Bezuvjetni parcijalni temeljni dohodak može biti jedna takva pozitivna poruka. U vremenima kada se od nas toliko traži u smislu solidarnosti, discipline i ograničenja, poruka "pripadate i poželjni ste" može dati značajan doprinos društvenoj koheziji.

I u isto vrijeme, zabavno je nešto dati. Ako svatko u društvu nešto primi i svatko nešto daje, to potiče koheziju i osjećaj zajedništva. Temeljni dohodak pretvara sve građane u primatelje i davatelje. On prevladava podjelu između onih koji plaćaju i onih koji primaju. Svi pripadaju.

Smanjeno je skriveno siromaštvo

Ukidanjem poreznih oslobođenja, cijeli sustav može biti postati više ili manje neutralan u odnosu na prihode. Ipak, nekoliko rupa u sustavu se zatvara i smanjuje se skriveno siromaštvo.

Temeljni dohodak daje onima koji danas nemaju dovoljan vlastiti dohodak i također ne primaju dovoljne državne socijalne beneficije – tj. onima koji žive u skrivenom siromaštvu, ispod razine egzistencije – šansu da imaju više nego prije. To je izdatak koji bi država morala snositi ionako ako bi ti ljudi tražili ono na što imaju pravo. Trenutno, država štedi novac jer sprječava one kojima je potrebno da traže beneficije na koje imaju pravo postavljanjem birokratskih prepreka. Ova nepravda će biti znatno smanjena parcijalnim temeljnim dohotkom.

Potrebne su i druge reforme, kao što su one koje se raspravljaju od strane njemačkih Zelenih pod sloganom "garantirana sigurnost".¹¹ Čak i za ljude koji žive isključivo od socijalne pomoći, došlo bi do promjene. Iako bi se parcijalni temeljni dohodak – poput dječjeg doplatka – računao kao doplatak, on je bezuvjetan. To znači da

¹⁰ https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/Projekte/Familie_und_Bildung/Studie_WB_Kommt_das_Geld_bei_den_Kindern_an_2018.pdf

¹¹ <https://www.gruene-bundestag.de/themen/soziales/hartz-iv-ueberwinden-garantiesicherung-einfuehren>

se za njega ne mora ponovno aplicirati i ne može biti smanjen.

Parcijalni temeljni dohodak vjerojatno ne bi imao značajan utjecaj na zaposlenost jer bi stvarne razine raspoloživog dohotka ostale nepromijenjene. Svatko bi primio parcijalni temeljni dohodak od države, ali bi zaposlenici primili nešto manje neto plaće od svojih poslodavaca zbog oporezivanja dohotka od prvog eura nadalje.

Pretvaranje poreznog oslobođenja u parcijalni temeljni dohodak

Pretvorba osnovnog osobnog poreznog oslobođenja u parcijalni temeljni dohodak – koji se isplaćuje mjesečno – može biti osmišljena kao gotovo troškovo neutralna reforma. To nam može pružiti dodatno iskustvo s bezuvjetnim dohotcima i doprinijeti značajnijem doprinosu pozitivnijem percipiranju vlasti.

Također se može inicijalno provesti kao pilot-projekt za sve stanovnike određene regije.

U principu, pretvorba poreznog oslobođenja u parcijalni temeljni dohodak mogla bi se provesti u svim ostalim europskim zemljama koje imaju usporedivo osnovno oslobođenje. Na primjer, u Austriji, isplata od 250 € mjesečno svakom građaninu učinila bi minimalni egzistencijalni dohodak oslobođenim od poreza. Ako bi svi dohotci od prvog eura nadalje bili oporezivani po trenutnim stopama i rezultirajuć iznos bi bio oduzet od minimalnog iznosa socijalne podrške u proračunu, to bi se moglo platiti, s 90% građana koji bi financijski imali koristi, dok bi se samo gornji decil suočio s nešto većim poreznim opterećenjem.

**“Trenutno, država
štedi novac jer
sprječava one
kojima je potrebno
da zatraže doplatke
na koje zapravo
imaju pravo,
postavljanjem
birokratskih
prepreka.”**

I. Socijalna dimenzija

Skrb, COVID-19, univerzalni temeljni dohodak

Antje Schrupp

Pandemija COVID-19 pokazala je koliko su sustavi socijalne skrbi u europskim zemljama loše opremljeni za suočavanje s krizama. Kada ljudi primarno ovise o svojem formalnom zaposlenju, nemoguće je poduzeti mnoge učinkovite socijalne mjere za rješavanje krize. To je zato što, osim pokušaja suzbijanja krize – a to se odnosi jednako na virus, kao i na klimatsku krizu ili bilo koji drugi izazov – mjere moraju uvijek biti osmišljene na takav način da – ako je ikako moguće – ne poremete tok zarađenog dohotka.

U slučaju COVID-19, na primjer, bilo je potrebno što više ograničiti fizičke kontakte kako bi se prekinuli lanci infekcije i rizik prijenosa minimizirao. Značajna žarišta za infekciju i širenje virusa su, naravno, radna mjesta, odnosno posebno uredi i proizvodni pogoni. Stoga bi bilo smisleno da što više ljudi izbjegava ova mjesta – kako zaposleni tako i samozaposleni – i nastave samo s onim aktivnostima koje su neophodne za opskrbu, održavanje infrastrukture i esencijalne usluge. Postoje mnoge stvari bez kojih društvo može nekoliko tjedana ili mjeseci, ako se radi o izbjegavanju brojnih smrti i ozbiljnih bolesti. Je li stvarno problem ako se određena potrošačka dobra ne mogu kupiti neko vrijeme, ako se rekreacijski događaji ne održavaju ili ako se turistička putovanja moraju otkazati?

Ali pitanje nije bilo "kako se možemo snaći bez ovih segmenata ekonomije neko vrijeme?". Umjesto toga, bilo je "kako bi ljudi koji tamo zarađuju svoj novac trebali živjeti?". Iako je postojao neki oblik podrške za poduzetnike i samozaposlene, mnogi ljudi su se našli u strahu za svoju egzistenciju, i to je uzrokovalo ozbiljne posljedice ne samo za izravno pogođene, već i za društvo u cjelini. Mnogi ljudi su izbjegavali poduzimati potrebne mjere zaštite od infekcije iz straha od gubitka dohotka ili ugrožavanja svojih poslova, ili su bili prisiljeni to učiniti od strane svojih nadređenih ili poslodavaca. Dostupna podrška uključivala je puno birokracije; bilo je – predvidljivo – mnogo pokušaja prevare; i često, novac ne bi odlazio tamo gdje je najpotrebniji.

Koliko bi sve to bilo lakše s bezuvjetnim temeljnim dohotkom! Tada bi svi bili sigurni da će im barem min-

imalna razina egzistencije biti zajamčena, neovisno o tome je li njihov posao bio pogođen pandemijom. Javno prihvaćanje mjera zaštite od infekcije bilo bi veće, a pandemija bi se mogla brže staviti pod kontrolu i s manje gubitka života. Većina tvrtki i malih poduzeća također bi imala koristi.

Osnovna ideja bezuvjetnog temeljnog dohotka je odvajanje dohotka od rada, a pandemija COVID-19 bila je primjer koji je jasno pokazao prednosti tog načela: svi dobivaju ono što im je potrebno za život, bezuvjetno, tj. bez obzira na to što su voljni ili sposobni učiniti. S druge strane, rad ili aktivnost više ne služe isključivo svrsi zarađivanja novca ili osiguranja vlastitog uzdržavanja. Poanta nije u potpunom prekidanju te veze, ali ona više ne bi trebala biti isključiva. To omogućuje fleksibilnije reagiranje na izazove i potrebe, kako na individualnoj razini, tako i na razini društva u cjelini.

Međutim, u našoj kulturi rad i dohodak su simbolički toliko usko povezani da mnogi smatraju ovaj prijedlog utopijskim. Previđamo činjenicu da su rad bez dohotka i dohodak bez rada uvijek bili nešto normalno; posve uobičajeno. Kao djeca, imali smo zadovoljene sve životne potrebe bez davanja ničega zauzvrat. Nijedno ljudsko biće ne bi moglo odrasti bez "bezuovjetnog temeljnog dohotka" takve vrste. S druge strane, mnogi ljudi – više žena nego muškaraca – rade neplaćeno za druge, posebno (ali ne samo) unutar obitelji. Oni odgajaju djecu, kuhaju, peru, čiste, brinu se o bolesnima i starijima. Od ukupno 4,1 milijuna ljudi u Njemačkoj kojima je potrebna skrb, za njih 80% brinu njihove obitelji, prema Federalnom statističkom uredu (stanje iz 2019.).¹² Studija zaklade Hans Böckler otkrila je da zaposlene žene obavljaju 3,29, a muškarci 2,08 sati neplaćenog kućanskog posla dnevno.¹³

Ovaj ekonomski aspekt također je postao očit tijekom pandemije COVID-19. Zanimanja u sektoru skrbi ili trgovine na malo ispostavila su se kao ona koja nemaju odgovarajući društveni ugled i također su slabo plaćena. To je svima postalo očito, a sramota nemoćnog pljeska također je bila jasna. Ostaje za vidjeti kako će neuspjelo upravljanje pandemijom utjecati na sustav zdravstvene i socijalne skrbi na duge staze. Tisuće medicinskih sestara već su odlučile napustiti profesiju, što je trend koji je započet prije COVID-19, no ubrzao se tijekom same pandemije.

12 https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Gesundheit/Pflege/_inhalt.html

13 <https://www.boeckler.de/de/boeckler-impuls-unbezahlte-arbeit-frauen-leisten-mehr-3675.htm>

Međutim, neuspjeh u prepoznavanju važnosti i uloge skrbi bio je također evidentan tamo gdje se obavlja bez naknade: u obitelji. Roditelji su uglavnom prepušteni sami sebi sa zadatkom pružanja ne samo skrbi, već i školovanja svoje djece. Oni su ovaj zadatak savladali s herkulovskim naporom koji je bio zadivljujući i bez značajnog smanjenja njihove profesionalne izvedbe kao posljedica. No, kritiku ovog nerazumnog nametanja bila je nemoguće ignorirati, a gnjev je bio velik.

Pozadina ove katastrofe je činjenica da se neplaćeni rad i dalje jedva uključuje u nacionalna ekonomska razmatranja. Briga o djeci i skrb o starijima i nemoćnima kod kuće jednostavno se uopće ne smatraju "radom". Samo ono što se plaća definira se kao "rad".

Postoje, naravno, povijesni razlozi za ovu neusklađenost, koji su povezani s patrijarhalnom kulturom i njezinom rodnom podjelom rada. Politička znanstvenica Carol Pateman opisala je ovu razliku 1988. godine kao "rodni ugovor": neizgovoreni sporazum koji implicitno leži u osnovi funkcioniranja društva na isti način kao i Rousseauov društveni ugovor. Prema Patemanovoj tezi (koju su od tada preuzeli i razvili brojni feministički društveni znanstvenici), nevidljivi rad dodijeljen ženama u privatnoj sferi leži u osnovi vidljive sfere tržišta i politike, i čini ih mogućima u prvom redu. To se legitimira i opravdava društvenim teorijama koje razlikuju privatnu i javnu sferu, pri čemu su načela vladavine prava, socijalne pravde i ekonomije važeća samo za javnu sferu, dok se za "privatnu sferu" pretpostavlja da funkcionira prema potpuno različitim kriterijima. Unutar privatne sfere, u obitelji, prema ovom gledištu, ljudi djeluju kolektivno, nesebično, altruistički, brinu se jedni o drugima bezuvjetno i bez očekivanja ičega zauzvrat. U drugu ruku, u javnoj sferi interesi se sudaraju, prevladava natjecanje i rivalstvo, i svatko se brine da ne bude taj koji će izgubiti.

Danas je, međutim, ovaj rodni ugovor poništen s dvije strane. Prvo: žene su se emancipirale i dobile pristup nekada isključivo muškoj javnoj sferi. Žene su danas aktivne kao potpuni ravnopravni subjekti u politici i na tržištu. Drugo: kapitalističko tržište se odavno proširilo i u privatnu sferu. Novac se može zaraditi u tzv. sektoru skrbi; socijalna skrb može biti poslovni model. Jasna podjela između te dvije sfere i tako različitih principa koji se u svakoj od njih primjenjuju nikad nije dobro funkcionirala, ali danas je postalo potpuno jasno da je to doba prošlo. Dvije sfere se miješaju. 'Ženski poslovi' i 'muški poslovi', plaćeni i neplaćeni rad, davanje i razmjena – posvuda postoje siva područja.

Mnogi su neko vrijeme mislili da se problem može riješiti potpunim raspuštanjem privatne, obiteljske sfere (koja je ranije bila dodijeljena ženama) i omogućavanjem svima da djeluju na način na koji su samo muškarci

mogli u prošlosti. Na koncu, velik udio poslova koji su neplaćeno obavljale domaćice prebačen je u sferu novčane ekonomije: jedemo u restoranima, nosimo bluže na glačanje, unajmljujemo osoblje za čišćenje i gerijatrijsku skrb, gradimo sve više dječjih vrtića, domova za starije i drugih ustanova za profesionalnu skrb. Međutim, ispostavilo se da 'tržište' i stari ekonomski modeli nisu jako korisni kada je riječ o skrbi. Briga o bolesnima ili obrazovanje djece jednostavno se ne mogu organizirati kao automobilska tvornica. Ekonomski pokazatelji dizajnirani da povećaju učinkovitost ne funkcioniraju u područjima gdje se kvaliteta također očituje upravo u tome što uključeni ne gledaju stalno na sat.

Umjesto toga, potrebna je promjena paradigme. Na "skrb" se ne smije gledati kao na još jedan dodatni čimbenik unutar tradicionalne ekonomije; naprotiv, treba biti postavljena u središte ekonomskih političkih razmatranja, gdje može izazvati tradicionalne ekonomske teorije. U sektoru skrbi, na primjer, očito je da zakon ponude i potražnje ne vrijedi svugdje, inače bi učitelji u vrtićima, medicinske sestre i radnici u gerijatrijskoj skrbi – koji su prijeko potrebni svugdje – već odavno zaradili puno više. Ali tržište nudi samo ono što ljudi (mogu) platiti i što je profitabilno. Da budemo posve iskreni: iz ekonomske perspektive, briga za stare ljude nije isplativa. Dok se briga za djecu može smatrati "investicijom u budućnost" (i doista se često danas tako opisuje), briga za starije to nije: u ekonomskim terminima, briga za starije je "bacanje novca".

Motivacija za brigu ne može se temeljiti na ekonomskim principima, već samo na humanističkim. No, budući da se "briga" zapravo ne "isplati", problemi u pružanju skrbi sve su veći i veći. Ponekad priče o ljudima u potrebi koji primaju lošu skrb ili priče o nečistim školskim WC-ima dopijaju u medije, ali skandala o kojima se priča je malo. Ipak, takve priče nas izazivaju da razmislimo o vlastitim principima. Glavni razlog zbog kojeg postoji strah od bezuvjetnog temeljnog dohotka jest da više nitko neće raditi. Međutim, kada je riječ o sektoru skrbi, to je već stvarnost – mnoge stvari koje su hitno potrebne zapravo se ne rade jer nisu profitabilne. Tržište jednostavno ne osigurava da se obavi ono što je potrebno. Dakle, ovdje trebamo pronaći drugi izvor motivacije.

Kvalitetu skrbi također je teško izraziti ekonomskim parametrima. Član obitelji i profesionalna gerijatrijska medicinska sestra često pružaju identične usluge koje bi trebale biti analizirane i vrednovane na sličan način. Pitanje je li novac razmijenjen ili ne, to je sekundarno u odnosu na kvalitetu njihovog rada. Politički mehanizmi također su često neprikladni u sektoru skrbi. Na primjer, teško je štrajkati u bolnici, jer tada bez nadzora i potrebne brige ostaju ljudi, a ne strojevi.

**“Univerzalni
temeljni dohodak
oslobodio bi
ljude nužnosti da
moraju zarađivati
novac za svoj život
kroz formalno
zaposlenje prije
nego uopće mogu i
razmišljati o drugim
aktivnostima.”**

Iz svih ovih razloga, mreža "Care Revolution"¹⁴, osnovana 2014. godine, testira oblike političke organizacije u Njemačkoj koja okuplja različite aktere – medicinske sestre i pacijente, osobe kojima je potrebna pomoć i radnike u sektoru skrbi, ekonomiste i političke aktiviste – jer, u raspravama o krizi u sektoru skrbi nije dovoljno napraviti samo nekoliko malih prilagodbi. Primjerice, rješenje nije jednostavno ulagati više novca u profesionalni sustav skrbi ako korporacije to opet samo izvlače u obliku većih profita. Također je malo korisno plaćati radnike u skrbi više ako je njihov stvarni problem što su preopterećeni zbog nerealnih zahtjeva što se tiče vremena i efikasnosti. Poboljšanje uvjeta za kućnu skrb također nema koristi ako u isto vrijeme mnoge tvrtke očekuju sve više radnih sati i fleksibilnosti od svojih zaposlenika. Međutim, naravno da je potrebno osigurati više novaca, bolju plaću i bolje uvjete za članove obitelji koji pružaju skrb. Ali to ne mogu biti izolirane mjere, već samo osnova za pravu promjenu paradigme.

Ovdje dolazi do izražaja bezuvjetni temeljni dohodak. To je način da se oslobodi društvena energija koja je hitno potrebna za inovacije u sektoru skrbi. Na kraju krajeva, ne postoje već uspostavljena rješenja. Alternativa nije da se skrb odvija isključivo u profesionalnom sektoru – tj. u državnim ili privatnim institucijama s dobro plaćenim i sindikalno organiziranim stručnim osobljem – ili samostalno organizira isključivo kod kuće i u obitelji. Umjesto toga, bit će ključno učinkovito kombinirati oba pristupa zajedno, ali i identificirati mnoge druge rubne slučajeve. Mreže susjedstva, lokalni sustavi razmjene, udruženja, zajednički oblici života, zadruge i nezavisni projekti svih vrsta mogu zadovoljiti potrebe koje ni tradicionalna obitelj ni formalno zaposlenje organizirano na ekonomskim principima ne mogu ispuniti. Za to nam treba društveni prostor i želja zajednice da se stvari drugačije provode.

Temeljni dohodak oslobodio bi ljude nužnosti da moraju zarađivati novac za život kroz formalno zaposlenje prije nego što mogu čak i razmišljati o drugim aktivnostima. Stoga bezuvjetni temeljni dohodak ima potencijal stvoriti upravo tu slobodu i društveni prostor koji nam je potreban da razvijemo nove ideje i steknemo iskustvo.

Primjerice – iskustvo o tome kako možemo organizirati one usluge koje su društveno nužne, ali ne donose profit i stoga ih tržište ne pruža. Temeljni dohodak prilika je za rad na rješenjima krize skrbi, ali – i to je važno – sam po sebi nije rješenje. Jer, čak i s temeljnim dohotkom, ako sve ostalo ostane jednako, nećemo moći riješiti krizu u sektoru skrbi. I to je dobro.

To je zato što neke feminističke ekonomistkinje strahuju da bi temeljni dohodak mogao povećati očekivanja da će žene pružati skrb potrebitim članovima obitelji. U svjetlu ideologije 'dviju sfera spola' – koja je još daleko od vodeće – ta opasnost je doista prisutna, pogotovo jer žene tada nužno ne bi morale zaraditi vlastiti novac. I zaista, mnogi – posebice muški – zagovornici temeljnog dohotka zapravo podcjenjuju opseg potrebe u sektoru skrbi. Ali takav temeljni dohodak ne bi bio emancipatorski. Temeljni dohodak apsolutno se ne smije vidjeti kao samostalno rješenje krize.

Radi se o stvaranju uvjeta za slobodu. Ljudi koji žele brinuti o drugima trebali bi imati priliku to činiti; istovremeno, nitko ne bi trebao biti prisiljen brinuti se o drugima ako to ne želi. Bezuvjetni temeljni dohodak pružio bi pojedincima priliku da odaberu neplaćeni rad skrbi umjesto plaćenog zaposlenja – ali je samo emancipatorski ako u isto vrijeme postoji dostupan kvalitetna profesionalna usluga skrbi, tako da nitko ne bude suočen s izborom brinuti se sam ili ostaviti članove obitelji bez skrbi.

Temeljni dohodak nije rješenje krize skrbi. Ali mogao bi biti kvalitetna osnova u pokušaju stvaranja društva u kojem je dobar život moguć za sve. Društvo u kojem svatko može biti siguran da će njegove egzistencijalne potrebe pouzdano biti zbrinute pod svim okolnostima – i u materijalnom smislu i u smislu ljudske skrbi i pažnje. Društvo koje može fleksibilno i primjereno reagirati na krize jer je u mogućnosti činiti ono što je potrebno u svakom pojedinom slučaju, umjesto da očuva radna mjesta pod bilo kojim okolnostima i pod bilo koju cijenu – čak i po cijenu ljudskih života.

---

14 <https://care-revolution.org/>

Odgovor na povlačenje ili oslobođenje? Društveni potencijal UTD-a iz feminističke perspektive

Ute Fischer

Mnoge žene su oduševljene idejom bezuvjetnog temeljnog dohotka. U njemu vide odraz sebe i svojih životnih očekivanja u viziji rodne pravde: jednakost u slobodi, umjesto jednakosti u prisilnom formalnom zaposlenju. On odaje počast raznolikosti ženskih života kakvi su se razvili tijekom posljednjih desetljeća i osigurava egzistenciju neovisno o partneru koji zarađuje. Omogućuje skrb za ovisne osobe, kao i aktivnost u pružanju podrške zajednici. Sudjelovanje može poprimiti mnoge oblike jednom kada je takva osnovna sigurnost osigurana, prateći vlastite preferencije. To su argumenti koje iznose njezini zagovornici.

Međutim, prijedlog je također izložen oštroj kritici, posebice od strane feministkinja. Neke se boje povratka na zastarjele rodne uloge. Prema njihovom mišljenju, temeljni dohodak bi funkcionirao kao bonus za ostajanje kod kuće s kojim žene napuštaju teško izobrene terene u politici i poslovanju. To bi dovelo u opasnost emancipaciju zasnovanu na neovisnom dohotku i napornom napretku na poslu. Štoviše, diskriminatorne strukture se ne mogu prevladati novcem.

Temeljni dohodak, kažu, odvraća od važnih borbi za pristup odlučivanju i radu te za pravednu raspodjelu dohotka i bogatstva. Stoga je pitanje je li UTD korak naprijed ili korak unazad po pitanju cilja i razumijevanja emancipacije.

Što je rodna ravnopravnost?

Rodna neravnopravnost dobro je poznata i izrazito postojana unatoč znatnim političkim naporima. Stoga,

u svojoj strategiji rodne ravnopravnosti za razdoblje 2020. – 2025.¹⁵ Europska komisija zaključila je kako je od 2005. ostvaren određeni napredak u pogledu rodne ravnopravnosti, no taj napredak je ipak vrlo spor. Kriteriji koji se ovdje razmatraju su udio rodova u plaćenom zaposlenju, prihodi, mirovine, vodeće pozicije u poslovanju i politici te, konačno, u odgoju djece i skrbi. Komisija stručnjaka za Drugi izvještaj o jednakosti Savezne vlade u Njemačkoj iznosi sličan zaključak kao i Europska komisija¹⁶: žene još uvijek nose glavnu odgovornost za odgoj djece i skrb o članovima obitelji; posljedice su ograničene profesionalne karijere, smanjeni prihodi, praznine u profesionalnim biografijama do napuštanja profesija i nesigurno osiguranje za starost. Stoga su relevantni pokazatelji za politiku rodne ravnopravnosti bruto satnice (rodni jaz u plaći), ukupni zarađeni prihod tijekom životnog vijeka (rodni jaz u zaradi tijekom životnog vijeka), neovisne mirovinske naknade (rodni jaz u mirovinama), tjedni radni sati (rodni vremenski jaz) i dnevno vrijeme provedeno na neplaćenom radu (rodni jaz u skrbi).

Iz ovih informacija mogu se izvući različiti zaključci. Strategije rodne ravnopravnosti usredotočene su na vrijeme, novac i utjecaj. Zajednički ciljevi su "jednake mogućnosti za uspjeh i ekonomsku neovisnost"¹⁷ (Europska komisija). Postoje dvije glavne strategije koje vode ka tom cilju: usklađivanje životnog puta muškaraca i žena, ili nastojanje da se novac, vrijeme i utjecaj osiguraju drugim sredstvima.

15 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0152>

16 Vidi Sachverständigenkommission zum Zweiten Gleichstellungsbericht der Bundesregierung, Gutachten für den Zweiten Gleichstellungsbericht der Bundesregierung. Erwerbs- und Sorgearbeit gemeinsam neu gestalten, in: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (Hrsg.), Zweiter Gleichstellungsbericht der Bundesregierung, BT-Drs. 18/12840 v. 21.06.2017

17 Communication from the Commission, vidi fusnotu 1.

**“Stoga, UTD
je nešto više
od novca; to
je temelj za
samoodređivanje
životnih puteva.
UTD stvara prostor
za donošenje
odluka i pokazuje
povjerenje u
pojedinka.”**

UTD omogućava dohodak i priznanje, sigurnost i smisao

Bezuvjetni temeljni dohodak – shvaćen kao suma novca koja se isplaćuje svakom stanovniku određene države¹⁸ na početku svakog mjeseca – temelji se upravo na ovim kriterijima: slobodnom razvoju osobnih životnih planova, ekonomskoj neovisnosti i suverenitetu nad vremenom. On jamči:

Osiguranje sredstava za život: Bezuvjetni temeljni dohodak predstavlja osnovno pravo na dostojanstven život oslobođen od egzistencijalnih teškoća. To je učinkovita zaštita od siromaštva. Svaka osoba trebala bi moći sudjelovati u životu društva. Stoga mora biti dovoljno visok da se može živjeti bez dodatnog zaposlenja. Time se uklanja prisila na rad. Nije nagrada za učinak i ne zamjenjuje nedostatak zarađenog dohotka. Obrnuto, bezuvjetni temeljni dohodak preduvjet je za mogućnost pružanja usluga i aktivnosti svih vrsta. To može biti zaposlenje, ali i slobodno vrijeme, skrb o drugima i/ili o sebi.

Individualnost: UTD se isplaćuje na individualnoj osnovi i time ispunjava zahtjev politike rodne ravnopravnosti. Naime, financijska neovisnost između supružnika ili partnera osnova je za emancipaciju. Isplata pojedincima u skladu je s modernim, međuspolnim, pluraliziranim konceptima života. Temeljni dohodak otvara mogućnost hrabrog upuštanja u samoodređene životne puteve, isprobavanja novih stvari i ostavljanja rodni stereotipa iza sebe.

Bezuvjetnost: Najveća razlika u odnosu na trenutačne sustave socijalne zaštite u svim europskim zemljama je činjenica da nitko ne mora dokazivati da zaslužuje primati isplate od države. Nitko ne mora dokazivati da je voljan raditi ili da na neki drugi način doprinosi društvu ili je u financijskoj potrebi. Eliminacija ovih kriterija može reducirati komplikacije vezane uz državnu birokraciju. I što je još važnije, bezuvjetna isplata priznaje građane kao temelj političke zajednice isključivo na temelju njihovog postojanja.

Stoga, UTD je nešto više od novca: to je temelj za samoodređene životne puteve. Stvara prostor za donošenje odluka i pokazuje povjerenje u pojedinca.

Odsustvo bilo kakvog straha za budućnost i nepovjerenja oslobađa energiju i kreativnost na razini pojedinca. Na

društvenoj razini, UTD također nije samo novi osnovni sustav socijalne sigurnosti u financijskom smislu, već i nova ideja društva. Stvara novi poredak društvenog priznanja u kojem – kao socijalno zakonodavstvo – istovremeno predstavlja samosliku društva i njegov sustav vrijednosti. Što priznajemo? Život usredotočen oko plaćenog rada i profesionalne karijere? Mjerimo li uspješan život time može li netko zaraditi vlastiti novac? Ili cijenimo autentičan način života usmjeren prema potpunoj realizaciji vlastitih sposobnosti, interesa i potreba? UTD oslobađa etiku uspjeha od njezinog radnog konteksta i pruža priznanje i status svim aktivnostima koje doprinose održivom razvoju društva.

U tom smislu, takve aktivnosti također stvaraju smisao.¹⁹ Jer smisao u životu uvijek nastaje kada naša djelovanja imaju značaj izvan nas samih, tj. za zajednicu, za obitelj i prijatelje, za određene skupine i za društvo u cjelini. I to posebno dobro pokazuje kako se UTD podudara s uvjetima koje društvo treba za svoj razvoj. Jer svako društvo mora riješiti tri problema: mora se reproduktivno obnavljati u generacijskom smislu brinući se za mlade (to se uglavnom radi u obitelji); mora se socijalno obnavljati, tj. osigurati i ojačati socijalnu koheziju (npr. kroz građansko angažiranje); i mora se materijalno obnavljati kroz proizvodnju i opskrbu dobrima i uslugama (to se uglavnom postiže putem tržišta rada).

U najboljem slučaju, socijalno-politička regulativa stvara okvir u kojem se te potrebne aktivnosti mogu obavljati uz prevladavanje izazova. Bezuvjetni temeljni dohodak ispunjava te strukturalne zahtjeve jer nije ovisan o uspješnosti na poslu, već omogućuje i skrb te zajednici orijentirane aktivnosti. Iz ove sistemske perspektive, temeljni dohodak je prilagođen i stoga održiv te otporan društveni sustav.

Ali je li također pravedan iz perspektive jednakosti?

Mane i zamke UTD-a iz rodne perspektive

Prema mišljenju Ronalda Blaschkea,²⁰ čak i kritičari UTD-a vide prednosti koje on pruža u smislu osobnih sloboda žena. Povoljniji uvjeti za samoodređenje na tržištu rada, u odnosima sa državnom birokracijom, u strukturama ovisnosti unutar obitelji ili partnerstvu te zaštita koju pruža u prekarnim životnim situacijama, neosporni su.

18 Tko točno ima pravo na primanje ovih plaćanja – bilo da se radi samo o državljanima ili i imigrantima i tražiteljima azila, i pod kojim uvjetima – mora biti razrađeno u detaljnom modelu i ovdje se neće dalje raspravljati.

19 Za više detalja, pogledati Ute Fischer, *Anerkennung, Integration und Geschlecht. Zur Sinnstiftung des modernen Subjekts*, Bielefeld 2009.

20 Vidi Ronald Blaschke, *Grundeinkommen und Care-Arbeit*, u: *Widersprüche* 134 (2014), p. 119.

U nastavku slijedi izbor protuargumenata, uglavnom iz progresivne feminističke perspektive.²¹

Raspodjela vremena i novca

Kako bi oblikovali svoj život prema vlastitim idejama, ljudima su potrebni novac i vrijeme. Temeljni dohodak pruža oboje, jer pojedincu osigurava dohodak i omogućuje mu da provodi svoje vrijeme kako želi, budući da se dodjeljuje bezuvjetno, ne zahtijevajući ništa zauzvrat. To rezultira ostvarenjem slobode, iako na financijski niskoj razini.

Korist od socijalne politike u užem smislu osiguravanja egzistencije ima nekoliko skupina žena: samohrane majke, nezaposlene, sve čiji dohodak unatoč plaćenom radu ostaje ispod granice siromaštva i koje moraju primati dodatne naknade za nezaposlene, te umirovljenice. Unatoč niskim iznosima, temeljni dohodak bi im pomogao na dva načina, jer bi mogao služiti za financijsko osiguranje njihove egzistencije, kao i za izlaz iz birokratskog nadzora i stigmatizacije. Dodatno, uz temeljni dohodak, žene bi također uživale određeno priznanje.

Razgradnja struktura diskriminacije

Kritičari ideje temeljnog dohotka tvrde da to nije instrument koji bi postigao veću jednakost u raspodjeli društveno nužnog rada između muškaraca i žena. Vjeruju da bi ostavio strukture diskriminacije u sferi zaposlenja netaknutima, i da bi muškarci i dalje imali više mogućnosti za dohodak povezan s radom i priznanje te više moći i veći utjecaj od žena. Stoga, ništa se ne bi promijenilo u pogledu rodnih neravnopravnosti identificiranih u izvještaju o rodnoj ravnopravnosti. Naprotiv, opasnost bi bila da s isplatom temeljnog dohotka nestanu argumenti i politička pažnja posvećena eliminaciji diskriminatornih struktura. U tom smislu, temeljni dohodak bi predstavljao vrstu nagrade za šutnju, kao što strahuje Gisela Notz.²²

Ali zašto bi žene odlučile ne prihvatiti formalno zaposlenje i muškarci odlučili ne preuzeti veći dio skrbi? Osim nužnosti zadovoljavanja vlastitih osnovnih potreba, drugi glavni faktor u odluci pojedinca je vlastiti smisao i ostvarenje. Zaposlenje je posebno važan izvor smisla

i ostvarenja. S jedne strane, njegova društvena nužnost nije upitna. S druge strane, upravo snažno ukorijenjenje etike učinka kao kolektivnog mita probacije u zapadnoj modernoj kulturi uzrokuje da se profesionalne aktivnosti cijene.

Formalno zaposlenje će zadržati ovu pozitivnu osobinu čak i nakon uvođenja temeljnog dohotka. Novost je, međutim, da služi pripremi terena za razvoj novih kolektivnih vrijednosti povećanjem ugleda svih aktivnosti vezanih uz obitelj i društvo. Takve vrijednosti mogu se suprotstaviti distribuciji obveza temeljenim na rodnim stereotipima.

Konkretno mjere koje predlažu komisije za rodnu ravnopravnost za olakšavanje prihvaćanja skrbi kao uloge koja je ravnopravna redovnom zaposlenju koristit će svim rodovima na duge staze. Konačno, odluka o angažmanu u aktivnostima u korist obitelji ili zajednice ima svoje korijene u antitetičkom stavu prema sustavu zaposlenja i profitno orijentiranom ekonomskom svjetonazoru. Parovi ne mogu izbjeći ovu nepomirljivost. Politike koje pružaju uravnoteženu podršku – u pogledu skrbi za djecu, fleksibilnih odnosa radnog i privatnog vremena, itd. – također su potrebne pod režimom temeljnog dohotka, ali nisu alternativa za to. Samo bi temeljni dohodak omogućio pravednu raspodjelu između parova ili obiteljskih zajednica i transformirao jednakost u prisilnom formalnom zaposlenju u jednakost u slobodi.

Sloboda ili prisila?

Ova sloboda je sumnjiva nekima – iz dobronamjernih razloga. Protuprijedlog Nancy Fraser, na koji se oslanjaju mnogi kritičari UTD-a, zamišlja obavezu jednakost distribucije. Pod sloganom "participativnih pariteta", američka filozofkinja i feministkinja zagovara koncept u kojem se sudjelovanje svih u svim društveno nužnim područjima (profitni rad, obitelj i politička zajednica) vidi kao preduvjet za ostvarivanje vizije rodne ravnopravnosti.²³ Želi to postići regulativom kako bi izazvala promjenu u muškarcima čineći ih sličnijima ženama kakve su danas.²⁴

Fraser time predlaže jednakost pod prisilom koja nije ništa manje nametljiva ili rigidna od trenutnog prisilnog sustava. Je li perspektiva potkopavanja struktura diskriminacije cilj koji opravdava takva sredstva upitno je, kao i izgledi za

21 Susann Worschech, Soziale Sicherheit neu denken. Bedingungsloses Grundeinkommen und bedarfsorientierte Grundsicherung aus feministischer Sicht, vol.4 of the Schriften des Gunda-Werner-Instituts/ Heinrich-Böll-Stiftung, Berlin 2008

22 Vidi Gisela Notz, Grundeinkommen gegen Ungleichheit und Armut? – Anmerkungen aus feministischer Sicht, in: Widerspruch 49 (2005), p. 115 ff.

23 Vidi Nancy Fraser, Soziale Gerechtigkeit im Zeitalter der Identitätspolitik. Umverteilung, Anerkennung und Beteiligung, in: dies./Axel Honneth, Umverteilung oder Anerkennung? – Eine politisch-philosophische Kontroverse, Frankfurt a.M. 2003

24 Vidi, od istog autora, Die Gleichheit der Geschlechter und das Wohlfahrtssystem. Ein postindustrielles Gedankenexperiment, in: Axel Honneth (Hrsg.), Pathologien des Sozialen. Die Aufgaben der Sozialphilosophie, Frankfurt a.M. 1994, p. 370

uspjeh. No, sama Fraser priznaje kako ova strategija uključuje opasno iskorištavanje položaja žena u ekonomske svrhe. Iako Fraser ne dovodi u pitanje osnovnu ideju jednake raspodjele obveza i odgovornosti između rodova, prepoznaje negativnu stranu prevladavajuće strategije rodne ravnopravnosti koja se fokusira na formalno zaposlenje. "Neoliberalizam", tvrdi ona, "koristi san o emancipaciji žena za vuču kola akumulacije kapitala."²⁵ Stoga, i Fraser zagovara "prevladavanje maskulinitetnih vrijednosti" statusne hijerarhije, ekonomsku pravdu i fokus na "participativnu demokraciju".²⁶ Iz toga se može zaključiti da bi takva strategija bila postavljena na čvrstim – to jest materijalnim – temeljima, samo putem temeljnog dohotka.

To također jača pregovaračku poziciju žena, kako prema vlastitim partnerima, tako i prema poslodavcima. Tamo gdje nema prisile, pregovori se mogu voditi s većim samopouzdanjem. To također omogućuje muškarcima da izbjegnu prisilu rada po svaku cijenu; uvjeti rada i radno vrijeme postaju predmet stvarnih pregovora među jednakima. Obitelji u kojima su očevi u potpunosti prisutni – situacija koja je društveno kao i pojedinačno povoljna – mogla bi postati norma. U ovom trenutku nije potrebno špekulirati o posljedicama za stopu nataliteta, ali uvjeti za pokretanje obitelji bi se svakako poboljšali. U svakom slučaju, ljudi više ne bi morali odustajati od obitelji jer je budućnost neizvjesna (bilo financijski ili na neki drugi način), ili jer su se bojali postati ovisni o muškom hranitelju, ili zbog nemogućnosti ponovnog ulaska na tržište rada.

Zaključak: Koji društveni sustav koristi ženama?

Zaključno, može se reći da, s obzirom na raznolikost života žena, nije jasno koji društveni sustav najbolje služi ženama. Ipak, pokazatelji nejednakosti njemačke Stručne komisije otkrivaju jasnu diskriminaciju žena. Razlika u plaći između rodova, razlika u doživotnoj zaradi između rodova i razlika u mirovinama između rodova posljedica su nižeg sudjelovanja žena na tržištu rada u usporedbi s muškarcima. Razlika između rodova u sektoru skrbi također je odraz toga: žene obavljaju više posla oko skrbi nego muškarci.

U trenutačnom društvenom sustavu, ovi uvjeti vode do sustavnog zanemarivanja žena – one gube prihod i priznanje. S gledišta teorije društva, to je konstrukcijska greška koja se može objasniti razmatranjem trostrukih zahtjeva za reprodukcijom (generacijski, društveni, materijalni). Održiv društveni sustav koji omogućava i podržava opstanak i daljnji razvoj društva mora uzeti u obzir sva tri nužna i smisljena područja djelovanja. Samo će tada također adekvatno uzeti u obzir rodne odnose kao strukturnu osnovu.

Bezuvjetni temeljni dohodak precizno odgovara tim društvenim zahtjevima te stoga prepoznaje i vrednuje aktivnosti izvan plaćenog rada. Stoga predstavlja model društvenog sustava koji je pravedan u odnosu na rod.

Nemoguće je predvidjeti kako će temeljni dohodak utjecati na ponašanje žena i muškaraca u različitim društvenim sferama i hoće li se promijeniti podjela rada prema spolu. Međutim, uvjeti za pregovaranje o podjeli zadataka prema vlastitim potrebama i željama poboljšat će se bez obzira na sve, jer će žene, poput muškaraca, biti oslobođene prisile za obavljanje plaćenog rada, što će rezultirati promjenom kolektivnih interpretativnih modela onih područja života koja se trebaju cijeliti.

25 Vidi Nancy Fraser, *Neoliberalismus und Feminismus: eine gefährliche Liaison*, u: *Blätter für deutsche und internationale Politik* 12/2013, p.30

26 Ibid., p. 31

I. Ekološka dimenzija

Odrast i plavo-zeleni argumenti za temeljni dohodak

Guy Standing

Živimo u doba globalnog rentijerskog kapitalizma, kada sve više prihoda i bogatstva skupljaju vlasnici imovine – financijske, fizičke i takozvane "intelektualne"²⁷. U tom procesu došlo je do sustavnog pljačkanja zajedničkih dobara: onoga što je izvan legitimne sfere prava privatnog vlasništva.

Najveći gubitnici u svemu ovome su priroda i zajedničari svijeta. Jedna od posljedica je to da je, s obzirom na to da većina dobitaka od bilo koje stope rasta BDP-a ide rentijerima, potrebna viša stopa rasta kako bi se podigao materijalni životni standard radnika, posebno onih u prekarijatu. Tvrdnja o prikupljanju koristi od rasta svedena je na "kap po kap", ili čak na nikakav dobitak. Recept brzog rasta osuđen je na propast, jer to znači veću potrošnju resursa, više globalnog zatopljenja, veću prijetnju izumiranju vrsta i staništa, i više pandemija poput COVID-19.

Prvo, važno je zapamtiti da je opravdanje za temeljni dohodak temeljno etičko: to je pitanje zajedničke pravde; pojačava osnovnu sigurnost, koja je ljudska potreba i javno dobro; i pojačava tri vrste slobode – libertarijansku (slobodu izbora i reći 'ne'), liberalnu (slobodu biti moralan) i republikansku (slobodu od dominacije).²⁸

Slučaj pravde vraća se na ono što mora sigurno biti polazišna točka temeljnog dohotka – Povelju šume, zapečaćenu 6. studenog 1217. u Westminsteru. Ona tvrdi da svaki slobodan čovjek ima pravo na egzistenciju i zajednička dobra. Zajednička dobra su ono što pripada svima jednako. Ona obuhvaćaju ne samo prirodna zajednička dobra – zemlju, vodu, more, zrak – već i društvena zajednička dobra, kulturna zajednička dobra, civilna zajednička dobra i zajednička dobra znanja. Problem je da su tijekom stoljeća u svakom društvu elite i komercijalni interesi uspjeli pljačkati opća dobra za svoju korist, lišavajući zajedničare njihove baštine. Zahtjev za temeljnim dohotkom je zahtjev za naknadu za tu deprivaciju.²⁹

Ovo opravdanje se uklapa u potrebu za demontažom rentijerskog kapitalizma i ekološki destruktivne prirode pokušaja

maksimiziranja rasta BDP-a. Razmotrimo emisije stakleničkih plinova. One zagađuju zrak i štete ljudima i prirodi općenito. Također uništavaju zajednička dobra. Jedino pravedno rješenje bi bilo kroz regulaciju i visoke troškove za one koji su odgovorni za zagađenje. Najbolji način za to je kroz nametanje visokih poreza na ugljik. Ti porezi neće u potpunosti zaustaviti zagađenje. Ali poticat će odvratanje od takvih aktivnosti, zajedno s poticanjem za prelazak na manje zagađujuće alternative.

Međutim, iako bi bogati plaćali veći porez jer konzumiraju i proizvode više, ta mjera bi također bila i regresivna jer bi veći udio dolazio od onih koji manje zarađuju, nego od onih bogatih. To bi proizvelo politički otpor prema takvom porezu i odvrćalo političare od njegovog uvođenja i povećanja. Jedini način da se stekne široka podrška za ekoporeze bila bi garancija da će prihodi biti reciklirani građanima, i jedini pravedan način za to bio bi putem jednakih osnovnih dividendi, koje čine dio temeljnog dohotka.

Prihod od poreza na ugljik trebao bi ići u ono što bi se moglo nazvati nacionalnim Fondom kapitala općih dobara (CCF), postavljenim s tri komplementarna cilja: prvo, borba protiv erozije općih dobara i uništenja prirode; drugo, preusmjerenje javnih investicija u održiviye sektore; i treće, osiguravanje financiranja sustava temeljnog dohotka.

Primarni izvor prihoda za CCF bio bi skup nameta ili poreza na sve aktivnosti koje zadiru u opća dobra i život zajedničara. Za početak, u većini država, posjedi su stoljećima bili u vlasništvu elita i prenošeni na njihovo potomstvo. Veći dio posjeda je stečen upitnim okolnostima. Oduzeti su od zajedničkih dobara. Stvaranjem koncentracije vlasništva nad posjedima, tržišna vrijednost posjeda je umjetno povećana. Stoga bi trebalo uvesti porez na vrijednost posjeda. U državi poput Ujedinjenog Kraljevstva, čak i vrlo niska stopa poreza na vrijednost posjeda od 1-2% bi prikupila značajna sredstva za Fond zajedničkih dobara. Međutim, trebalo bi također uvesti i dodatni porez za nasljeđivanje posjeda, budući da oni koji nasljeđuju posjed nisu učinili ništa da to "zasluže". Također bi trebala biti uvedena i naknada za planiranje korištenja. U Britaniji, a možda i u drugim državama, kada se neki posjed proglasi građevinskim zemljištem, tržišna vrijednost tog posjeda dramatično raste. To je posjed koji je, zapravo, uzet iz zajedničkih dobara, ili iz skoro zajedničkih dobara, u posjed tvrtki ili bogatih pojedinaca da

27 G. Standing, *The Corruption of Capitalism: Why Rentiers Thrive and Work Does Not Pay* (London, Biteback, 2021).

28 G. Standing, *Basic Income: And how we can make it happen* (London, Pelican, 2017).

29 G. Standing, *Plunder of the Commons: A Manifesto for Sharing Public Wealth* (London, Pelican, 2019), poglavlje 8.

stvore značajan dobitak – posljedicu političke odluke, a ne njihovog rada. Zajedničari trebaju biti kompenzirani za gubitak.

Dakle, uvođenje naknade za planiranje korištenja u iznosu od 10% bilo bi opravdano. To bi moglo biti dovoljno za odvratanje tvrtki za nekretnine od poticanja lokalnih i nacionalnih političara da pretvaraju otvorenu zemlju u nove lokacije za izgradnju nekretnina, posebno jer postoje ogromna područja s dozvolom za planiranje koja zapravo nisu razvijena. Zapravo, jedan način za poticanje efikasnijeg tržišta stambenih nekretnina s manje gubitka zajedničkih posjeda bio bi uvođenje naknade za nekorištenje, koja se naplaćuje vlasnicima i tvrtkama za nekretnine ako ostave nekretnine prazne ili namjerno nedovršene više od šest mjeseci. To bi pomoglo smanjiti nepotrebno širenje gradnje kuća, što je potcijenjen izvor zagađenja i globalnog zagrijavanja.

Zatim bi trebalo uvesti porez na minerale i rudarstvo. Ono što se kopa pod zemljom ili na morskom dnu dio je zajedničkih dobara, i prirodno pripada svima, a ne bilo kojem privatnom komercijalnom interesu. Ako se rudarenje licencira, prikladno je da oni koji preuzimaju rizik i obavljaju rudarenje zarade pristojan profit. Ali, osim toga, trebalo bi naplatiti porez kao kompenzaciju za gubitak svim zajedničarima. Slično, voda je povijesno bila dio zajedničkih dobara; nije pripadala nikome. Ako se komercijalizira i privatizira, oni koji proizvode čistu vodu zaslužuju pokriti svoje proizvodne troškove i ostvariti profit. Porez na korištenje vode trebao bi biti način kompenzacije gubitak zajedničkog dobra zajedničarima. To bi također bio način da se ljude potakne da budu više savjesni oko iskorištavanja vode. Tamo gdje je voda privatizirana, kao u Britaniji, trebalo bi uvesti visok porez na zagađenje vode ako tvrtke ne uvedu mjere održavanja i ako zagađuju rijeke, jezera i more s otpadnim vodama.³⁰

Dalje: zrak. Znamo da avioni uzrokuju veliku količinu zagađenja. I znamo da bogati puno više lete nego siromašni, dok siromašni obično žive u područjima koja su negativno pogođena zagađenjem zraka. Stoga bi trebalo uvesti porez za osobe koje često lete, naplaćen kao postotak cijene svake avionske karte. Opet, usmjerenje tog prihoda u Fond zajedničkih dobara moglo bi osigurati da se ulaže u financiranje jednakih osnovnih zajedničkih dividendi – odnosno temeljnog dohotka.

Poseban porez trebao bi biti porez na brodove za krstarenje. Brodovi za krstarenje postali su čudovišta koja čine strašnu ekološku štetu. Obično ostaju u lukama s trajno upaljenim dizel motorima. Zrak je toliko zagađen da je incidencija raka grla i drugih bolesti puno viša

u blizini luka gdje pristaju. Iako bi trebali biti mnogo strože regulirani, od njih bi se trebalo zahtijevati plaćanje poreza, a prihod bi išao u Fond zajedničkih dobara.

Drugi izvor poreza, također vezano uz ekološke teme, jest more. Trenutno, u mnogim zemljama vlasti daju "kvote" dozvoljenih ulova za komercijalni ribolov, uglavnom velikim industrijskim ribarima koji ostvaruju značajne profite i iscrpljuju populacije riba iz oceana. Trebao bi se uvesti porez na morske plodove, kao i mnogo stroža regulacija. Ako ribari reagiraju povećanjem cijena, to bi moglo imati konzervacijski učinak smanjenja ekstrakcije vrsta koje postaju ugrožene. Trenutno, industrijski ribari primaju ogromne vladine subvencije, što je međunarodna sramota. Još jedan izvor ekološkog propadanja je širenje neuglednih reklamnih panoa. Većina nas ih ne želi i smatra ih invazivnima. Uvođenje poreza na reklamne panoe, određenog prema veličini oglasa, bio bi način kompenzacije zajedničarima za narušavanje pejzaža.

Postoje i drugi porezi koji bi osigurali napredak u ekološkom kontekstu, dok istovremeno generiraju sredstva za pomoć u izgradnji Fonda zajedničkih dobara. Ali osim izravno ekološki korisnih poreza, trebali bi se naplaćivati porezi i na druge oblike iskorištavanja zajedničkih dobara koje trenutno uživa manjina, kao što su intelektualno vlasništvo, digitalne podatke i financijske transakcije stečene monopolističkim praksama. Ovdje nema mjesta ulaziti u detalje, ali u suštini, strategija bi dovela do promjene u poreznom sustavu – od oporezivanja dohotka na proizvodnju robe i usluga, do oporezivanja komercijalnog iskorištavanja zajedničkih dobara i rentijerske prakse.

Sljedeće pitanje odnosi se na ponašanje investiranja Fonda zajedničkih dobara. Ono bi trebalo slijediti smjernice i upravljanje Fondom mora biti izvan izravne kontrole vlade, vjerojatno po uzoru na Globalni mirovinski fond Norveške, koji je obavezan ulagati samo u ekološki prihvatljive sektore, s minimalnim izlaganjem fosilnim gorivima.

Iznos dividendi temeljnog dohotka određivao bi se djelomično godišnjom stopom povrata na ukupno ulaganje Fonda. Međutim, iznos dividendi također bi ovisio o poštivanju načela intergeneracijske pravde, odnosno Hartwickovom pravilu – imenovanom po ekonomistu koji ga je formulirao. Ono navodi kako se vrijednost zajedničkih dobara treba očuvati kroz generacije; u tom slučaju, Fond ne bi trebao isplatiti sav svoj prihod današnjim zajedničarima, već bi trebao pokušati sačuvati 'kapitalnu vrijednost' za buduće generacije. Ovdje postoji izazov. Da bi se poštivalo Hartwickovo pravilo,

30 U Engleskoj su sve privatizirane vodne tvrtke kažnjene zbog ispuštanja milijardi tona neobrađenih otpadnih voda u rijeke, ali kazne su bile minimalne u usporedbi s vrlo visokom profitima koje su tvrtke ostvarile

trebalo bi distribuirati samo neto povrat investicije ako nameti dolaze od iscrpljenih resursa. Međutim, kako je objašnjeno drugdje, nameti koji dolaze od obnovljivih resursa ili od oblika zagađenja mogli bi se reciklirati kao dividende temeljnog dohotka skoro u potpunosti, nakon što se dio prihoda alocira za obnovu bilo kojeg obnovljivog izvora za koji je namet formiran. Dakle, primjerice, ako bi postojao porez od 10% za svako posječeno šumsko drvo (šume su prirodna i obnovljiva zajednička dobra), onda bi nekih 80% prihoda moglo biti reciklirano kao dio dividende temeljnog dohotka, dok bi se 20% trošilo na regeneraciju šume.

Ovaj opći pristup – upotreba nameta za korištenje i zloupotrebu zajedničkih dobara, skupljenih u Fond zajedničkih dobara i recikliranih kao zajedničke dividende, ili temeljni dohodak – ima tri karakteristike koje bi vjerojatno bile politički popularne. Prvo, sugerira se da bi isplata temeljnog dohotka predstavljala oblik prava na vlasništvo, a ne oblik milosrđa ili 'redistribucije'. Drugo, sustav bi omogućio promjenjive razine ovisno o učinku ekonomije. Treće, bio bi ekološki koristan, obeshrabrujući aktivnosti koje štete okolišu, i omogućujući strategiju odrasta, jer visoka stopa rasta BDP-a ne bi bila potrebna za povećanje materijalnih životnih standarda prekarnih radnika i drugih osoba s niskim primanjima.

Temeljni dohodak i skrb

Osim korištenja nameta za borbu protiv ekološkog onečišćenja i pružanja osnovne sigurnosti dohotka, postoji još jedna veza između temeljnog dohotka i okoliša. Kada bismo imali takvu sigurnost, bili bismo više potaknuti da posvetimo više vremena mnogim aktivnostima koje spadaju pod pojam skrbi.

To obuhvaća brigu o sebi, brigu za one koje volimo i cijenimo, brigu za naše zajednice i brigu za prirodu. Većina nas prolazi kroz život osjećajući da nismo mogli posvetiti dovoljno vremena i truda većini tih aktivnosti. No, naravno, one su suština života. U našoj nacionalnoj statistici dohotka, većina ih je potpuno zanemarena. To se mora promijeniti. Svi oblici rada moraju biti legitimizirani. I ako se želimo boriti protiv prijetnje istrebljenjem i prijetnje pandemijama, trebamo uložiti više vremena i truda u te aktivnosti.

Kada kritičari temeljnog dohotka tvrde da bi to rezultiralo lijenošću i smanjenom efikasnosti, ono na što zapravo misle je smanjen rad. Iako nema dokaza da temeljni dohodak smanjuje rad ili radnu snagu, postoji mnogo dokaza da dovodi do više skrbi i više dobrovoljnog

rada u zajednici. I, ako bi to dovelo i do više slobodnog vremena, zar to nije upravo ono što bismo trebali željeti?

Postoji još jedna važna točka vrijedna spomena. Pokret Extinction Rebellion najuzbudljivija je kolektivna akcija za okoliš. Ona se treba nastaviti kako bi se apologeti i establishment osjećali vrlo neugodno. Pokret za temeljni dohodak je u avangardi napora za demontažu rentijerskog kapitalizma i unapređenje socijalne pravde, slobode i socijalne i ekonomske sigurnosti. Zajedno će dokazati srž nove progresivne politike, politike raja.

Kako cijena ugljika može postati socijalno pravedno polazište za temeljni dohodak

Mathis Bönte

Kako bi se zaustavilo globalno zatopljenje, emisije CO₂ moraju biti smanjene na neto-nulu što je prije moguće. Ekonomije diljem svijeta trenutno uvelike ovise o fosilnim gorivima i nerealno je vjerovati da bi njihova upotreba mogla biti odmah zabranjena u bilo kojoj pojedinačnoj zemlji, a kamoli u svim zemljama svijeta. Međutim, uvođenje cijene ugljika postavlja konkretnu okolišnu cijenu na robu i usluge koje doprinose klimatskoj krizi. Na ovaj način, osobe koje najviše zagađuju okoliš bile bi potaknute smanjiti svoj otisak i vjerojatnije bi izabrale ekološki prihvatljivije opcije. Uvođenje cijene ugljika može se provesti u dva glavna oblika: (1) porez na ugljik, kakav je već uveden u nekoliko europskih zemalja, poput Švedske i Švicarske; ili (2) emisijski certifikati, za koje je uveden EU sustav trgovanja emisijama (EU-ETS) 2005. godine. Postoji mnogo rasprava o tome jesu li nacionalni ugljični porezi dovoljno visoki da utječu na odluke potrošača i postoji čak i više kritika EU-ETS-a – smatra se kako je daleko od efikasnog alata za smanjenje emisija CO₂. Oba oblika cijene CO₂ – barem u principu – pomažu smanjenju emisija CO₂ jer, iz perspektive potrošača, cijene za proizvode s najvećim CO₂ otiskom najviše rastu u oba slučaja.

Ljudi s niskim primanjima uzrokuju daleko manje emisija od bogatih jer manje lete, žive u manjim stanovima i češće koriste javni prijevoz. Međutim, oni s niskim primanjima također nisu blizu neto-nultog otiska i stoga bi ih uvođenje bilo kakvog oblika cijene CO₂ teško pogodilo. Cijene CO₂ bi stoga mogle dovesti do socijalnih i političkih izazova. Ljudi s niskim primanjima bi se borili da spoje kraj s krajem čim se uvede cijena ugljika i ukupni troškovi porastu. Takav razvoj događaja bi mogao biti iskorišten od strane interesnih skupina koje pokušavaju odgoditi prijelaz na klimatski neutralno društvo, kao što su glavne korporacije iz energetskog sektora ili automobilske industrije, koje bi mogle – u ovom slučaju – lako naći saveznike u političkim snagama koje promoviraju socijalnu pravdu i tako se boriti protiv povećanih troškova života koji najviše pogađaju siromašne. Upravo ti suprotstavljeni interesi često dovode do uvođenja preniske cijene ugljika koja nema opipljiv učinak na potrošača i ne dovodi do potrebne socio-ekološke tranzicije.

Jednostavno rješenje je distribuirati sve prihode od cijene CO₂ ravnomjerno među sve članove društva. Na taj način svaki građanin redovito prima isti iznos novca. Takva klimatska dividenda imala bi učinak redistribucije, na način da svatko s ispodprosječnim ugljičnim otiskom ima koristi od ovog sustava. Kako ljudi s niskim prihodima u većini slučajeva imaju manji CO₂ otisak od prosjeka, oni će imati koristi od sustava u većini slučajeva. To je istinito i u obrnutom smjeru: kao što ljudi s visokim prihodima u većini slučajeva imaju veći od prosječnog CO₂ otiska, oni bi bili neto doprinositelji ovom sustavu u većini slučajeva. To znači da neki ljudi s niskim prihodima možda neće imati koristi od sustava jer slučajno imaju iznadprosječni CO₂ otisak; na primjer, jer se moraju puno kretati autom. U isto vrijeme, to također znači da neki ljudi s visokim prihodima možda zaista imaju koristi od sustava jer slučajno imaju ispodprosječni CO₂ otisak jer se kreću bez korištenja automobila ili aviona. Ali u prosjeku ljudi s niskim prihodima imaju koristi i ljudi s visokim prihodima doprinose sustavu³¹. Budući da klimatska dividenda raste s cijenom ugljika, mogla bi motivirati one koji se već bore za klimu i one koji se bore za socijalnu pravdu da udruže snage.

Predložena klimatska dividenda dijeli mnoge karakteristike s univerzalnim temeljnim dohotkom. Najvažnija značajka je bezuvjetnost: svatko prima klimatsku dividendu na osnovu toga što je živ i član određene grupe ljudi koji primaju klimatsku dividendu, tj., nacija-država. Ne primjenjuje se sustav ocjenjivanja: korisnici ne moraju biti siromašni, ne trebaju raditi, niti moraju konzumirati kako bi bili prihvatljivi. Ne primjenjuje se evaluacija ponašanja, i korisnici mogu trošiti novac za bilo koju svrhu koju žele. Novac bi brzo ispario ako bi korisnici svojim kupnjama uzrokovali visoke emisije.

Jedan podcijenjen aspekt klimatske dividende je način na koji korisnici primaju istu. Kako bi se ove koristi učinile što istaknutijima i opipljivijima, nije preporučljivo da klimatska dividenda rezultira smanjenjem naknada koje treba platiti za nepovezan uzrok, kao što je zdravstveno osiguranje – primjer slučaja u Švicarskoj. Reprezentativna istraživanja su pokazala da samo četvrtina ljudi u Švicarskoj zna za povrat (Schwegler et al. 201532). Umjesto toga, klimatska dividenda bi trebala biti izravno prenesena na račune ljudi ili inače izravno dostupna osobama bez bankovnog računa (za detalje o koracima implementacije, vidi Stede et al. 202033). Važno je da

31 Slika 2-1 u Stede, J., Bach, S., Ismer, R., Meßerschmidt, K., Neuhoﬀ, K., 2020. Optionen zur Auszahlung einer Pro-Kopf-Klimaprämie für einen sozialverträglichen CO₂-Preis. Pristupano 16.05.2021. na https://www.diw.de/de/diw_01.c.800308.de/projekte/optionen_zur_auszahlung_einer_pro-kopf-klimapraemie_fuer_einen_sozialvertraeglichen_co2-preis.html

potrebna infrastruktura za isplatu klimatske dividende može dobro utrti put regulativnim alatima i mehanizmima koji omogućuju isplatu temeljnog dohotka.

U debati o klimatskoj dividendi postoji jedna velika prednost u usporedbi s potpunim temeljnim dohotkom s ciljem pružanja sveobuhvatne socijalne sigurnosti: pitanje tko to plaća je relativno lako odgovoriti, zahvaljujući povećanoj svijesti o klimatskim problemima kroz pokrete kao što su Fridays for Future i Extinction Rebellion u Europi ili Sunrise Movement u SAD-u. Prvo, industrija – uključujući velike korporacije – mora platiti ugljičnu cijenu i time financirati klimatsku dividendu. Iako korporacije zatim prenose troškove na potrošače, i dalje vrijedi da ljudi s niskim prihodima u većini slučajeva bolje stoje i ljudi s visokim prihodima su neto doprinositelji sustavu u većini slučajeva. Što više emisija netko uzrokuje, više mora platiti. To se očito može opravdati pozivanjem na globalnu štetu koja proizlazi iz emisija. To je tako jednostavno: ljudi moraju platiti za ekološku štetu koju uzrokuju.

Do sada, nijedna svjetska cijena ugljika adekvatno ne odražava povezanu štetu uzrokovanu emisijama. Nekoliko bogatih ljudi odgovorno je za većinu emisija i rezultirajuću štetu, ali oni – kao i svi ostali koji doprinose klimatskoj krizi – ne plaćaju za to. Možda uvođenje cijene ugljika u kombinaciji s isplatom klimatske dividende na individualnoj razini može pomoći da ljudi vjeruju u sustav u kojem će oni koji štete prirodi također biti odgovorni. Ako bi se stvorilo više takvog osnovnog povjerenja, to bi moglo pomoći općenitoj raspravi o temeljnom dohotku.

Na kraju, klimatska dividenda može se ostvariti na način koji čini cijenu ugljika društveno pravednom i politički prihvatljivom. Za odlučno djelovanje protiv klimatskih promjena koje podržava veliki dio društva, važno je da se ljudi ne osjećaju zapostavljenima. Budite sigurni da društveno pravedna i prihvaćena klimatska dividenda nije dovoljna za rješenje ekološke krize. Kako bi se postigla ugljična neutralnost i održivost onih ekonomija s najvećim otiskom, neizbježno je potrebno smanjiti potrošnju prirodnih resursa. I to znači da ne možemo izbjeći temeljitu i ozbiljnu raspravu o odrastu. Politički, to se čini još izazovnijim od dizajniranja i uvođenja socijalno pravedne cijene ugljika, jer ljudi imaju tendenciju izbjegavati gubitke umjesto stjecanja dobitaka (i tako funkcioniraju cijele države). Temeljni dohodak može prenijeti osjećaj povjerenja i sigurnosti, što je ključan aspekt za prevladavanje averzije prema gubitku koji je povezan s raspravom o odrastu. Klimatska dividenda može biti prvi korak prema takvoj raspravi.

Bezuvjetni dodatak za autonomiju: alat za demokratski i društveni odrast

Vincent Liegey

U Francuskoj, 2002. godine, pokrenut je provokativan slogan "Décroissance" – što znači "odrast" – kasnije preveden na druge jezike, odrast je postao skup misli i način razmišljanja povezan s propitivanjem ne samo fizičkih ograničenja rasta, već i kulturnih ograničenja³². Odrast je postao pokret i platforma za plodonosne otvorene debate, aktivizam i eksperimentiranja. Od svog početka, univerzalni temeljni dohodak (UTD) je bio predmet rasprava unutar pokreta odrasta³³. Međutim, pitanje UTD-a u pokretu odrasta nije raspravljano na jednostavan način 'za' ili 'protiv'. Takvi binarni pristupi često vode do sterilnih i ograničenih rasprava. Umjesto toga, pitanje je bilo bi li UTD bio smislen i koristan iz perspektive odrasta. Kao i svaki drugi alat, ključno pitanje je pod kojim uvjetima i u kakvom okviru bi UTD imao smisla?

UTD je ubrzo usvojen od velikog dijela pokreta odrasta, s kritikama i oprezom, i povezan s drugim ekonomskim i društvenim alatima i okvirima, kao što su *gratuités* (slobodan pristup osnovnim dobrima)³⁴, Univerzalne osnovne usluge³⁵, lokalna/dopunska valuta i reciprocitet ili maksimalni dohodak. Tako se u Francuskoj pojavila ideja o Uvjetnom dodatku za autonomiju kao centralnom demokratskom i tranzicijskom alatu za projekt odrasta³⁶. Ovaj prijedlog odražava ključna načela na kojima je odrast izgrađen:

radikalne kritike razvoja i kapitalizma³⁷ ili kako ponovno uklopiti ekonomiju³⁸, ekofeminizam, štedljivo obilje, druželjubivost i autonomiju³⁹, i otvorenu relokaciju⁴⁰.

Demokracija zahtjeva smirenost i povjerenje

Pokret za odrast otvorio je debatu o temeljnom dohotku, najprije kao alatu za repolitizaciju i za autonomiju. "Bez minimalnih resursa, novi građanin ne može u potpunosti preuzeti republikanske principe slobode, jednakosti i bratstva", rekao je Thomas Payne 1792. na francuskoj Nacionalnoj skupštini. Stoga, primarni cilj temeljnog dohotka se odnosi na individualno osnaživanje da slobodno odluče hoće li sudjelovati u nametnutom produktivističkom i konzumerističkom društvu. Osim toga, UTD bi ponovno stvorio osjećaj spokoja i povjerenja u društvu kojim dominiraju ekonomski strahovi, a posebice strah od nezaposlenosti.

Uz to, vođeni istim principom o autonomiji i demokraciji, drugi ekonomski alati omogućavaju stvaranje solidarnosti i povjerenja u društvu, kao što su lokalne i komplementarne nespekulativne valute i nematerijalni lokalni sustavi razmjene. Takvi lokalni sustavi imaju za cilj stvarati i održavati socijalne interakcije, djela solidarnosti i uzajamne pomoći. Te interakcije mogu dodatno stvoriti altruizam i povjerenje, koji su neophodni za plodonosan i dobar demokratski život. Održiva i time značajna distribucija

32 Vincent Liegey i Anitra Nelson, *Exploring Degrowth: A Critical Guide*, Pluto Press, Rujan 2020.

33 Hugo Carton, *Le revenu d'existence, Pour des sociétés libres et égalitaires*, Institut Momentum, October 2013 (prijevod na engleski: <http://www.projet-decroissance.net/?p=1640>).

34 Paul Ariés, *Gratuité versus capitalisme*, Editions Larousse, Rujan 2018.

35 <https://www.opendemocracy.net/en/oureconomy/why-universal-basic-services-is-no-alternative-to-basic-income/>

36 Vincent Liegey et al., *Un projet de Décroissance, Manifeste Pour Une Dotation Inconditionnelle d'Autonomie*, Editions Utopia, Siječanj 2013.

37 Vincent Liegey, *Convivial Degrowth or Barbarity?*, in *Degrowth and Progress*, L'Internationale Online, Veljača 2021, https://www.internationaleonline.org/research/politics_of_life_and_death/156_convivial_degrowth_or_barbarity/

38 Karl Polanyi, *The Great Transformation*, Farrar & Rinehart, 1944.

39 Anitra Nelson and Vincent Liegey, *Four Principles of Degrowth And why they matter*, Rujan 2020, <https://www.plutobooks.com/blog/the-four-principles-of-degrowth/>

40 Vincent Liegey et al., *Neither protectionism nor neoliberalism but "open relocalisation", the basis for a new International*, Bastamag, Studeni 2015, <https://www.bastamag.net/Neither-protectionism-nor-neoliberalism-but-open-relocalization-the-basis-for-a>

“Ukratko, iz perspektive odrasta, UTD bi trebao biti proveden kao alat za jačanje demokracije ponovnim povezivanjem ljudi stvaranjem solidarnosti i postavljanjem pitanja o osnovnim potrebama te kako ih ispuniti na održiv način.”

hrane i usluga doprinosi stvaranju otpornosti i solidarnosti.

Održiva i time smislena proizvodnja hrane i usluga korisna je za stvaranje veće otpornosti i solidarnosti. I zadnje, ali ne manje važno, želio bih komentirati neke uobičajene kritike ljevice protiv pristupa UTD, dodajući Univerzalne osnovne usluge i pojam *gratuités* (slobodan pristup osnovnim dobrima) u cjelokupni kontekst. Univerzalne osnovne usluge u obliku besplatnog zdravstvenog sustava, zdravstvenog osiguranja, obrazovanja, javnog prijevoza i pogrebnih usluga trebale bi biti očuvane. Ali to je također prilika za njihovo preispitivanje iz perspektive odrasta: potrebno je preispitati njihovo značenje i organizaciju te ih reformirati na način da će samo neki dijelovi biti uključeni u novi i bolji sustav; dok bi se drugi odbacili.

Na primjer, besplatni zdravstveni sustav trebao bi prvo biti zasnovan na zdravom životu bez stresa i loše hrane te aktivnostima prevencije, ali i s više skrbi te manjim ukupnim troškovima zdravstvene skrbi. Sličan pristup o kojem se raspravlja jezgra je koncepta *gratuités*: zašto bi ista cijena bila primijenjena za jednu litru vode koja se koristi za piće, pranje ili kuhanje; ili jednu litru vode koja se koristi za izradu elektroničkog čipa, čišćenje auta ili punjenje privatnog bazena? *Gratuités* je poziv na preispitivanje naših navika, naših osnovnih potreba i toga što bi trebalo biti zaštićeno i pruženo svima besplatno ili po vrlo niskoj cijeni. S druge strane, demokratski ispituje zloupotrebu i predlaže eksponencijalno povećanje cijene iznad određene razine potrošnje. U okviru *gratuitésa* otvara se prostor za preispitivanje proizvodnje i distribucije osnovnih dobara i usluga, na primjer, u odnosu na vodu, hranu, energiju i kvadratne metre za pristojan smještaj ili za smislene aktivnosti. Kroz okvir *gratuitésa*, preispitujemo naše osnovne potrebe i kako ih ispuniti na održive, pravedne i društvene načine. Na ovaj način, *gratuités* nudi priliku za eksperimentiranje s demokratskim upravljanjem zajedničkim dobrima.

Ukratko, iz perspektive odrasta, UTD bi trebao biti proveden kao alat za jačanje demokracije stvaranjem solidarnosti i preispitivanjem osnovnih potreba i kako ih ispuniti na održiv način.

Odrast i nejednakost

Jedan od glavnih ciljeva pokreta za odrast je rješavanje nejednakosti⁴¹. UTD je postao jedna od naših glavnih tehnika da ne dopustimo nikome skliznuti ispod osnovne razine dobrog življenja. Agenda pokreta za odrast ne fokusira se samo na minimalnu i pristojnu razinu egzistencije (kroz UTD), već jednako predlaže maksimalno prihvatljiv dohodak kako bi se postavila gornja granica distribucije dohotka. Međutim, za plodonosnu raspravu o temeljnom dohotku i maksimalno prihvatljivom dohotku potrebno je puno rada kako bi se uspostavila svijest o gornjim i donjim granicama dohotka na društvenoj razini. Kako se bogatstvo ne uglavnom ne razlikuje što se tiče različitih razina dohotka – već je snažno povezano s nasljeđem i vlasništvom nad posjedima i nekretninama⁴² – takva rasprava odmah ulazi u pitanje pravedne raspodjele posjeda, nekretnina te porezne optimizacije i izbjegavanje poreza. Preispitivanje maksimalnog dohotka i granica također zahtjeva ponovnu procjenu subjektivnog blagostanja i inkluzivne demokracije. Kako oni koji se nalaze na gornjem rangu distribucije dohotka također konzumiraju najviše prirodnih resursa (i stoga imaju najveći ugljični otisak), način života najbogatijih ne može biti održiv i stoga nije poželjan; također stvara frustraciju, koju posebice naglašavaju mainstream mediji i oglašavanje. Demokracija teško počiva na velikim nejednakostima jer je jaz između interesa najbogatijih i najsiriromašnijih tako velik da su uglavnom nespojivi.

Preispitivanje nejednakosti iz perspektive odrasta znači preispitivanje imaginarnih institucija društva⁴³ i toga kako narativi mogu stvoriti dominaciju⁴⁴. Sukladno tome, pokret za odrast istražuje i preispituje općenitu ulogu medija i komercijalnih marketinških strategija, posebice jer ove industrije teže biti ne samo pod utjecajem, već sve više upravljane od strane nekolicine oligarha⁴⁵. U istom kontekstu, političke rasprave su najjače pod utjecajem tehnološke inovacije i rasta. Veliki infrastrukturni projekti, kao što su novi vojni i industrijski kompleksi, zračne luke ili ceste, imaju veliki utjecaj na društvo i temeljni proces donošenja odluka treba omogućiti više demokratske participacije. Slično tome, glavne investicijske odluke u vezi s istraživanjem i razvojem trebaju omogućiti miješanje onih koji već nisu u (financijskoj) moći. Budućnost, na primjer, genetski modificiranih organizama, transhumanizma, autonomnih vozila ili 5G telekomunikacija ne može oblikovati isključivo industrija lobista velikih farmaceutskih i tehnoloških tvrtki, već

41 Anitra Nelson and Vincent Liegey, Coronavirus and Degrowth, The Ecologist, Travanj 2020, <https://theecologist.org/2020/apr/03/coronavirus-and-degrowth>

42 Piketty T., Capital in the Twenty-First Century, Harvard University Press, 2014.

43 Cornelius Castoriadis, The imaginary institution of society, MIT Press, Siječanj 1998.

44 Liegey et al., A Maximum Acceptable Income: beyond the symbolic limits, Moins!, Rujan 2012, <http://www.projet-decroissance.net/?p=1154>

45 Francusko vlasništvo nad medijima: <https://www.monde-diplomatique.fr/cartes/PPA>

odluke trebaju odražavati interes onih koji su najviše pogođeni: opću javnost. Umjesto da se isključivo fokusira na tehnološku inovaciju i rast, društveni diskurs trebao bi biti vođen nenasilnom komunikacijom, brigom, druželjubivošću, zajedničkim dobrima, permakulturom i niskotehnološkim prisutpom. Pokret za odrast ne odnosi se samo na prihvaćanje i provođenje ograničenja (u obliku temeljnog dohotka na jednom kraju distribucije dohotka, i maksimalno prihvatljivog dohotka na drugom kraju) te redistribuciji, već i na demokratsko sudjelovanje u preispitivanju napretka fokusiranog na tehnologiju i na naše osnovne potrebe i želje. UTD sa snažnim okusom odrasta mogao bi biti proveden samo u društvu koje želi voditi živopisnu raspravu o ograničenjima dohotka i općenito o distribuciji bogatstva, zauzimajući time radikalni stav tijekom procjene onoga što je uistinu važno za stvaranje dobrih životnih uvjeta za sve. Ili, da skratimo – što to zaista ima važnost?

Ponovna integracija ekonomije u društvo

Odrast je poziv da se oslobodimo isključivo ekonomskog načina razmišljanja. Kako je Mark Twain jednom rekao, "ako vam je jedini alat čekić, onda svaki problem izgleda kao čavao". Naš čekić je ekonomski i, kada se raspravlja o UTD, s razumijevanjem – i, u nekim slučajevima, čak i s pravom – suočavamo se s ekonomskim pitanjima poput toga koliko to košta, odakle dolazi taj novac i kako se nositi s rizikom od inflacije. Koliko god ta pitanja moraju biti riješena, pokret za odrast nudi perspektivu o UTD koja prvo stavlja ekonomski pogled u drugu perspektivu – onu gdje je ekonomija održiv sustav u interesu ljudi, a ne obrnuto. Pokret za odrast poziva na preispitivanje dugova⁴⁶, stvaranja novca, i uloge centralnih banaka, i konačno financijalizaciju ekonomije. U tom kontekstu, UTD bi trebao biti prilika da dekomodificiramo ono što je zaista važno: blagostanje, održivost i smislen život. Te ciljeve ne smijemo prepuštiti nekoj "nevidljivoj ruci" koja navodno "optimalno" usmjerava svjetska tržišta dobara i usluga. Demokracija u svojoj srži znači prisjećanje na supremaciju politike nad poslovnim interesima kao vodeće načelo za sve glavne društvene odluke. Zato je javna i transparentna revizija javnih i privatnih dugova potrebna. Paralelno, struktura upravljanja centralnim bankama i povezano stvaranje novca trebaju biti temeljito promijenjeni kako bi ponovno odražavali demokratske vrijednosti. Također, demokratsko prisvajanje i kontrola bankarskih sustava trebali bi se provesti kako bi se iskorijenila potencijalna financijalizacija koja bi mogla izmaći kontroli i

ponovno izložiti naše ekonomije još jednoj financijskoj i bankarskoj krizi.

U 2018. i 2019. godini, francuski predsjednik Emmanuel Macron pokazao je koliko je teško uvesti poreze na prirodne resurse bez odgovarajuće socijalne kompenzacije. Oni koji su najviše pogođeni njegovim povećanjem poreza na ugljik formirali su pokret Žutih prsluka, odnosno 'Gilet Jaunes' – i prosvjedovali su više mjeseci. Da bi narodu dao izravan glas u tome kako postići smanjenje emisije stakleničkih plinova

"u duhu socijalne pravde", predsjednik Macron prihvatio je prijedlog za pokretanje konvencije građana o klimi.⁴⁷ Za istraživanje svih gore navedenih pitanja o dominaciji ekonomske misli u osnovnim demokratskim i društvenim pitanjima, konvencija građana, kao što je ona o klimi u Francuskoj⁴⁸, bila bi vrlo obećavajuća. Takva temeljita rasprava o UTD može spriječiti da ova tema postane plijen čisto ekonomski motiviranim spekulacijama o učincima inflacije ili neoliberalnoj agendi koja kapitalizira mogućnost povećane potrošnje kroz opće povećanje novčanog toka od UTD.

Prema neuvjetovanom dodatku za autonomiju

Sva ova pitanja, principi, ideje i prijedlozi, uključujući UTD, artikulirani su zajedno, stvorivši koncept neuvjetovanog dodatka za autonomiju. Princip je isti kao za UBI: pružiti dovoljno za pristojnu i demokratsku kvalitetu života svima – individualno, bezuvjetno, za sve, od rođenja do smrti. Takav dodatak je nužno povezan s maksimalnim dohotkom i djelomično demonetiziranom ili dekomodificiranom ekonomijom: neka osnovna dobra i usluge bi se mogle davati kroz *gratuits* i lokalne i/ili dopunske valute ili sustave razmjene. Dio bi se također mogao davati u nacionalnim/supranacionalnim valutama.

Takav dodatak služi kao ekonomski i društveni alat koji omogućuje ponovno uklopljavanje ekonomije u društvo na održiv način. Neuvjetovani dodatak za autonomiju namjerava redefinirati lokalne, nacionalne i međunarodne procese proizvodnje i limitirati konzumaciju na demokratski način, s ciljem reevaluacije osnovnih potreba i kako ih zadovoljiti. Dakle, neuvjetovani dodatak za autonomiju je poziv da se oslobodimo od pretežno ekonomskog načina razmišljanja, kako bi se omogućio održiv i poželjan model društva zasnovan na principima odrasta.

Konkretni koraci prema neuvjetovanom dodatku za autonomiju

46 David Graeber, *Debt: The First 5,000 Years*, Melville House, 2011.

47 Rezultati rasprave između 150 nasumično odabranih pojedinaca koji predstavljaju populaciju Francuske nažalost nisu pravno obvezujući za predsjednikove odluke, ali on je obećao da će ih pažljivo razmotriti i da će utjecati na njegovu finalnu odluku

48 <https://www.conventioncitoyennepourleclimat.fr/en/>

Zasnovan na kulturnim promjenama – koje su već u tijeku – neuvjetovani dodatak za autonomiju mogao bi se postepeno implementirati kroz temeljitu preobrazbu društva i proširenje lokalnih građanskih inicijativa. To bi, na primjer, moglo dovesti do reforme lokalnih sustava proizvodnje hrane koji bi se mogli zasnivati na lokalnoj valuti. Međutim, ovaj pristup suočava se s dva glavna izazova. Prvo: možda neće biti u mogućnosti držati korak s brzinom kojom naše društvo ide prema klimatskoj katastrofi i povezanim društvenim izazovima. Drugo: ako je pokret samo slabo povezan s drugim političkim i aktivističkim pokretima koji dovode u pitanje trenutni ekonomski sustav, riskira napade tržišne regulacije koja favorizira neoliberalnu agendu.

Kako bi što više ljudi moglo sudjelovati u inicijativama u duhu neuvjetovanog dodatka za autonomiju, prvi korak koji bi se mogao implementirati uključuje dobrovoljno dijeljenje radnih sati. Ovaj pristup bi slijedio poruku 'radite manje da svi imaju posla! Radite manje da konzumirate manje, ali bolje, i koristite svoje slobodno vrijeme za korisne aktivnosti poput skrbi.'

Još uvijek temeljen na kulturnim transformacijama i razvoju takvih lokalnih inicijativa, a dodatno olakšan dijeljenjem radnih sati, UTD bi se mogao implementirati. To bi se moglo povezati s implementacijom maksimalnog dohotka i ponovnim uključivanjem ekonomije kroz revizije duga i rasprave za alternativu postojećim strukturama upravljanja centralnim bankama, stvaranju novca i bankarskom sektoru. Korak po korak, na decentraliziran i lokalni način, UTD bi konačno mogao biti demonetiziran. Na primjer, tamo gdje je lokalna valuta implementirana za održivu organsku lokalnu proizvodnju hrane, dio UTD-a namijenjen hrani bio bi zamijenjen lokalnom valutom. Tamo gdje je implementiran slobodan pristup osnovnim dobrima temeljen na principima *gratuitésa*, dio UTD-a namijenjenog dobrima bio bi zamijenjen. I, na taj način, putem javne rasprave, osnovne potrebe bi bile zadovoljene na održiv i pravedan način.

Ova vrsta dodatka nadahnuta je UTD-om i njegovim principim autonomije, izravnog zahtjeva i pristojnih uv-

jeta života za sve. Neuvjetovani dodatak za autonomiju također preispituje centralnu ulogu plaćenog rada u usporedbi s neplaćenim. U kombinaciji s drugim alatima poput *gratuitésa*, neuvjetovanih osnovnih usluga, lokalnih valuta, sustava razmjene i maksimalno prihvaćenog dohotka, neuvjetovani dodatak za autonomiju nudi platformu za direktniju demokraciju, redefinirajući osnovne potrebe i način na koji kao društvo napredujemo prema održivoj, pravednoj i društvenoj budućnosti.

Iskustvo Konvencije građana za klimu u Francuskoj je primjer načina na koji bi se rasprava mogla facilitirati. U početku se nasilno potisnuti pokret žutih prsluka pojavio da bi se borio protiv uvođenja poreza na ugljik, što bi život milijuna ljudi u Francuskoj učinilo vrlo teškim. Konvencija građana omogućila je dijalog koji je rezultirao puno dubljim razumijevanjem globalnih okolišnih izazova od strane 150 pojedinaca koji predstavljaju francusku populaciju u svim njezinim raznolikostima. Osim toga, konvencija je napravila veliki iskorak prema borbi protiv klimatskih promjena

uzimajući u obzir i socijalnu i okolišnu pravdu. Neuvjetovani dodatak za autonomiju predlaže slijediti takvu logiku uz kreativnost i hrabrost, kako bi kolektivno mogli postići održiva i socijalna društva štedljivog obilja. Suočavajući se s kolapsom termo-industrijske civilizacije, ovisne o rastu, imamo izbor između demokratski odabranog odrasta putem neuvjetovanog dodatka za autonomiju ili nasilne recesije uzrokovane paradigmom rasta. UTD, unutar okvira neuvjetovanog dodatka za autonomiju, nudi važnu emancipatorsku dinamiku za takve demokratske pothvate, potičući preispitivanje u decentraliziranom i relokaliziranom kapacitetu, ali i u solidarnosti.⁴⁹

---

49 Saznajte više o neuvjetovanom dodatku za autonomiju i njegovoj implementaciji u Exploring Degrowth: A Critical Guide (Pluto Press, 2020): <http://www.projet-decroissance.net/?p=2745>

Ekološka euro-dividenda: korak prema temeljnom dohotku u Europi

Ulrich Schachtschneider

U javnom diskursu posljednja tri desetljeća, temeljni dohodak uglavnom je opravdan kao sredstvo za borbu protiv siromaštva, kao mjera protiv birokracije za liberalnu državu blagostanja, kao poticaj za ekonomsku kreativnost, kao okolina koja omogućuje i osnažuje političko sudjelovanje, instrument za oslobođenje od rada i kao odgovor na digitalizaciju. Tek u posljednjih nekoliko godina pojavljuju se novi argumenti koji naglašavaju odnos između temeljnog dohotka i velike socio-ekološke tranzicije s kojom se susrećemo. Slično, rasprava o financiranju temeljnog dohotka tek je nedavno počela uključivati ekološke aspekte. Mnogi modeli se oslanjaju na porez na dodanu vrijednost, porez na dohodak, porez na kapital ili nasljedstvo, ali ne čujemo često kako bi temeljni dohodak trebao biti financiran ekoporezima.

U ovom članku ću argumentirati da je temeljni dohodak – ako se financira, u velikoj mjeri, ekoporezima – vrlo važan alat za uspješnu provedbu socio-ekološke tranzicije. Zaključit ću izlaganjem dva inicijalna koraka u ovom smjeru: ekološka euro-dividenda i europski prijelazni dohodak.

Neki ekolozi i zagovornici odrasta boje se anti-ekološkog učinka temeljnog dohotka: povećana masovna kupovna moć, posebno manje imućnih, mogla bi uzrokovati dodatnu kupnju i proizvodnju okolišno štetnih dobara. Naravno, to nije, mora se priznati, nevjerojatan scenarij. Ukupni učinak temeljnog dohotka na percepciju onog što čini "dobar život" ne može se predvidjeti. Međutim, ako bismo s uvođenjem temeljnog dohotka snažno povećali ekoporeze – time stvarajući prihode od aktivnosti koje onečišćuju okoliš – izbjegli bismo takve štetne učinke i podržali ekološki prijelaz. Predlažem da se temeljni dohodak, financiran na ovaj ekološki način, nazove "ekološki temeljni dohodak"^{50, 51}.

Ali, zar nije financiranje temeljnog dohotka kroz povećanje ekoporeza nepravedno za siromašne? Zar oni s najnižim

prihodima neće najviše patiti zbog većih troškova za energiju, prijevoz i druge osnovne životne troškove? Pa, zapravo je suprotno: oni s višim dohotkom troše više resursa.⁵² Zato netko s visokim dohotkom – u prosjeku – plaća više poreza, dok primaju isti temeljni dohodak kao i bilo tko drugi i smatraju se "neto-doprinositeljem". Oni s nižim dohotkom i oni s mnogo djece su korisnici jer oni – u prosjeku – plaćaju niže (eko)poreze i dobivaju temeljni dohodak za svako dijete zasebno. To je isto kao s drugim vrstama poreza vezanih uz dohodak, nasljeđivanje, bogatstvo ili kapital vraćen kao temeljni dohodak: najbogatija trećina ili četvrtina bit će neto-doprinositelji. Temeljni dohodak ne bi bio financiran od srednje klase, kako neki kritičari kažu.

Redistribucija svih prihoda dobivenih kroz eko-porez (drugim riječima, "ekološki temeljni dohodak") mogla bi nas izvesti iz dileme ekonomskih instrumenata koji se koriste za okolišne politike bez socijalne kompenzacije: ako je cijena CO₂ premala, neće utjecati na izbore potrošača; ako je previsoka, oštar porast cijena osnovnih dobara i usluga postaje socijalno neprihvatljiv. Pokret Žutih prsluka kao reakcija na povećanje CO₂ poreza u Francuskoj demonstrirao je ovaj odnos vrlo dramatično. U slučaju ekološkog temeljnog dohotka, istina je suprotna: što je viša stopa ekoporeza, veći je učinak redistribucije koji također uključuje one s niskim ili srednjim dohotkom.

Neki kritičari bi mogli tvrditi da, ako povećani ekoporez učinkovito smanji upotrebu prirodnih resursa, će to potkopati sredstva dostupna za temeljni dohodak. To je istina, ali za taj "problem" postoji jednostavno rješenje. Ako je željena promjena ponašanja postignuta (ukupna potrošnja prirodnih resursa se smanjuje), ukupna količina prihoda osigurana ekoporezima mogla bi biti stabilizirana prilagodbom stope poreza. I to je upravo ono što predlažu znanstvenici za okoliš⁵³: postepeno povećanje ekoporeza kako bi postojao stalni poticaj za tehnološki i kulturni napredak usmjeren na daljnje smanjenje potrošnje resursa. Za industriju i pojedince je važno znati

50 Prvo objavljeno u: Ecological Basic Income: An Entry is Possible. A Contribution to the BIEN Congress Munich 2012 http://www.bien2012.de/sites/default/files/paper_212_en.pdf

51 Više detalja u: Schachtschneider, U. 2014: Freiheit, Gleichheit, Gelassenheit. Mit dem ökologischen Grundeinkommen aus der Wachstumsfalle. München.

52 Usporedba npr.: Ivanova et al. 2017: Mapping the carbon footprint of EU regions, Environmental Research Letters 12 <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/aa6da9>, (13.09.2020)
Ivanova, D. / Wood, R. 2020: The unequal distribution of household carbon foot-prints in Europe and its link to sustainability. In: Global sustainability 3, e18, 1-12

53 Usporedba npr.: Edenhofer et al 2019: Optionen für eine CO₂-Preisreform MCC-PIK-Expertise für den Sachverständigenrat zur Begutachtung der gesamtwirtschaftlichen Entwicklung, 70-72. (samo na njemačkom)

kako će se cijene resursa razvijati u dugoročnom razdoblju, kako bi mogli razviti alternativne ekonomske i ponašajne strategije. U dalekoj budućnosti možda postignemo ravnotežu s prihvatljivim stupnjem iskorištavanja resursa, koji istovremeno neprekidno generira dovoljno sredstava za temeljni dohodak.

Kao društveno pravednija alternativa ekonomskim instrumentima ekološke politike, ljevica često zahtijeva jaču regulativnu politiku koja ide dalje od postavljanja ograničenja za proizvodne procese i pojedinačne proizvode. Naime, politika bi jednostavno trebala zabraniti okolišno štetnu i nepotrebnu potrošnju. Prije svega, proizvodi i usluge koji se mogu smatrati luksuzom, poput SUV-ova, jagoda zimi, kratkih izleta na Karibe itd. prve su mete. Ali, općenito, sva ekološki upitna potrošnja, od "nepotrebnih" putovanja automobilom do obojenog toaletnog papira, trebala bi biti zabranjena za sve. To bi moglo biti pošteno u smislu distribucije – jer bi utjecalo na sve jednako – i moglo bi biti i ekološki prikladno, ali previše ograničava pojedinačnu slobodu. Politika ne može propisivati koja vozila smiju se koristiti u kojim prilikama, koji namještaj smije biti postavljen u kojim stanovima s koliko djece, koju hranu smije se jesti u kojoj količini itd. Sve to – i puno više – moralo bi se definirati uz ekstremne regulativne politike za smanjenje ugljičnog otiska društva. Pitanje je iz koje perspektive se može određeni način života zabraniti, dopustiti pa čak i podržati? Kroz koji način društvenog odlučivanja treba ostvariti takav pothvat, istovremeno poštujući demokratske vrijednosti?

Ekološki temeljni dohodak čuva prihvaćanje širokog spektra životnih stilova koji se mogu živjeti unutar okvira ekološko-monetarnih ograničenja, kako je gore opisano. Određene vrste roba i usluga postaju skuplje i time manje privlačne, ali ih se još uvijek može konzumirati pojedinačno ili umjereno. Redistributivni učinak temeljnog dohotka osigurava da ta individualna sloboda nije ograničena samo na bogate, nego naprotiv, služi svim članovima društva.

Ekološki temeljni dohodak bi tako mogao izvesti iz slijepe ulice i ekonomske i regulativne okolišne politike kroz svoju redistributivnu i libertarijansku prirodu.

Socijalna osnova za socio-ekološku tranziciju

Financiranje temeljnog dohotka putem ekoporeza učinilo bi socio-ekološku tranziciju društveno prihvatljivijom jer pruža pojedincu više mogućnosti za ostvarivanje vlastitih ideja o dobrom životu i radu.

Najprije, temeljni dohodak smanjuje prisilu na obavljanje ekološki problematičnih ekonomskih aktivnosti jer svima pruža veću financijsku sigurnost. Koliko je proizvoda već

dugo vremena poznato kao ekološki ili društveno štetno? Kako bi ljudi prihvatili tranziciju na ekološku ekonomiju, uključujući temeljitu promjenu radnih mjesta i karijera, potreban im je mentalitet "promjene bez straha". Dok koncepti Zelenog novog sporazuma pokušavaju riješiti takve strahove s perspektivom novih (zelenih) poslova, koncept temeljnog dohotka sastoji se od jamstva socijalne sigurnosti nezavisne o ekonomskom rastu!

Drugo, temeljni dohodak bi mogao također transformirati još dublje strukture suvremene ekonomije rasta i društva, posebice u pogledu produktivističkog načina proizvodnje (npr. ideja i praksa da je više bolje također se može odnositi na "zeleni produktivizam") i konzumerizma. Potrošnja usmjerena na kompenzaciju za težak, nepoželjan i često otuđen rad mogla bi opasti. Zadovoljstvo radom moglo bi porasti jer će ljudi radije sudjelovati u aktivnostima i radnim odnosima koji im daju osjećaj svrhe i korisnosti. Kompenzacijska potrošnja može učinkovito biti smanjena.

Treće, temeljni dohodak čini društvo ravnopravnijim. Ravnopravnost, kao ekonomska stvarnost i kao društveni osjećaj, važna je za prihvaćanje okolišnih politika. Više ravnopravnosti također će smanjiti statusnu potrošnju (npr., one dijelove potrošnje koji se čine samo kako bi se zahtijevao određeni društveni status). Što je bogatstvo ravnomjernije raspodijeljeno u društvu, manja je potreba da susjedima pokažete što si možete priuštiti.

Sve u svemu, možemo reći da ekološki temeljni dohodak stvara prijateljsko okruženje za tehničke (učinkovitost, zatvoreni proizvodni krugovi) i netehničke (dostatnost, kulturna promjena) načine borbe protiv ekološke krize. Kao srž redistributivnog, libertarijanskog i antiproizvodnog Zelenog novog dogovora (koji to ime zaslužuje), mogao bi rezultirati kvalitativno poboljšanim državnim blagostanjem, ali i povećanjem okolišnih akcija od strane države. Strukturni problemi rada, kao i strukturni problemi iscrpljivanja prirodnih resursa, bili bi odgovoreni reformskim konceptom koji slijedi "osnovnu ideju jednakih sloboda"⁵⁴.

The Ecological Euro-dividend

U 2013., Philippe van Parijs je predložio euro-dividendu⁵⁵ pri kojoj bi EU isplaćivala 200 € svakom građaninu EU na mjesečnoj osnovi. Svaka država članica EU bi bila slobodna proširiti program do punog temeljnog dohotka. Prijedlog euro-dividende temelji se na dvije glavne spoznaje:

Prvo: jedan od glavnih principa EU je slobodno kretanje robe i usluga, ali i sloboda rada, kretanja i prebivališta. U ovom kontekstu, hipotetsko uvođenje temeljnog dohotka u

⁵⁴ Idea by Claus Offe.

⁵⁵ Van Parijs, P. 2012: No Eurozone without Eurodividend
https://ethics.harvard.edu/files/center-for-ethics/files/2012_no_eurozone_without_eurodividend.pdf

jednoj zemlji, a ne u drugima, može dovesti do društvene napetosti među državama članicama.

Drugo: Europa može riješiti svoj problem integracije tek onda kada će razviti svoj vlastiti socijalni stup uz svoje zajedničke monetarne i ekonomske politike. Većina postojećih modela temeljnog dohotka predlaže financiranje izvlačenjem iz javnih proračuna i javnih socijalnih sustava. Uvesti novi sustav socijalne sigurnosti bi – u svakoj zemlji – bio vrlo veliki iskorak: sadašnji nacionalno socijalno-sigurnosni sustavi s njihovim povijesnim strukturama davanja i uzimanja bili bi izmijenjeni u potpuno nove. Razumljivo je da političari i građani oklijevaju u potpunosti podržati takvu paradigmu promjene čak i ako – u načelu – podržavaju ideju UTD kao ključa za emancipatorsko i manje birokratsko socijalno blagostanje. To je istina na nacionalnoj razini, ali je još veći problem ako želimo promijeniti socijalni sustav blagostanja na razini Europske unije. Arhitekture socijalnih sustava blagostanja su vrlo različite među državama članicama i čak male harmonizacijske usklade su teške jer nacionalni interesi, potrebe i političke situacije variraju – kako geografski, tako i kroz vrijeme.

Van Parijsov prijedlog je financiranje euro-dividende pomoću općeg poreza na dodanu vrijednost (PDV) od 19%⁵⁶. Čak i ako države članice smanje svoj nacionalni PDV kako bi se uzela u obzir euro-dividenda od 200 €, olakšavajući njihov nacionalni socijalni sustav⁵⁷ uz slobodno financiranje svog doprinosa euro-dividendi kroz različite metode, ostaju vrlo velike prepreke⁵⁸.

Oporezivani prirodni resursi mogu uključivati, ali nisu ograničeni na: CO₂, zagađenje vode nitratima, zatvaranje zemlje, ribolov i ekstrakciju minerala i metala. Postoje dva glavna načina primjene cijene na potrošnju CO₂: izravno oporezivanje i CO₂-certifikati (za koje već postoji Shema trgovine emisijama – EU ETS). I na političkoj i na znanstvenoj razini mnogo se raspravlja koja od ove dvije opcije (i njihovih mnogih varijanti) donosi bolje rezultate u pogledu smanjenja emisija CO₂, iako je ova rasprava izvan okvira ovog članka. Međutim, naravno, važno je da cijena emisija CO₂ bude toliko visoka da je opipljiva i time zapravo smanjuje emisije CO₂.

Međutim, pod pretpostavkom da je politički lakše koristiti trenutni okvir za političku promjenu, EU

ETS bi se mogao iskoristiti. Pod pretpostavkom da reforma ovog već uvedenog mehanizma (poput više

besplatnih dodjela, uključivanja svih sektora, te ambicioznih godišnjih smanjenja limita) rezultira cijenom od 100 €/tonu CO₂ i 40% smanjenja ukupnih emisija CO₂ na razini EU, prihod će iznositi 270 milijardi eura. Ekološka euro-dividenda od oko 500 € godišnje ili 42 € mjesečno mogla bi se isplatiti za svakog europskog građanina, što iznosi jednu petinu od 200 € euro-dividende koju je predložio van Parijs. Naravno, treba dodati dodatna oporezivanja problematične uporabe resursa; ovo bi bio samo prvi korak.

Europski prijelazni dohodak

Temeljni dohodak općenito, uz euro-dividendu, ne moraju se financirati samo porezima na prirodne resurse, već i oporezivanjem nasljedstva, bogatstva ili transakcija kapitala unutar EU. Ali u hipotetskom scenariju trenutnog uvođenja mjesečne euro-dividende od 200 € za svakog građanina EU, to predstavlja veliki financijski, ali i ideološki korak, koji će vjerojatno naići na mnogo političkog otpora. Stoga bih želio predstaviti prijedlog za preliminarni oblik europskog temeljnog dohotka: Europski prijelazni dohodak, za koji je vjerojatno da će naići na manji otpor.

Europski prijelazni dohodak (EPD) cilja na svih 241 milijuna stanovnika EU, u dobi od 25–64 godine i omogućuje svakome od njih da primi 60% mjesečnog medijalnog dohotka u dotičnoj članici (npr. €1.160,00 u Njemačkoj; €299 u Poljskoj) u trajanju od 3 godine i to, što je važno, bez ikakvog oblika provjere imovinskog stanja. „Tranzicija” se može odnositi na socio-ekološku tranziciju, „COVID-19 tranziciju” kako bi se prevladala pandemija, ili na druge individualne „tranzicije”, poput promjene posla ili samo životne perspektive.

EU bi isplaćivala osnovnu razinu od 200 € kao euro-dividendu. Države članice bi trebale to dopuniti do „punog” temeljnog dohotka. Dva glavna načina isplate su: 1) EU daje godišnju/mjesečnu subvenciju državama članicama, što iznosi 200 € mjesečno po glavi stanovnika, ili; 2) EU daje 200 € mjesečno direktno svakom stanovniku. S dokazom o plaćanju EU, korisnici bi imali pravo tražiti ostatak u svojoj državi članici.

Pretpostavljajući da će 20% od 241 milijuna odraslih EU građana iskoristiti prednost EPD-a u bilo kojem trenutku, postojala bi potreba za financiranjem 116 milijardi eura godišnje. Taj iznos je manje od polovice reformiranih

56 Van Parijs, P. & Vanderborght, Y. 2017. Basic Income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy. Cambridge: Harvard University Press, pp. 230–241

57 Ali to bi značilo da euro-dividenda nije mehanizam za borbu protiv siromaštva: ukupni zbroj koristi bio bi isti, iako bi se uvjetovanost promijenila.

58 For further discussion of funding options on EU level, their advantages and problems see: Denuit, Francois: The European Universal Basic Income: A Clarification of the Debate. In: GEF (ed) 2019: European Green Perspectives on Basic Income

**“Ukratko, možemo
reći da ekološki
temeljni dohodak
obećava pružiti
prijateljsko
okruženje
za tehničke
(učinkovitost,
zatvoreni i
proizvodni krugovi)
i netehničke
(dovoljnost,
kulturna promjena)
načine za borbu
protiv ekološke
krize.”**

prihoda ETS-a od 270 milijardi eura. Na ovaj način, ostalo bi dovoljno prihoda za financiranje zaštite klime i ublažavanje u državama članicama (kako je već preporučeno u trenutnoj direktivi EU ETS). Također, postoje dvije glavne opcije za implementaciju EPD-a: države članice mogu se dobrovoljno pridružiti sustavu, ili moraju uvesti sustav unutar određenog vremenskog okvira, prilagođen njihovoj vlastitoj strukturi socijalnih doprinosa (slijedeći direktivu EU). Posebno za siromašnije zemlje, ovaj pristup je privlačan jer je njihov neto udio za sufinanciranje ovog europskog socijalnog dodatka za socio-ekološku tranziciju relativno nizak. Bogatije zemlje bi također imale koristi od EU podrške ako su spremne svima omogućiti osnovni dohodak na tri godine, koji ovdje predlažem u obliku EPD-a.

Neće biti izravnog državnog trošenja. Samo stanovnici plaćaju zbog svog ekološkog ponašanja: bogatiji ljudi bi više doprinijeli prihodima EU ETS-a. Kada se to kombinira s isplatom istog iznosa u obliku temeljnog dohotka, to će također imati redistribucijski učinak unutar Europe.⁵⁹ Na ovaj način, europski prihod od tranzicije bio bi dio pravedne tranzicije u sklopu Europskog zelenog plana, koji još ne uživa pozornost javnosti koju zaslužuje. Vezano uz životne i poslovne odluke, što će biti posebno važno čim CO₂-intenzivne industrijske grane budu prisiljene transformirati svoje poslovne modele, europski prihod od tranzicije može pružiti sigurnost za sve. Uz to, bio bi to vrlo velik pilot projekt temeljnog dohotka, čak i ako bi na početku samo neke članice pristupile projektu.

Mnoga pitanja u vezi pravnih aspekata, administrativne izvedivosti, prava određenih dobnih skupina itd. ostaju otvorena. Kao prvi korak, mogućnost bi bila ukloniti univerzalnost najčišćeg oblika euro-dividende i ciljati samo ljude unutar određenog raspona distribucije dohotka. Za neke, ciljanje niskog dohotka može izdati cijelu ideju temeljnog dohotka, ali u procesu borbe za radikalnu reformu, moramo tražiti konkretne i izvedive načine do naše utopije, inače ona ostaje samo vizija.

Kako je malo vjerojatno da će nacionalne vlade i EU same odlučiti krenuti putem euro-dividende, politička podrška izvan nacionalnih parlamenata bit će nužna kako bi se ona ostvarila. Postoje tri društvena pokreta koja su do sada vodila svoje bitke bez puno međusobne interakcije. Ako udruže snage za ovu socio-ekološku reformu koju euro-dividenda predstavlja, mogli bi razviti veći pritisak u odnosu na zbroj individualnih snaga. Prvo: pokret za temeljni dohodak ima atraktivan socio-libertarijanski program. Puna i neposredna provedba temeljnog dohotka povezana je s velikim promjenama na političkoj, ekonomskoj i soci-

jalnoj razini i teško će doći na red. Umjesto toga, pokret za temeljni dohodak teži malim, ali konkretnim i izvedivim koracima prema svojoj većoj viziji utopije s dohotkom za sve. Drugo: pokret za okoliš je, srećom, stekao ogroman zamah tijekom posljednjih godina, ali se suočava s granicama društvene prihvatljivosti zabrana i ograničenja. Na primjer, francuski predsjednik Emmanuel Macron jasno je demonstrirao u 2018. i 2019. kako uvođenje poreza na prirodne resurse (ovdje, porez na ugljik) bez adekvatne socijalne kompenzacije može dovesti do opravdanog socijalnog nemira (ovdje, pokret Žutih prsluka). I, treće: mladi post-nacionalni pro-europski pokret trenutno još uvijek pati zbog nedostatka suštinskih ideja za socijalno i ekološki snažniju Europu. Ako bi ova tri pokreta – pokret za temeljni dohodak, klimatski pokret i post-nacionalni pro-europski pokret – udružili snage, vjerojatno bi postigli više vlastitih i zajedničkih ciljeva.

59 Schachtschneider, U. 2021: Ecological Euro Dividend: Ein Schritt zum Grundeinkommen in Europa. In: Lüdemann, Neumärker, Schachtschneider (Hrsg., forthcoming): Grundeinkommen braucht Europa – Europa braucht Grundeinkommen!

Ecological Euro-Dividend – A Step to Unconditional Basic Income in Europe? Uni Freiburg 11-12. October 2018: Basic Income and the Euro-Dividend as socio-political Pillars of the EU and its Member Countries
<https://www.ulrich-schachtschneider.de/resources/Ulrich+Schachtschneider+Ecological+Euro+Dividend+Freiburg+12-10-18.pdf>

2

UNIVERZALNI TEMELJNI DOHODAK U NACIONALNOM KONTEKSTU

Primjerice, naknada za nezaposlenost u Austriji, s neto stopom zamjene od 55%, jedna je od najnižih u Europi. Socijalna pomoć je više od 200 € mjesečno ispod praga siromaštva. Čak je i dodatak na mirovinu još uvijek ispod praga siromaštva.

Odgovor Zelenih na nedostatke socijalnog sustava je shema Zelene osnovne socijalne sigurnosti koja ima za cilj proširiti postojeći sustav u pravu socijalnu zaštitu za sve izvanredne situacije; ona koja je testirana prema potrebama i orijentirana na cijeli životni put i ne teži demontaži ili radikalnom reorganiziranju sustava. Socijalni sustav pomoći trebao bi biti odskočna daska natrag u neovisan život bez ikakvog oblika socijalne isključenosti.

Za dostojanstven život svih, potreban je ne samo adekvatan dohodak, već i niz dodatnih usluga podrške koje bezuvjetni temeljni dohodak ne nudi.

Shema Zelene osnovne sigurnosti nije zamjena za postojeći sustav socijalne sigurnosti, već pruža podršku tamo gdje on ne nudi dovoljnu zaštitu. Ona se bavi rupama u socijalnoj sigurnosnoj mreži i pruža podršku kada novac sam po sebi nije dovoljan za prevladavanje teškoća.

Zelena osnovna sigurnost nije samo vezana uz novac. Radi se i o pružanju podrške koja je potrebna za prevladavanje temeljnih uzroka problema ljudi. Dakle, radi se i o pristupu obrazovanju za ljude s neadekvatnom pozadinom obrazovanja, pristupu zdravstvenim uslugama za ljude sa specifičnim bolestima, te podršci i skrbi za prevladavanje obiteljskih problema ili pomoći pri izlasku iz dugova.⁶⁴

Nesumnjivo ima mnogo članova raznih organizacija Zelene stranke koji bi željeli vidjeti uvođenje temeljnog dohotka, ili barem obvezivanje Zelenih na temeljni dohodak. No, do danas takva obveza nikada nije postojala. Vodeći kreatori socijalne politike Zelenih, uključujući Rudolfa Anschöbera, Katharinu Wiesflecker, Birgit Hebein, Heinricha Schellhorna i Christine Baur, bili su zauzeti u posljednjih nekoliko godina braneći socijalni sigurnosni sustav u cjelini od napada konzervativne desničarske koalicije ÖVP-FPÖ (2017.-2019.) i težeći očuvanju aranžmana koji su bili u skladu s ustavom. To je zato što je dio agende ove kratkoročne vlade bio restrukturiranje postojeće socijalne sigurnosne mreže (odgovornost saveznih pokrajina) u 'novi sustav socijalne pomoći' s restriktivnim zakonskim okvirom na nacionalnoj razini

koji je ciljao staviti određene populacijske skupine u gori položaj.⁶⁵

Nakon politike okoliša, socijalna politika je bila i ostaje najvažnija stavka portfelja u vladama gdje su Zeleni uključeni. Međutim, temeljni dohodak nije uključen ni u jedan od vladinih političkih programa gdje se Zeleni nalaze kao partneri, ni na državnoj ni na saveznoj razini. To nije rezultat pregovora i kompromisa, već je posljedica temeljnih političkih ciljeva Zelenih.

III. Trebaju li Zeleni opravdati svoj stav o bezuvjetnom temeljnom dohotku?

Na svakoj saveznoj skupštini Zelenih i na svakom nacionalnom kongresu Zelenih, članovi stranke imaju priliku predstaviti prijedloge i rezolucije ili postaviti pitanja za raspravu. Također, mogu pozivati ministre i savjetnike saveznih država na odgovornost. Ali, temeljni dohodak rijetka je tema rasprave.

To nije samo zbog "realpolitike", već nevjerojatnosti postizanja dogovora s političkim partnerom u sklopu koalicijske agende za vladu. Financije nisu jedina prepreka. Prije svega, radi se jednostavno o obrani statusa quo i borbi za stvarna poboljšanja - u Austriji, na primjer, za bolju zaštitu nezaposlenih, kako je gore objašnjeno.

Iz tog razloga, shema Zelene osnovne sigurnosti - koja je povezana s formalnim zaposlenjem - podrazumijeva zakonski minimalac (dopunjujući gotovo sveopće kolektivne ugovore) i niz osnovnih zaštita:

- ▶ U slučaju nezaposlenosti ili nesposobnosti;
- ▶ U starosti;
- ▶ Za djecu i obitelji.

Ovaj paket je dopunjen osnovnom socijalnom sigurnošću koju pružaju infrastruktura i socijalne usluge; to je zato što nije riječ samo o novcu.

IV. Je li promjena perspektive moguća?

Sudjelovanje Zelenih u vlasti sigurno nije dovelo do promjene perspektive austrijskih Zelenih po pitanju temeljnog dohotka. Nikada nije postojala obveza prema bezuvjetnom temeljnom dohotku. Umjesto toga, moguća je promjena perspektive u drugom smjeru. Doista, ministar

⁶⁴ Lukas Wur: Position paper for the Austrian Greens (Version 2013; currently in further development)

⁶⁵ Eligibility criteria such as German language skills served to block claims by refugees and migrants; large families were also disadvantaged (only €43 per month in benefits for the third and every additional child).

socijalne politike Rudolf Anschöber⁶⁶ je krajem 2020. godine u intervjuima s raznim medijima rekao da bezuvjetni temeljni dohodak svakako zaslužuje razmatranje.

Zapravo, to se već neko vrijeme događa. To razmišljanje će se nastaviti još dugo vremena, čak i ako socijalna kriza u slijedu COVID-19 krize trenutno potiče diskusiju. Omekšavanje ideoloških stavova za ili protiv bezuvjetnog temeljnog dohotka bilo bi od pomoći u ovom procesu. Sadašnji autor je uvjeren da put unaprijed leži u širenju postojećih socijalnih sustava socijalne skrbi. "Bezuovjetnost" nije produktivan pristup u nastavku rasprave jer će kompromisi biti nužni kako bi se postigao napredak. Također bi bilo korisno razmisliti o novom terminu – nečemu udaljenijem od ideologiziranog rječnika prošlosti i bliže terminologiji koja ima smisla za sigurnost za kojom opipljivo težimo.⁶⁷ To bi bila još jedna vrijedna zadaća za one koji se zalažu za ovaj

projekt. Ljudi razmišljaju u metaforama, i većinu vremena te jezične slike imaju svoje porijeklo u tijelu. No, termin "bezuovjetan" je apstraktan, i često se povezuje s negativnim frazama: bezuvjetna poslušnost, na bolje ili gore. Terminološki eksperimenti kao što su "helikopterski novac" ili "novčani tuševi" izgledaju obećavajuće. Oni, naravno, mogu sugerirati "rasipanje" ili individualizam. "Novčani jastuk", možda? Bismo li se mi opustili na tom jastuku i ne obavljali nikakav produktivan rad?

Možda je podnaslov Kongresa o temeljnom dohotku iz 2005. godine dobar početak: "smislena aktivnost u slobodi" – *vita activa* bez egzistencijalnih briga.

U svakom slučaju, pronalaženje dobrog imena koje opisuje čvrstu, podržavajuću socijalnu mrežu bila bi vrijedna zadaća za one koji se zalažu za ovaj projekt.

Temeljni dohodak u Belgiji

Kim Evangelista

Univerzalni temeljni dohodak je široko raspravljana tema u Belgiji. Bio je predmet mnogih konferencija, rasprava, studija i medijskih natpisa u proteklih nekoliko godina. UTD je doživio snažan povratak otkako je počela kriza COVID-19.

Ecolo (frankofonska belgijska Zelena stranka)⁶⁸ je snažan zagovornik UTD-a i vrlo glasan akter u javnoj raspravi. U prosincu 2020. godine, dopredsjednica stranke Rajae Maouane predložila je, kao izbornu obećanje od 2019. godine, bezuvjetni temeljni dohodak za mlade (18–26 godina).

Predloženi iznos je 460 € mjesečno. UTD bi primilo 1,25 milijuna mladih Belgijanaca, što bi predstavljalo godišnji trošak od 3,2 milijarde eura.

Ostale političke stranke su oprezne i neodlučne, blago rečeno. Čak i ako su neki istaknuti članovi socijalističkih i liberalnih stranaka izrazili svoju podršku UTD-u, ništa

konkretno nije predloženo. S liberalne ili konzervativnije perspektive, mnogi ljudi vide UTD kao način za učinkovitu borbu protiv zamke nezaposlenosti (budući da se zadržava vlastiti dohodak nezvezano uz zaposlenje), kako bi se olakšalo poduzetništvo i donošenje novih životnih odluka te izbjegla birokracija i stroge kontrole, poput evaluacije materijalnog stanja i ponašanja. Međutim, boje se troškova UTD-a i potrebe za novim porezima. Ljevicu privlače načini na koje UTD može učiniti socijalnu zaštitu univerzalnijom izbjegavanjem neprihvatanja socijalnih prava i stigmatizacije, ali boje se da bi to moglo oslabiti postojeću socijalnu sigurnost. Na primjer, sindikati, koji su na snažnoj poziciji u Belgiji, su snažni protivnici ideje temeljnog dohotka. Štoviše, snage s političke desnice i ljevice zabrinute su da bi UTD mogao potkopati važnost rada u našem društvu.

Međutim, boje se troškova UTD-a i potrebe za novim porezima. Ljevicu privlače načini na koje UTD može učiniti socijalnu zaštitu univerzalnijom izbjegavanjem neprihvatanja socijalnih prava i stigmatizacije, ali boje se da bi to moglo oslabiti postojeću socijalnu sigurnost. Na primjer, sindikati, koji su na snažnoj poziciji u Belgiji, su snažni protivnici ideje temeljnog dohotka. Štoviše, snage s političke desnice i ljevice zabrinute su da bi UTD mogao potkopati

66 Ovaj članak je napisan prije ostavke Rudolpha Anschöbera s mjesta austrijskog saveznog ministra za socijalna pitanja i zdravstvo 13. travnja 2021.

67 Nalazi kognitivnih istraživanja u posljednjih nekoliko godina (Lakoff, Wehling itd.) vjerojatno će obogatiti ovaj diskurs.

68 <https://ecolo.be/>

važnost rada u našem društvu. Unatoč tome, belgijska država je proširila i pojednostavila postojeće sheme socijalne zaštite nakon izbijanja COVID-19. Kriza COVID-19 pomogla je privući pozornost na koncept temeljnog dohotka i uvjeriti više ljudi u važnost pružanja zajamčenog dohotka ljudima bezuvjetno, univerzalno i individualno. Kako su neke sheme dodjele naknada za nezaposlene obustavljene kako bi se prilagodile izazovima pandemije, neki su rekli da smo prvi put primjenjivali koncept univerzalnog temeljnog dohotka na naš socijalni sustav skrbi.

Socijalističke političke stranke i udruženja protiv siromaštva zauzeli su se za izravni prijenos gotovine za određene profile (jednokratna suma od 200 € za nesigurna kućanstva i od 2.000 do 5.000 € za poduzeća i samozaposlene osobe). Liberalne političke stranke pozdravile su "temeljni dohodak" postojećih štićenika. Zeleni su predložili da se ide još dalje u tom smjeru s manje uvjeta, automatskim odobravanjem i novim profilima, kao što su nesigurna kućanstva ili samozaposlene osobe.

Osim toga, priznati akademici su zagovarali UTD⁶⁹. Mnogi prijedlozi su bili na stolu (npr. porezne olakšice; isplata u privremenim bonovima za potrošnju; relativno nizak iznos kao dodatak postojećim naknadama; veći iznos koji zamjenjuje postojeće naknade; helikopterski novac; prijelazni

temeljni dohodak; osnovni dohodak u lokalnim valutama, itd.). Međutim, ova rasprava se zapravo nije odvijala na javnoj razini ili na razini donošenja odluka, već je ostala unutar akademskih i stručnih krugova.

Konačan prijedlog u obliku i vrsti financiranja temeljnog dohotka još uvijek se raspravlja unutar Ecola: druge sheme i mogućnosti se raspravljaju u radnim grupama (minimalni zajamčeni dohodak, porezna olakšica, itd.). Financijski prijedlozi i neto efekt dohotka prijedloga među određenim skupinama (ljudi mlađi od 25, ljudi stariji od 65, ljudi s niskim dohotkom, različiti primatelji socijalnih beneficija, samohrani roditelji i kućanstva s djecom, itd.) se procjenjuju.

Kriza COVID-19 osvjetljava niz pitanja vezanih za naše društvo i jača nas u našoj analizi relevantnosti temeljnog dohotka. Jasno je da bi, da je temeljni dohodak bio uveden u Belgiji, ekonomska sigurnost bila osigurana brže i pravednije, automatski i univerzalno. Također se čini jasnim da bi mjere selektivne podrške dohotku koje treba poduzeti u hitnim slučajevima mogle biti manjeg obima.

Međutim, iako je kriza koronavirusa pomogla privući pažnju na koncept temeljnog dohotka i uvjeriti nove ljude u važnost pružanja zajamčenog dohotka populaciji, mnogi ljudi i dalje ostaju protiv ove ideje.

Finska u 2021: Dodatna ispitivanja, ali temeljni dohodak još nije na vidiku

Simo Raittila

Finski pilot projekt s temeljnim dohotkom održan je tijekom 2017. i 2018. godine. Iako se u narednim godinama mogu očekivati daljnje studije temeljene na podacima (registar pilot projekta može se povezati s drugim administrativnim podacima), glavni rezultati objavljeni su u svibnju 2020.

Temeljni dohodak je i dalje model koji nema podršku u finskom parlamentu, a mnoge stranke su ponudile svoja rješenja potaknute, između ostalog, britanskim sustavom univerzalne olakšice i američkom poreznom olakšicom na zarađeni dohodak.

Za razliku od onoga što su mnogi medijski izvori tvrdili, u to vrijeme nisu postojali službeni planovi za nastavak pilot-projekta. Iako je investiranje u daljnja i veća ispitivanja bila želja mnogih istraživača, nikada nije postojala politička podrška desne vlade premijera Juhe Sipilä (stranka Centar), koja je uglavnom nastojala saznati hoće li novčani poticaji temeljnog dohotka povećati zaposlenost⁷⁰.

U pilot projektu je 2.000 nezaposlenih osoba u dobi od 25–58 godina primilo mjesečni, neoporezivi iznos od 560 € temeljnog dohotka koji je zamijenio njihove osnovne socijalne sigurnosne beneficije (naknada za nezaposlene na početku pilot projekta). Sudionici eksperimentalne grupe nisu bili obvezni sudjelovati u politikama aktivacije (nije se primjenjivala evaluacija) i mogli su nastaviti primati novac ako bi pronašli novi, plaćeni posao. Povrh toga, većina ih je također primila opću stanarsku naknadu:

69 <https://alfresco.uclouvain.be/alfresco/service/guest/streamDownload/workspace/SpacesStore/7acc537-7155-4689-af3d-bb0508b787b7/2020.10.BI%20and%20pandemic.pdf?guest=true>

70 <https://www.ecosprinter.eu/blog/the-limits-of-the-finnish-basic-income-experiment/>

beneficiju koja ovisi o području prebivališta, troškovima stanovanja i dohotku.

Dva najčešće citirana rezultata studije su:

1. Nije pronađena razlika između ljudi na temeljnom dohotku i onih na tradicionalnoj naknadi za nezaposlene što se tiče glavnog ishoda zaposlenja;
2. Oni koji su primili temeljni dohodak izvijestili su o povećanju dobrobiti i zdravlja.

Oba ova rezultata dolaze sa svojim skupom ograničenja. Prvo, rezultat u vezi zaposlenja (mjereno kroz sate rada i zarađeni novac) znači da ljudi koji su dugoročno nezaposleni možda ne reagiraju dovoljno snažno na čisto financijske poticaje. Budući da izostanak dokaza nije jednak dokazu izostanka, to ostavlja otvoreno pitanje može li temeljni dohodak povećati zaposlenost (u ovoj vrsti skupine), u usporedbi s drugim naknadama⁷¹.

"Ali... ali!", netko bi mogao razmišljati, "obratno, ne znači li to također da ne možemo reći da uvjetovanost (ovdje, u obliku evaluacije ponašanja u kontrolnoj grupi) ne povećava zaposlenost?". Problem je što u ovom pilot projektu nije bilo jasnog načina razdvajanja ova dva učinka. Vrlo je moguće da učinci financijskih poticaja s jedne strane i bezuvjetnosti s druge strane poništavaju jedno drugo u pogledu povećanja motivacije za dodatne sate rada ili zarađeni novac. Nema načina da se to zaključi iz finskog projekta s temeljnim dohotkom i potrebna su daljnja istraživanja kako bi se riješilo ovo pitanje.

Štoviše, učinci bezuvjetnosti su dodatno zamagljeni jer su sudionici u eksperimentalnoj skupini (koji su primili temeljni dohodak) bili izuzeti od aktivacijskih politika i čak od novog modela aktivacije, koji je uvela desničarska vlada Juha Sipilä u 2018. – između dvije godine pilot projekta. Tijekom prve godine projekta, u 2017., 65% ljudi u eksperimentalnoj skupini imalo je plan zapošljavanja u usporedbi s 75% u kontrolnoj skupini.

Jedno moguće i djelomično objašnjenje zašto je ova razlika bila tako mala je da su roditelji u eksperimentalnoj skupini i dalje mogli primiti dodatne dječje naknade

vezane uz aktivnost prema službama za zapošljavanje. Oni su također i dalje primali pisma od službi za zapošljavanje i možda su smatrali ove usluge vrijednima kada su tražili posao.

Mnogi akademici su primijetili ozbiljne probleme u dizajnu finskog pokusa. Modelu su nedostajale promjene u poreznom sustavu koje bi omogućile financiranje temeljnog dohotka, dovodeći do izdašnijih financijskih poticaja i moguće ekstremnijih krajnjih rezultata nego što su bili predloženi, na primjer, od finske Zelene stranke.

Fokus studije bio je na tvrdim, statističkim mjerama nezaposlenosti i istraživanje o blagostanju je – nažalost – dodano samo kao naknadna misao. Profesor socijalne politike Heikki Hiilamo je preliminarne rezultate u to vrijeme 2019. godine deklarirao kao "razočaravajuće"⁷² i konačni izvještaj 2020. godine kao "iznenađujući"⁷³. On je napisao u posljednjem blog postu: "Konačni izvještaj je također komentirao rezultate ankete koji su pokazali da je skupina s temeljnim dohotkom imala jasno veće subjektivno blagostanje u širokom nizu mjera. Anketa je provedena na kraju razdoblja studije.

Nije bilo početne ankete za analizu promjena tijekom eksperimenta. Stoga, kako je zaključila istraživačka skupina, nije moguće odrediti može li se pozitivne rezultate pripisati temeljnom dohotku.

To znači da ne možemo sa sigurnošću reći jesu li ljudi koji primaju temeljni dohodak i usporedna grupa već bili različiti prije početka ispitivanja. Još jedan problem s anketnim upitnicima je da odgovori ljudi mogu biti pod utjecajem mnogih faktora, uključujući točno formuliranje pitanja. Profesor Olli Kangas, koji je bio vodeći istraživač u sklopu pilot projekta, bio je oprezan čak i prema sudionicima u projektu koji su davali intervjue tijekom projekta kako bi minimizirao mogući utjecaj javne rasprave na rezultate studije.

Tri nove studije predložene od strane vlade

Da bi se prešlo preko dvosmislenih rezultata prve studije s UTD-om, grupa istraživača⁷⁴ je predložila odvojenu, višestruku studiju. Imat će više različitih ispitnih grupa

71 Napomena: testiranje sredstava u finskom osiguranju za nezaposlene već je usporedivo blago. Prvih 300 € zarađenih u mjesecu ne utječe na naknadu i nakon toga naknada se postupno smanjuje za 50 centi po svakom zarađenom euru do 1.700 € mjesečno. Mnoge promjene u ovoj i drugim naknadama uvedene su tijekom 2000-ih i 2010-ih kako bi se smanjile efektivne porezne stope i potaknuo rad na nepuno radno vrijeme.

72 <https://www.helsinki.fi/en/news/good-society/heikki-hiilamo-disappointing-results-finnish-basic-income-experiment>

73 <https://www2.helsinki.fi/en/news/nordic-welfare-news/the-basic-income-experiment-in-finland-yields-surprising-results>

74 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161391/25-2019-Sosiaaliturvan%20byrokratialoukut.pdf> (Abstract in English)

koje proučavaju zasebne učinke novčanih poticaja, administrativnih prepreka i nedostatka informacija o pravu na beneficije. Nešto slično ovom prijedlogu je također spomenuto u trenutnom vladinom programu⁷⁵.

Umjesto novih rundi studija s temeljnim dohotkom, nije nevjerovatno da će u Finskoj uskoro osvanuti studija s negativnim porezom na dohodak (NPD). Takav je eksperiment prvi put uključen u program vlade premijera Anttija Rinnea (Socijaldemokrati) u lipnju 2019. godine i usvojen od njegove zamjene, Sanne Marin (Socijaldemokrati), kada je došla na vlast u prosincu 2019. godine.

Može se tvrditi da NPD može postići vrlo slične rezultate kao i UTD – samo drugačijim putem. Pogledajte, na primjer, tekst Scotta Santensa⁷⁶ ili izvještaj Osnovna socijalna sigurnost⁷⁷, u kojem Lukas Korpelainen piše:

"Konačno, fiksni temeljni dohodak isplaćen svima, bez obzira na njihovu razinu dohotka i, sukladno tome, bezuvjetni negativni porez na dohodak, su jednaki kada je riječ o konačnom rezultatu; drugim riječima, o dohotku koji pojedinac odnosi kući. Prednosti fiksnog temeljnog dohotka uključuju predvidljivost i jasnoću, s obzirom na to da pojedinac prima isti iznos svaki mjesec, bez obzira na svoj dohodovni razred. Osim toga, naknada isplaćena čak i onima s visokim dohotkom može povećati prihvatljivost univerzalne prirode naknade, kao i njezinu socijalnu koheziju. U drugu ruku, naknada podrazumijeva višu nominalnu marginalnu poreznu stopu. Štoviše, neki mogu dovesti u pitanje sustav zbog "nepotrebnih" naknada isplaćenih onima s visokim dohotkom."

Socijaldemokrati su sami bili na čelu ideje o "työtulotuki", što je u osnovi američki stil porezne olakšice na zarađeni dohodak. Glavna razlika u odnosu na temeljni dohodak je da netko već mora biti zaposlen da bi bio prihvatljiv za ove naknade.

Nakon vladine krize u proljeće 2021., nije jasno hoće li se nova runda eksperimenta s UTD-om uskoro realizirati u Finskoj, jer se čini da postoji financiranje samo za pokus s NPD-om, "ili drugim oblikom eksperimenta vezano uz

rad i socijalne politike" koji – prema riječima stručnjaka za socijalnu sigurnost – "može značiti gotovo bilo što"⁷⁸. Nažalost, ako se eksperiment pokrene u 2022. (prema planu), možda neće biti dovoljno vremena da se iz njega izvuče vrijednost⁷⁹.

Nedostatak političke podrške među zastupnicima

U ranijem tekstu o budućnosti temeljnog dohotka u Finskoj za Green European Journal⁸⁰, istražio sam što su Alma Medijini sustavi za usklađivanje glasova⁸¹ otkrili o podršci kandidata, odnosno izabranih dužnosnika i stranaka, prema temeljnom dohotku.

Zeleni i Lijevi savez su oba imali stvarne (djelomične) modele temeljnog dohotka prije izbora i gotovo jednoglasnu podršku za njega u svojim parlamentarnim grupama. Za razliku od toga, Socijaldemokrati i ekonomski desnije stranke su poznati po tome što ne podržavaju temeljni dohodak. Zanimljivo je da čak ni agrarno-centristička stranka Centar, koja je javno podržala temeljni dohodak (čak i više puta tijekom svoje povijesti), to ne čini u praksi.

Stranka Centar svoj je model nazvala temeljnim dohotkom, ali su uključili detalje koji dovode u pitanje je li razumno takav model nazivati temeljnim dohotkom. Njihov se model temelji na negativnom porezu na dohodak i uključuje sankcije za one koji odbijaju politike aktivacije ili traže posao. To je iznenađujuće, budući da su na svojoj stranačkoj skupštini 2018. glasali za nastavak pokusa iz 2017./2018. godine te za implementaciju bezuvjetnog temeljnog dohotka tijekom ovog parlamentarnog mandata.

Još jedan zanimljiv zaključak iz Alma Medijinog sustava za usklađivanje glasova⁸² bio je da je temeljni dohodak podržalo više kandidata koji kasnije nisu bili izabrani u odnosu na one koji su na kraju izabrani. Čak i u vladi u kojoj su tri stranke vodile kampanju za temeljni dohodak i imaju službene pro-UTD politike, ne postoji snažna sila koja bi se otvoreno i aktivno borila za UTD. Primjerice, ako bi svi izabrani zastupnici u parlamentu (MP) postupali dosljedno

75 Prijevod je djelomično manjkav u posljednjim linijama. Izvorni finski tekst govori o eksperimentu s negativnim porezom na dohodak. <https://valtioneuvosto.fi/en/marin/government-programme/reforming-social-security>

76 <https://www.scottssantens.com/negative-income-tax-nit-and-unconditional-basic-income-ubi-what-makes-them-the-same-and-what-makes-them-different>

77 <https://gef.eu/publication/basic-social-security-2030/>

78 <https://twitter.com/JussiTervola/status/1389095876275195905?s=19>

79 <https://twitter.com/TapioRasanen/status/1389101527202156544?s=19>

80 <https://www.greeneuropeanjournal.eu/the-future-of-basic-income-in-finland/>

81 <https://www.iltalehti.fi/eduskuntavaalit-2019/vaalikone#/>

82 Vidi prethodnu fusnotu.

sa službenim politikama svojih stranaka, unutar vlade bi većina (gotovo 60%) bila za UTD. Prema odgovorima, stvarni postotak zastupnika koji podržavaju ideju je više blizu 30%.

Odbor za socijalnu sigurnost za reformu finske socijalne države

Iako je trenutna finska vlada više lijevo orijentirana (čak je i stranka Centar povijesno i službeno predložila temeljni dohodak), malo je vjerojatno da će UTD mnogo napredovati na trenutačnoj političkoj sceni iz sljedećih razloga.

Trenutno postoji odbor⁸³ a reformu socijalne sigurnosti koji se sastoji od stručnjaka, dužnosnika i političara iz svih stranaka i djelovat će tijekom dva parlamentarna mandata.

Stranke cijelog političkog spektra, uključujući Socijaldemokrate, Nacionalnu koalicijsku stranku i Kršćanske demokrate, podržavaju neki oblik modela univerzalne porezne olakšice. Čak je i OECD iznio argumente za univerzalnu poreznu olakšicu umjesto temeljnog dohotka u Finskoj⁸⁴ – iako se temelji na kalkulacijama koje su neki istraživači smatrali problematičnima.

Zeleni i Lijevi savez gotovo samostalno nastavljaju raditi prema temeljnom dohotku. U međuvremenu Zeleni još uvijek nastoje precizirati svoje odgovore na druga pitanja u finskom sustavu socijalne sigurnosti, u obrazovanju i politikama tržišta rada. Zeleni think-tank Visio radi na rješavanju raznih pitanja. Primjerice, kako izmijeniti trenutnu stambenu naknadu ako bi se isplaćivala povrh djelomičnog temeljnog dohotka (za detalje, vidi prijedloge Lukasa Korpelainena, dostupne na engleskom⁸⁵). On trenutno zajedno predsjedava radnom grupom stranke za socijalnu sigurnost s Toukom Niinimäkim. Radna grupa radi na ažuriranju socijalnih politika stranke u 2021. godini.

Da zaključimo, vrlo je malo vjerojatno da će temeljni dohodak biti uveden u Finskoj u skoroj budućnosti. Nema dovoljno podrške od velikih stranaka, no popločen je put za postupnije promjene trenutačnog sustava socijalne sigurnosti. Finska će, nadamo se, nastaviti provoditi zanimljive eksperimente, no ako se nešto radikalno ne promijeni u političkom smislu, ovo će nažalost biti izgubljeno desetljeće za temeljni dohodak u Finskoj.

83 <https://stm.fi/en/social-security-reform>

84 <https://oecdscope.blog/2018/02/28/why-would-a-universal-credit-be-better-than-a-basic-income-for-finland/>

85 <https://gef.eu/publication/basic-social-security-2030/>

**“Zeleni i Lijevi savez
gotovo samostalno
nastavljaju raditi
prema temeljnom
dohotku. U
međuvremenu
Zeleni još uvijek
nastoje precizirati
svoje odgovore
na druga pitanja
u finskom sustavu
socijalne sigurnosti,
u obrazovanju
i politikama
tržišta rada.”**

Temeljni dohodak u Francuskoj | Univerzalni temeljni dohodak, francuske političke stranke i današnji diskurs: rastući interes

Lucile Schmid

Tijekom predsjedničke izborne kampanje u Francuskoj 2017. godine, kandidat Socijalističke stranke Benoît Hamon predložio je uvođenje univerzalnog temeljnog dohotka (UTD). Prijedlog je potaknuo žustru raspravu o filozofiji, ulozi rada u društvu i financijskoj stabilnosti socijalne države, nastavljajući oblikovanje javne rasprave daleko izvan Hamonove kampanje. Iste godine, Julien Bayou, regionalni vijećnik za Ile de France, koji danas vodi stranku Europa Ekologija - Zeleni (EELV)⁸⁶, pokrenuo je organizaciju pod nazivom Mon revenu de base (Moj temeljni dohodak). Modelirana na primjeru njemačke neprofitne organizacije Mein Grundeinkommen, cilj organizacije je bio prikupiti sredstva za isplatu UTD-a jednoj nasumično odabranoj osobi. Šest osoba je imalo koristi od ovog modela.

Nekoliko drugih lokalnih inicijativa također je pokazalo pozitivne učinke koje UTD može imati u pomaganju onima koji propadnu kroz rupe sigurnosne mreže, tj. onima koji nisu pokriveni programima socijalne pomoći (mladi ljudi u dobi od 18-25) ili koji se ne prijavljuju za njih⁸⁷, usprkos tome što imaju pravo na te naknade (1/3 ljudi koji imaju pravo na postojeće naknade kao što je revenu de solidarité active – 565 € mjesečno za jednu osobu, 848 € mjesečno za par – ih ne primaju). Godine 2016., općina Gironde predložila je eksperimentiranje s bezuvjetnim UTD-om i brzo joj se pridružilo 18 drugih okruga pod socijalističkom upravom diljem kopnene Francuske i njenih prekomorskih teritorija. Ali bez zakonodavstva koje bi omogućilo ovaj eksperiment, pravo francuskih općina na eksperimentiranje je strogo ograničeno i francuski parlament je odbacio prijedlog – ova inicijativa nije mogla biti provedena.

Godine 2019., nekoliko općina (uključujući Grande Synthe blizu Dunkirka na sjeveru, kao i La Haute Vallée de l'Aude i Lot et Garonne na jugozapadu) potpisalo je sporazume s fondacijom Zoein⁸⁸ koji im omogućuju eksperimentiranje s ekološkim tranzicijskim dohotkom (ETD) – zajamčenim dohotkom za one koji djeluju u

promicanju ekološke i socijalne tranzicije, kao dio projekta koji se temelji na radu Sophie Swaton. Nedavno, u 2020., grad Lyon, na čelu sa zelenim gradonačelnikom Grégoryjem Doucetom, odlučio je isprobati revenu de solidarité jeune: beneficiju za radno sposobne mlade od 18-24 godine koji su napustili obrazovanje.

Od 2019. predsjednikova većina koja vlada – i sam Emmanuel Macron – odgovorili su na prijedloge UTD-a predlaganjem revenu universel d'activité, sličnog britanskom Universal Creditu. Cilj je ujediniti što više naknada u jednu (naknadu za nezaposlenost, poreznu olakšicu na rad i stambenu pomoć, kao i invalidske naknade i druge), po istoj cijeni, s ciljem pojednostavljenja pristupa za korisnike dok ih istovremeno obvezuje da dokazuju kako aktivno traže posao. Negativne reakcije određenih kampanjskih skupina (posebno onih koje predstavljaju osobe s invaliditetom) navele su vladu da odustane od prijedloga. No ovaj događaj je razotkrio ključne probleme koji okružuju UTD – priorizirati ili ne plaćeni rad, usvojiti univerzalnost ili ciljani pristup, te kako financirati cijeli program, zajedno s trenutnim čvrstim protivljenjem vlade ponovnom razmatranju uvjetovanosti.

Politička ljevica podijeljena oko UTD-a

"U 18. godini dovoljno si star za glasanje i odlazak u zatvor, ali kada je riječ o beneficijama, nisi podoban do 25. godine."

(Boris Vallaud, socijalistički zastupnik).

"Univerzalni temeljni dohodak bi potaknuo poslodavce da manje zapošljavaju, poslovi koje obavljaju žene bili bi prvi pogođeni, i prije svega, to bi prekinulo odnos između kapitala i rada: dohodak bi se financirao kroz oporezivanje, dok mi smatramo da bi poslodavci trebali plaćati plaće,"

(Adrien Quatennens, La France Insoumise)

Od početka pandemije, ideja o UTD-u doživjela je ponovni porast u javnom diskursu. Više od milijun ljudi je palo u siromaštvo, s više od 10 milijuna ljudi koji

86 <https://www.eelv.fr/>

87 <https://www.vie-publique.fr/en-bref/274497-comment-lutter-contre-le-non-recours-aux-prestations-sociales>

88 <https://zoein.org/>

sada žive ispod granice siromaštva. Dok su programi poput privremene suspenzije zaposlenja dokazali svoju učinkovitost, položaj mladih radnika, bili oni studenti ili ne, često se činio očajnim. Tisuće studenata moralo se osloniti na pomoć u pokrivanju troškova prehrane, a mnogi mladi ljudi nisu radili dovoljno dugo da bi se kvalificirali za naknadu za nezaposlene. Morali su čekati do studenog 2020. da bi primili privremenu pomoć (do 900 € mjesečno). U veljači 2021., socijalistički zastupnici Boris Vallaud i Hervé Saulignac predložili su zakon koji bi mladima dao mjesečni univerzalni temeljni dohodak od 564 € i jednokratni iznos od 5.000 € kad napune 18 godina; trebao je biti financiran porezima bogatih. Prijedlog nije prošao, a Macronova administracija ga je osudila kao "priviđenje" i hvalila se da vlada daje prednost "povratku na radno mjesto".

No, rasprava je također pokazala kako su neki zastupnici bliski Jean-Lucu Mélenchon, vođi krajnje lijeve stranke La France Insoumise (LFI), odbili podržati inicijativu. I ipak, samo nekoliko tjedana kasnije, zastupnik LFI François Ruffin predložio je nacrt zakona o proširenju RSA-a na mlade od 18-24 godine. Ideja o UTD-u nije jednoglasno podržana ni od dviju najvećih sindikata u Francuskoj, CGT-a i FO-a. To se doživjelo kao odustajanje; kao priznanje da nije moguće svima osigurati posao. Činjenica da UTD zagovaraju libertarijanci koji se zalažu za malu državu kao vrstu "konačnog rješenja" također izaziva sumnju kod drugog najvećeg sindikata u Francuskoj, reformističkog CFDT-a, koji bi radije vidio bolje dijeljenje radnog vremena.

EELV dugo podržava UTD, sa senatorom Jeanom Desesardom koji je podnio prijedlog o toj temi još daleko u 2014. Kada se Yannick Jadot – koji je bio inicijalno kandidat Zelenih u predsjedničkoj utrci – odlučio pridružiti socijalističkom kandidatu, Benoitu Hamonu, to je možda odigralo ulogu u izboru emblematskih mjera, kao što je UTD. Ono što je sigurno je da je 2021. Hamon najavio da će na predstojećim regionalnim izborima u Ile de France nastupiti na listi EELV-a predvođenoj Julienom Bayouom; stranka koju je osnovao nakon predsjedničkih izbora 2017., Generation-s, postala je stalni saveznik Zelenih. I Hamon je također rekao da će na sljedećim predsjedničkim izborima 2022. godine podržati onog kandidata koji predloži UTD.

U slijedu Hamonove predsjedničke kampanje i sličnih obećanja od predsjednika ogranka,

UTD uživa snažnu podršku među brojnim istaknutim ličnostima u Socijalističkoj partiji i vrlo je vjerojatno da će se naći u programu za 2022. godinu.

La République en Marche je protiv, Les Républicains su zainteresirani, a Le Rassemblement National su neodlučni

Nakon neuspjelog pokušaja uvođenja revenu universel d'activité, vlada se sada želi usredotočiti na univerzalizaciju garantie jeunes (jamstva za mlade). Ovaj program, stvoren za vrijeme predsjedništva François Hollandea, jamči mladima koji nisu u obrazovanju, zaposlenju ili obuci mjesečnu pomoć do 497 €u trajanju od jedne godine u zamjenu za praćenje intenzivnog programa pripreme za zaposlenje. Vlada namjerava proširiti pristup programu i udvostručiti broj korisnika na 200.000 u 2021. godini. No, univerzalnost je još uvijek daleko.

S političke desnice, stranka Les Républicains pokrenula je inicijativu koji vodi Aurélien Pradié, mladi zastupnik s juga Francuske. Pradié je rekao da je naklonjen "univerzalnom vitalnom dohotku" od oko 1.700 € mjesečno koji je uvjetovan radom za neprofitnu organizaciju u trajanju od dva mjeseca, dok u isto vrijeme ponavlja temeljnu ulogu rada i potrebu za povećanjem plaća. Također je predložio da se ovo podrži davanjem pristupa državnoj bankarskoj pozajmici do 50.000 € svakome od 16 do 30 godina tko ima projekt u obliku socijalne inovacije ili inicijative za opće dobro. Što se tiče krajnje desnice Rassemblement National, oni su najavili vlastitu inicijativu i pokazuju određenu otvorenost bez davanja detalja.

Trenutna rasprava o UTD u Francuskoj otkrila je rastuću svijest o nedostacima socijalnog sustava kada je riječ o mladima, studentima i onima koji su napustili školu bez kvalifikacija. Široka raznolikost prijedloga i stajališta znači da, zasad, nije bilo stvarnog približavanja prema konsenzusu na nacionalnoj razini, čak ni među ljevicom i u sindikalnom pokretu. Međutim, postoje lokalni eksperimenti, ali oni se ne mogu široko primjenjivati zbog načina na koji francuski ustav raspodjeljuje moć između središnje i lokalne vlasti, te zbog nedostatka zrelosti rasprave o UTD-u. Dakle, uloga rada u društvu, raspodjela rada i definicija pravedne kompenzacije ostaje daleko od riješenog.

Temeljni dohodak u Njemačkoj | Zeleni diskurs o temeljnom dohotku u Njemačkoj – njegov razvoj i trenutni status

Michael Opielka and Wolfgang Strengmann-Kuhn

Rane godine

Rasprava o temeljnom dohotku u Zelenoj stranci u Njemačkoj stara je koliko i sama stranka. Rasprava u 1980-ima bila je pod utjecajem pisaca poput Andréa Gorza⁸⁹ i Thomasa Schmida⁹⁰. Unutar Zelenih, jedan od glavnih zagovornika bio je Michael Opielka, koji je bio akademski savjetnik za socijalnu politiku Zelene parlamentarne grupe u Bundestagu od 1983. do 1987. godine i već je tijekom 1980-ih opširno pisao o temeljnom dohotku.⁹¹ Osim toga, neki članovi Zelene stranke (poput Clausa Offea) bili su među suosnivačima Mreže temeljnog dohotka Europe (BIEN) 1986. godine, koja je kasnije postala Mreža temeljnog dohotka na Zemlji.

Početak novog milenija: Proširivanje diskursa

U 1990-ima, nakon ponovnog ujedinjenja Njemačke, u Njemačkoj Zelenoj stranci, kao i u njemačkom društvu, bile su zastupljene i druge teme, te je rasprava o temeljnom dohotku postupno splasnula. Međutim, to se promijenilo uslijed rasprava oko takozvanih "Hartz" reformi tržišta rada u Njemačkoj na početku novog milenija. Reforma socijalne pomoći (poznata kao "Hartz IV") izazvala je naglašeno protivljenje i rasprave o alternativama; nije iznenađujuće što je jedna od njih bila i temeljni dohodak. Istog dana kada je usvojen zakon Hartz IV u njemačkom Bundestagu, osnovana je neovisna "Mreža za temeljni dohodak" (Netzwerk Grundeinkommen) koju su, među ostalima, podržali i neki

članovi Zelene stranke.⁹² Rasprava o temeljnom dohotku tada je ponovno postala relevantna i unutar Zelenih.

Za razliku od rasprave 1980-ih, koja se uglavnom odvijala unutar Zelene stranke i bližeg okruženja te u akademskim krugovima, nova rasprava o temeljnom dohotku bila je mnogo šira. Na početku ovog stoljeća, u raspravi su sudjelovali predstavnici izvan alternativnih-lijevog-akademskih krugova. Dieter Althaus, premijer Thüringena i član konzervativne stranke (CDU), predložio je vlastiti vrlo specifičan model temeljnog dohotka, koji je nazvao Solidarisches Bürgergeld⁹³. Ovaj model predlagao je temeljni dohodak na gornjoj granici trenutnog minimalnog dohotka (poput Hartz IV-a) i trebao se provoditi kao negativni porez na dohodak. Također je uključivao zdravstveni paušal od 200 eura mjesečno. Osiguranje za nezaposlene trebalo se zamijeniti temeljnim dohotkom, ali je postojalo dodatno mirovinsko osiguranje koje su u potpunosti financirali poslodavci. Zanimljivo je da je politička zaklada Konrad-Adenauer-Stiftung, povezana s CDU-om, angažirala dva zelena akademika, autora ovog članka, kako bi provela financijsku studiju Althausovog prijedloga.⁹⁴

2007: Godina dugačke rasprave koja je kulminirala sukobom

Godine 2017., došlo je do posebno intenzivne rasprave o temeljnom dohotku unutar Zelenih. Stranački odbor osnovao je odbor poznat kao "Zukunft der sozialen Sicherung" (Budućnost socijalne sigurnosti) pod vođstvom Reinharda Bütikofera, čija je glavna tema bila rasprava o temeljnom dohotku. Jedna polovina odbora bila je za temeljni dohodak, dok je druga polovina bila protiv. Na kraju, nije postignut potpuni dogovor između ove dvije podskupine; iako je

89 Gorz, A. (1984). *Wege ins Paradies. Thesen zur Krise, Automation und Zukunft der Arbeit*. Berlin: Rotbuch.

90 Schmid, T. (1986). *Befreiung von falscher Arbeit. Thesen zum garantierten Mindesteinkommen*. Berlin: Wagenbach.

91 Vidi: Opielka, M. (1985a). *Jenseits von Armut und Kapitalismus. 20 Thesen zur Begründung eines "garantierten Grundeinkommens"*. Widersprüche, Heft 14, February 1985, 55–60; Opielka, M. (1985b, ed.). *Die ökosoziale Frage. Alternativen zum Sozialstaat*. Frankfurt: Fischer 1985; Opielka, M. & Ostner, I. (1987, eds.). *Umbau des Sozialstaats*, Essen: Klartext; Opielka, M. & Vobruba, G. (1986, eds.). *Das garantierte Grundeinkommen. Entwicklung und Perspektiven einer Forderung*. Frankfurt: Fischer; Opielka, M. & Zander, M. (1988, eds.). *Freiheit von Armut. Das grüne Modell einer bedarfsorientierten Grundsicherung in der Diskussion*. Essen: Klartext

92 <https://www.isoe.org/en/aktuelles/blog/15-jahre-netzwerk-grundeinkommen-blick-zurueck-nach-vorn/>

93 Althaus, Dieter (2007). *Das Solidarische Bürgergeld. Sicherheit und Freiheit ermöglichen Marktwirtschaft*. In: Borchard, Michael (ed.): *Das Solidarische Bürgergeld – Analysen einer Reformidee*. Stuttgart: Lucius & Lucius.

94 Vidi: Opielka, M. & Strengmann-Kuhn, W. (2007). *Das Solidarische Bürgergeld. Finanz- und sozialpolitische Analyse eines Reformkonzepts. Gutachten für die Konrad-Adenauer-Stiftung*. In: Borchard, Michael (ed.): *Das Solidarische Bürgergeld – Analysen einer Reformidee*. Stuttgart: Lucius & Lucius.

pronađeno puno zajedničkog tla, poput osnovnih ciljeva, nužnosti boljeg sustava minimalnog dohotka i kritike sustava Hartz IV. Stoga je konačni izvještaj zauzeo oblik slova Y, sa zajedničkim čvorom dogovora i dvije grane: jedna zagovara temeljni dohodak s konkretnim modelom temeljnog dohotka, a druga grana zagovara sustav minimalnog dohotka s evaluacijom.⁹⁵

Paralelno s ovim odborom, u Zelenoj stranci se vodila široka rasprava u većini lokalnih i saveznih država.⁹⁶ Neki su savezi (Länder) usvojili rezolucije koje su zagovarale temeljni dohodak. Rezolucija Zelenih u Baden-Württembergu⁹⁷ temeljila se na prijedlogu koji je napravio odbor savezne stranke koji je predstavljen kao alternativa na saveznom stranačkom kongresu 2007. godine u Nürnbergu. Kraj rezolucije iz Nürnberga glasilo je: "Ovom rezolucijom rasprava o temeljnom dohotku nije završena, tim više što rasprava traje u društvu. Rasprava će se nastaviti. Na primjer, o pitanju može li i kako negativni porez na dohodak, koji je predložen u nekim modelima temeljnog dohotka, biti kombiniran s konceptom Zelenog minimalnog dohotka."⁹⁸

Jedna od točaka zajedničkog sporazuma unutar Zelenih u Njemačkoj je daljnji razvoj socijalnih osiguranja u sheme građanskog osiguranja (Bürgerversicherungen)⁹⁹. To je važno i za pristaše temeljnog dohotka unutar Zelenih, jer temeljni dohodak ne bi trebao zamijeniti socijalna osiguranja. Za većinu pristaša temeljnog dohotka unutar Zelenih, ideja temeljnog dohotka i ideja građanskog osiguranja za mirovine, zdravstvo i skrb pripadaju zajedno. Michael Opielka čak je dao prijedlog osiguranja temeljnog dohotka koje kombinira oba koncepta.¹⁰⁰

2010. do 2013.: Potraga za kompromisom

U godinama koje su uslijedile nakon Nürnberške rezolucije, rasprava o temeljnom dohotku donekle se usporila unutar Zelenih. Od 2010. do 2012. godine ponovno je formiran odbor savezne stranke koji se bavio društvenim profilom Zelenih. Odbor je nazvan "Zukunftsforum Antworten auf die auseinanderfallende Gesellschaft" (Forum budućnosti za odgovore na razdvajanje društva). Cilj je bio opisati i precizirati Zeleni društveni profil. Kao rezultat toga, objavljena su dva uzastopna izvješća, svako s poglavljem o temeljnom dohotku, temeljenim na radu podradne skupine od pet osoba: neki od njih su bili za, neki protiv temeljnog dohotka¹⁰¹. Za razliku od odbora iz 2007. godine, ova grupa je iznijela kompromisni prijedlog koji su nazvali "Grüne Basissicherung" (Zelena osnovna sigurnost).

Osnovna ideja tog kompromisa bila je procjena da, s jedne strane, univerzalni temeljni dohodak za svakoga nije bio konsenzus u stranci, ali s druge strane, temeljni dohodak ili naknade poput temeljnog dohotka usmjerene na neke skupine mogle bi imati smisla za veliku većinu stranke, posebice Kindergrundsicherung (osnovna sigurnost djece), garantirana mirovina i negativni porez na dohodak za radnike. Osim ovih prioritarnih skupina, u daljnjim koracima, mogli bi se implementirati temeljni dohodak ili slične naknade za dodatne skupine. Dodatno, trebao bi postojati bolji sustav minimalnog dohotka koji se evaluira na temelju cenzusa, koji bi trebao biti jednostavniji i bolje zaštićen od siromaštva. Kindergrundsicherung i garantirana mirovina već su dogovoreni od strane Zelene stranke. Kindergrundsicherung nije bio vrlo specifičan, ali je specifičan model garantirane mirovine već postojao

95 Bündnis 90/ Die Grünen (2007a). Bericht der Kommission „Zukunft Sozialer Sicherung“ von BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN. http://www.stefan-ziller.eu/wp-content/uploads/2007/11/202219.bericht_der_kommission_zukunft_sozialer.pdf

96 Za pregled prijedloga unutar Zelenih, vidi: Strengmann-Kuhn, W. (2007b). Armut und Grundeinkommen.

97 Bündnis 90/ Die Grünen in Baden-Württemberg (2007). Armut bekämpfen, Bildung verbessern, Chancen eröffnen. Der Weg zu einem grünen Grundeinkommen – eine solidarische und freiheitliche Zukunft gestalten. <https://www.gruene-bw.de/wp-content/uploads/2015/10/Grundeinkommen.pdf>

98 Bündnis 90/ Die Grünen (2007b). Aufbruch zu neuer Gerechtigkeit. <https://wolke.netzbegrueung.de/s/5JacEQFKG-2k4rrA?path=%2F2007-11-N%C3%BCrnerberg>

99 Vidi: Strengmann-Kuhn, W. (2005, ed.). Das Prinzip Bürgerversicherung. Die Zukunft des Sozialstaats. Wiesbaden: VS-Verlag.

100 Vidi: Opielka, M. (2005). Die Idee einer Grundeinkommensversicherung – Analytische und politische Erträge eines erweiterten Konzepts der Bürgerversicherung. In: Strengmann-Kuhn, W. (ed.): Das Prinzip Bürgerversicherung. Die Zukunft des Sozialstaats. Wiesbaden: VS-Verlag; Opielka, M. (2009). Gerechtigkeit und Garantismus. Grundlagen grüner Sozialpolitik. In: Siller, P. & Pitz, G. (eds): Politik der Gerechtigkeit. Zur praktischen Orientierungskraft eines umkämpften Ideals. Baden-Baden: Nomos, 101-120.

101 Bündnis 90/ Die Grünen (2011). Erster Bericht des Zukunftsforums „Antworten auf die auseinanderfallende Gesellschaft“. Bündnis 90/ Die Grünen (2012). 2. Bericht des Zukunftsforums „Antworten auf die auseinanderfallende Gesellschaft“ Teilhabe https://www.gruene.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/20120618_Zweiter_Bericht_Zukunftsforum_Institutionen.pdf

kao dio Zelenog koncepta mirovina ¹⁰². Ono što je još nedostajalo, međutim, bila je koncepcija negativnog poreza na dohodak za radnike.

Izborni program za savezne izbore 2013. godine sadržavao je sljedeće: "Želimo dalje raspravljati o ideji financijske osnovne sigurnosti ili ideji negativnog poreza na dohodak. Posebno u raspravi o minimalnoj sigurnosti dohotka i temeljnom dohotku za svakoga, važno je kombinirati naše smjernice pravednosti i emancipacijske socijalne politike s važnosti javnih institucija i financijske provedivosti. Želimo ovu raspravu dovesti u društvo. Stoga smatramo je smisljeno formiranje komisije za istraživanje u sklopu Bundestaga, koja će raspravljati o ideji i modelima temeljnog dohotka, kao i temeljnim perspektivama reforme države blagostanja i sustava socijalne sigurnosti".

2013.-2017.: Daljnji razvoj modela temeljnog dohotka

Međutim, ta je odluka tek djelomično provedena. Zeleni parlamentarni zbor odlučio je – uz podršku zelenih zastupnika koji su bili za temeljni dohodak – da neće zatražiti formiranje komisije za istraživanje. To je uglavnom zato što je u vrijeme velike koalicije stranaka koje su sve bile protiv temeljnog dohotka i dviju opozicijskih stranaka u kojima je samo manjina bila za temeljni dohodak postojao visoki rizik da takav odbor, čak i uz značajan napor, neće uspjeti pokrenuti produktivnu raspravu ili čak može rezultirati odbacivanjem ideje temeljnog dohotka u potpunosti. Ono što je učinjeno u razdoblju od 2013. do 2017. godine bio je nastavak razvoja zelenog koncepta garantirane mirovine i razvoj konkretnog koncepta Kindergrundsicherung-a uz pomoć radnih skupina stranke i parlamentarnog zastupničkog zbora u Bundestagu.

Ono što nije ostvareno tijekom ovih godina bila je obećana rasprava među širom javnosti. Nije bilo intenzivne javne rasprave o temeljnom dohotku unutar stranke ili u društvu u cjelini. Međutim, to se promijenilo zbog rastuće rasprave u drugim zemljama; posebno zbog referenduma u Švicarskoj 2016. godine i eksperimenta s temeljnim dohotkom u Finskoj. Godine 2016. održana je konferencija koju je organiziralo nekoliko radnih grupa Zelene stranke, uključujući radnu grupu za tržište rada, socijalnu politiku i zdravstvenu politiku, te radnu grupu za ekonomsku i financijsku politiku.

2018-2020: Dugoročni program, COVID-19 i Laboratorij budućnosti

Od siječnja 2018. godine, Zeleni imaju novi savezni odbor s dva nova predsjednika: Annalenom Baerbock i Robertom

Habeckom. Robert Habeck podržava ideju temeljnog dohotka i već je bio član odbora stranke koji se bavio temeljnim dohotkom 2007. godine. Istovremeno, stranka je započela rad i raspravu o novom "Grundsatzprogramm" (dugoročnom programu), koji je treći takav program nakon onih iz 1980. i 2001. godine, a koji je naknadno usvojen 2020. Oba predsjednika stranke istaknula su da će rasprava o temeljnom dohotku biti važna točka rasprave. Cilj nije bio izazvati konfrontaciju kao 2007., već postići što širi konsenzus oko zelenog koncepta, koji bi trebao zamijeniti Hartz IV.

Ne samo unutar Zelenih, već i u društvu, sada imamo dinamičnu raspravu o temeljnom dohotku. Jedan od razloga za to je povezana rasprava o digitalizaciji i budućnosti rada. Čak i neki vrhunski menadžeri u Njemačkoj, poput Joea Kaesera iz Siemens, Timotheusa Hoettgesa iz Telekom i drugih, zalažu se za temeljni dohodak, zajedno s filozofom Richardom Davidom Prechtom, koji često gostuje u TV emisijama i povezao je svoje zalaganje za temeljnim dohotkom s očekivanim promjenama iz digitalizacije. Stoga je temeljni dohodak postao redovita tema u medijima.

Ipak, u Njemačkoj nijedna od glavnih političkih stranaka nije za temeljni dohodak. Samo je nekoliko socijaldemokrata počelo razmišljati o tome. Iako je prije 10 godina konzervativni premijer jedne od saveznih država iznio prijedlog dohotka (vidi gore), danas u konzervativnoj stranci postoji samo nekoliko pobornika temeljnog dohotka, a njihova je uloga u grupi samo marginalna. U lijevoj stranci, Die Linke, temeljni dohodak također predstavlja kontroverzu o kojoj raspravljaju neki istaknuti zagovornici – poput bivše predsjednice stranke Katje Kipping, ali i koja se suočava s istaknutim protivnicima, poput bivše predsjednice parlamentarne grupe u Bundestagu, Sarah Wagenknecht. U usporedbi s raspravom unutar Zelene stranke, rasprava je još kontroverznija, a protivnici su još snažnije protiv temeljnog dohotka.

Stoga, diskurs unutar Zelenih – koji nastoji biti konstruktivniji – može imati važnu ulogu za raspravu o temeljnom dohotku u cjelini u Njemačkoj. U ovoj raspravi sada su u igri neki ključni elementi. Prvi korak je postizanje suglasnosti o cilju "prevladavanja Hartz IV" i traženje alternativa. Jedna od tih alternativa, naravno, je temeljni dohodak. Stoga nam je potreban novi konkretan model temeljnog dohotka. Jedna mogućnost je ažuriranje modela iz 2007. godine iz Baden-Württemberga s djelomičnim temeljnim dohotkom, dodatnim sredstvima zasnovanim na potrebama i građanskim osiguranjem za zdravstvo, njegu i mirovine. Ova reforma također treba uključiti nove koncepte osnovne dječje sigurnosti i garantirane mirovine. Međutim, ostaje pitanje treba li temeljni dohodak biti djelomičan ili ne. Ključno pitanje je kako postupati s troškovima stanovanja: trebaju li oni biti uključeni u temeljni dohodak ili ne?

102 Vidi: Strengmann-Kuhn, W. & Jacobi, D. (2012a). Die Grüne Bürgerrente gegen Altersarmut – garantiert für alle. In: Christoph Butterwegge, Gerd Bosbach, Matthias W. Birkwald (eds.): Armut im Alter – Probleme und Perspektiven der sozialen Sicherung. Frankfurt: Campus Verlag.

**“Ne samo unutar
Zelenih, već i u
društvu, sada
imamo dinamičnu
raspravu o
temeljnem
dohotku. Jedan
od razloga za to
je poveznica s
digitalizacijom i
budućnosti rada.”**

Osim rasprave o novom zelenom modelu temeljnog dohotka, potrebno je dodatno razviti ili stvoriti nove modele za pojedine skupine što se tiče postupnog uvođenja naknada, poput osnovne dječje sigurnosti, garantirane mirovine, negativnog poreza na dohodak za radnike i – potencijalno – temeljnog dohotka za studente ili umjetnike, minimalne naknade za nezaposlene i tako dalje. To bi mogla biti jedna od strategija za provedbu temeljnog dohotka po skupinama¹⁰³.

U 2020. godini, rasprava o temeljnom dohotku dobila je dodatni poticaj zbog krize uzrokovane pandemijom COVID-19 – nedostaci trenutnog koncepta minimalnog dohotka i praznine u sustavu socijalne sigurnosti postali su jasni. Rasprava koju je ubrzala kriza COVID-19 također je imala utjecaj na raspravu o dugoročnom programu Zelene stranke. Kao što se očekivalo, pitanje temeljnog dohotka bilo je jedno od spornih pitanja na stranačkoj konferenciji u studenom 2020. godine. Mreža Zelene stranke¹⁰⁴ pripremila je kampanju temeljenu na temeljnom dohotku "Grundeinkommen wird Grundsatz" (Temeljni dohodak postaje načelo), u sklopu koje je održan niz online rasprava o temeljnom dohotku. Nekoliko dana prije stranačke konferencije, održan je online događaj pod nazivom "Grün. Europe. Grundeinkommen" (Zelena. Europa. Temeljni dohodak) s različitim gostima iz cijele Europe¹⁰⁵.

U nacrtu osnovnog programa, postojao je zahtjev za garantiranom sigurnosti ("Garantiesicherung") zasnovanom na cenzusu, koja je individualno pravo i trebala bi se isplaćivati bez sankcija. Dakle, već postoje neki elementi temeljnog dohotka sklopu garancije sigurnosti, iako se ona i dalje zasniva na cenzusu. Na kraju je na stranačkoj konferenciji provedeno glasanje o dodatnoj rečenici "Dabei orientieren wir uns an der Leitidee eines Bedingungslosen Grundeinkommens" (Prilikom toga, orijentiramo se prema vodećoj ideji bezuvjetnog temeljnog dohotka), koja je zatim pridobila većinu od preko 60%. Osnovni stav Bündnisa 90/Die Grünen tako je razjašnjen. Kratkoročno zagovaraju uvjetni zajamčeni dohodak bez sankcija, koji zatim žele razviti korak po korak u smjeru bezuvjetnog temeljnog dohotka. Kako će izgledati daljnji razvoj u konkretnom smislu, međutim, mora se dalje razjasniti u budućim raspravama.

Od najveće je važnosti za raspravu o temeljnom dohotku u Njemačkoj kao cjelini, a posebno za Zelene, činjenica da je u lipnju 2017. dogovoren Laboratorij budućnosti kao dio koalicijskog sporazuma za takozvanu "Jamaica" koaliciju Kršćanskih demokrata, Zelenih i Liberala u saveznoj državi Schleswig-Holstein: "Stoga ćemo osnovati laboratorij za budućnost sa dionicima iz politike tržišta rada i akademske zajednice, u kojem će se raspravljati o izvedivosti novih modela sigurnosti, tj. građanskom dohotku ili daljnjem razvoju sustava socijalne sigurnosti. Laboratorij će raspravljati i procjenjivati izvedivost novih modela sigurnosti, poput građanskog dohotka, temeljnog dohotka ili daljnjeg razvoja sustava socijalne sigurnosti. Jednako važna kao društvena i gospodarska fleksibilizacija radnog života, bit će debirokratizacija rada i socijalne administracije. Želimo rezultate ovog procesa prenijeti u federalnu političku raspravu kako bismo našu zemlju učinili sposobnom za izazove budućnosti i kako bismo držali egzistencijalne strahove podalje od naših građana."¹⁰⁶

Činjenica da je Robert Habeck, koji je vodio koalicijske pregovore kao zamjenik premijera, napustio saveznu vladu 2018. godine i preuzeo savezno predsjedništvo Zelenih, pokazala se nepovoljnom za Laboratorij budućnosti. Nakon dvostupanjskog postupka javne nabave, ISÖ, kojeg vodi Michael Opielka i u čijem upravnom odboru je Wolfgang Strengmann-Kuhn, zajedno s podizvođačima, prije svega Njemačkim institutom za ekonomska istraživanja (DIW), dobio je ugovor o koordinaciji projekta "Future Lab Schleswig-Holstein". Projekt je započeo krajem 2018. godine i tijekom 2019.¹⁰⁷ provedene su mnoge radionice, ankete i razvijeni model. Na kraju je razvijen diferencirani model četiri reformna scenarija, koje je trebao simulirati Njemački institut za ekonomska istraživanja, DIW¹⁰⁸, radi procjene njihovih učinaka na fiskalnu i tržišnu politiku rada. Sva četiri reformna scenarija uključivala su više ili manje dalekosežni temeljni dohodak: 1) Građanski dohodak; 2) Temeljni dohodak; 3) Socijalno osiguranje (s osnovnom sigurnošću ili jamstvenim osiguranjem); 4) Građansko osiguranje (vidi sliku). Nažalost, Ministarstvo socijalne skrbi koje vodi Liberalna stranka (FDP) iznenađujuće, bez ikakvog otpora od strane Zelenih – otkazalo je Laboratorij budućnosti početkom 2020. godine. Planirana javna rasprava o iščekivanim rezultatima istraživanja

103 Strengmann-Kuhn, W. (2012). Schritt für Schritt ins Paradies. In: Strengmann-Kuhn, W. & Jacobi, D. (eds.). Wege zum Grundeinkommen. Berlin: Bildungswerk Berlin der Heinrich-Böll-Stiftung.

104 www.gruenes-grundeinkommen.de

105 Pogledaj video: https://www.youtube.com/watch?v=LjigO_pG7SM

106 Coalition Agreement 2017, 31, cited in Opielka, M. (2019a). Ein Zukunftslabor für die Soziale Sicherung. In: Opielka, M. (2019, ed.): Zukunftslabor Schleswig-Holstein. Demographie und Digitalisierung #ZLabSH. ISÖ-Text 2019-1. Norderstedt: BoD, 5f.

107 www.zlabsh.de, see Opielka, M. & Peter, S. (2020). Zukunftslabor Schleswig-Holstein. Zukunftsszenarien und Reformszenarien. ISÖ-Text 2020-1. Norderstedt: BoD

108 <https://www.diw.de/en>

stoga nije održana. Usred pandemije COVID-19, ovi rezultati mogli su pružiti značajne smjernice za budućnost.¹⁰⁹

Pogled u budućnost

Rasprava o temeljnom dohotku unutar Zelenih u Njemačkoj još uvijek je otvorena, a u idućim godinama, temeljem odluke o Grundsatzprogramm, vidjet ćemo koliko daleko stranka će ići prema temeljnom dohotku i koju će ulogu temeljni dohodak imati u daljnjim zelenim modelima socijalne sigurnosti. Međutim, debata Zelenih o temeljnom dohotku još uvijek upućuje na dva glavna i temeljna pitanja: s jedne strane, postoji dilema između univerzalizma – iza kojeg stoje temeljni dohodak i osiguranje građana – i partikularizma – iza kojeg, posebno u Njemačkoj, stoji tržišno i privilegirano orijentirani socijalni sustav. Druga dilema je između promjene i očuvanja. Smatramo da Zeleni mogu opstati u oba scenarija samo ako ne zauzmu jednu stranu, već inzistiraju na ravnoteži. Za temeljni dohodak to znači da je on dio reforme socijalne sigurnosti koja je prilagođena budućnosti. Ali to nije dovoljno.

Scenarij 1: Građanski dohodak	Scenarij 2: Temeljni dohodak	Scenarij 3: Društveno osiguranje (s onovnom ili zajamčenom sigurnošću)	Četvrti scenarij reforme: Osiguranje građana
Temeljni dohodak u obliku "negativnog poreza na dohodak" služi prvenstveno kao potpora motivaciji za rad i egzekuciji u nižim segmentima tržišta rada.	Temeljni dohodak u obliku "društvene dividende" dostupan je svakom stanovniku na mjesečnoj razini i kasnije se oporezuje kao "primarni prihod" te podliježe doprinosima (ako je primjenjivo, prema dopuštenjima).	Financirano doprinosima, osiguranje životnog standarda ('Bismarckian') s 'ograničenjem' putem osnovne sigurnosti zasnovane na cenzusu (garancijska sigurnost).	Osiguranje temeljnog dohotka temeljeno na švicarskom AHV modelu za sve životne situacije (stara dob, nezaposlenost, roditeljstvo, bolest, invaliditet, djetinjstvo, obrazovanje).

Slika: Četiri scenarija reforme za budućnost socijalne sigurnosti temeljenih na temeljnom dohotku

109 Vidi: Hutflesz, T. & Opielka, M. (2020). Online-Delphi in der Zukunftsforschung zur Sozialpolitik. ISÖ-Text 2020-3. Norderstedt: BoD, 64ff.

Temeljni dohodak u Grčkoj

Christina Efthimiadou i Alexander Pagoulatos

Ideja univerzalnog temeljnog dohotka (UTD) relativno je nedovoljno razvijena među grčkim stanovništvom. Često se krivo shvaća i zamjenjuje za socijalne naknade za nezaposlenost, a mnoge političke stranke koriste taj pojam kada se referiraju na klasične socijalne programe. U Grčkoj su socijalne naknade vrlo ograničene još od 1990-ih. Danas, nezaposleni primaju skromnu naknadu od 400 eura mjesečno po osobi i to u trajanju od najviše 12 mjeseci; ta je svota nekad bila još niža, oko 300 eura, prije samo 10 godina. Dok postoje bogatije naknade za one s prethodno visokim primanjima, većina grčkog stanovništva nije kvalificirana za ovu vrstu državne potpore.

Grčka je teško i nesrazmjerno visoko stradala pod općom ekonomskom krizom koja je uslijedila nakon financijske krize 2008./9¹¹⁰. Nakon 2014., politička slika socijalnih naknada u Grčkoj promijenila se, uglavnom zbog teških ekonomskih i društvenih posljedica financijske krize. Pilot program pod nazivom "univerzalni zajamčeni dohodak", nakon europskog "Drugog programa prilagodbe za Grčku", proveden je u 13 općina širom zemlje 2014. i 2015¹¹¹. Međutim, "univerzalno" u naslovu programa bilo je zavaravajuće jer je bio zasnovan na cenzusu, pa su samo ljudi i obitelji s niskim ili vrlo niskim prihodima bili kvalificirani. S novom izabranom vladom početkom 2015., lijeva stranka SYRIZA uvela je novi socijalni program pod nazivom "socijalni dohodak solidarnosti". Ovaj je program pružao alternativne mjere podrške onima koji su teško pogođeni krizom diljem Grčke i bio je prilično snažan i učinkovit oblik pomoći za one kojima je bila potrebna. Međutim, čak ni ovaj program nije bio "univerzalan", već je bio podložan dohodovnim i socijalnim kriterijima. Godine 2019., desna stranka Nova demokracija (ND) ponovno je uvela termin "univerzalni temeljni dohodak", prvi put korišten 2014.; iako, opisuje vrlo sličan program "socijalnog dohotka solidarnosti", uvedenog od strane stranke SYRIZA 2015. godine. Zbog pandemije i povećane popularnosti UTD-a u Španjolskoj i Italiji, grčki mediji prenijeli su međunarodnu raspravu vezanu uz temeljni dohodak i ponovno pokrenuli javnu raspravu o UTD-u u Grčkoj.

Priroda i primjena temeljnog dohotka također su područje rasprave, posebno između vlade ND i centrističke lijeve oporbe SYRIZA. Jedina stranka koja je izrazila i branila UTD u svom izvornom obliku bila je novooblikovana (2012.) stranka "POTAMI" (rijeka) – što znači da nema primjene dohotka ili drugih socijalnih kriterija, i svaka osoba – čak i ona s visokim prihodima – se smatra podobnom. POTAMI sjedi s Grupom socijalista i demokrata u Europskom parlamentu. Stranka je izvorni oblik temeljnog dohotka uvrstila kao prijedlog u svoj politički program na stranačkom kongresu 2016. godine i također je predstavila koncept UTD-a u grčkom parlamentu.

Analitički pregled koncepata sličnih temeljnom dohotku

Prvi program socijalne pomoći u Grčkoj koji podsjeća na temeljni dohodak isplaćivan je tijekom 6 mjeseci od strane centrističke koalicijske vlade, počevši krajem 2015. godine, kao dio Drugog ekonomskog prilagodbenog programa za Grčku.¹¹² Nazvan je univerzalnim temeljnim dohotkom, iako zapravo nije bio univerzalan. Plan temeljnog dohotka izravno je bio povezan s bračnim i obiteljskim statusom korisnika. Iznosi minimalnog temeljnog dohotka, obično isporučeni kao 'neoporezivi, nezapljenjivi i otporni na bilo kakvo zadržavanje', ovisili su o sljedećim uvjetima:

Korisnici su morali imati stalno prebivalište u općinama u posljednje 2 godine;

Oni bez drugih primanja dobivali su puni iznos, počevši od 200 € mjesečno za samce, što se povećavalo ovisno o broju drugih ovisnih članova kućanstva.

Druga faza nametnuta je novoj, prvi puta izabranoj vladi SYRIZA-e 2015. godine. Nekoliko mjeseci nakon izbora u siječnju 2015., uvedene su dodatne socijalne mjere za cijelu zemlju. Zatim, u srpnju 2016., univerzalni temeljni dohodak preimenovan je u 'društveni dohodak solidarnosti', koji je najprije primijenjen u 30 općina, a zatim i u cijeloj zemlji 2017. Prednosti su bile prilično slične kao i u prethodnom programu. Kućanstva su bila podložna ograničenjima u odnosu na njihov cenzus, opipljivim (90.000 – 150.000 € po kućanstvu) i neopipljivim (14.400 € po kućanstvu).

110 Na primjer, između 2008. i 2014. godine zaposlenost je pala za 19,5% u usporedbi s 3,0% za euro područje (EU-19, <https://data.oecd.org/chart/6on9>) i 1,7% za EU-27, dok je BDP po stanovniku pao za 13,9% u usporedbi s rastom od 11,7% za euro područje (EU-19) i 5,1% za EU-27 (<https://data.oecd.org/chart/6ona>).

111 https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/pdf/ocp94_en.pdf, page 46, paragraph 4.3.4.38

112 https://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2012/pdf/ocp94_en.pdf, str. 46, paragraf 4.3.4.38

Treća faza došla je na red u prosincu 2019. godine, nakon izbora, kada je nova desničarska vlada ponovno promijenila ime modela, ali su koristi i ograničenja ostala ista. Tada je program obuhvaćao 240.000 kućanstava i pokrивao ukupno 450.000 ljudi. Od tog broja, 156.000 bilo je nezaposlenih. Posebno je obuhvaćao 20.000 obitelji samohranih roditelja i više od 56.000 kućanstava s djecom. Od ukupnog broja obitelji, 236.000 imalo je prihod manji od 5.000 €, dok je 130.000 kućanstava imalo nula prihoda. Naposljetku, do 14. travnja 2021. godine, broj kućanstava dosegao je 273.000, a iznosi po kućanstvu ostali su isti.

"Širenje ideje" temeljnog dohotka u Grčkoj

Najveća organizacija koja podržava ideju UTD-a u Grčkoj je Grčka grupa za temeljni dohodak (UTD Grčka), osnovana u travnju 2013., koja je također članica Mreže za bezuvjetni temeljni dohodak Europe (UBIE).

Godine 2014., UTD Grčka domaćin je važne konferencije o temeljnom dohotku pod nazivom: "Vizija za budućnost: SADA je vrijeme. Pretvaranje krize u priliku za provođenje bezuvjetnog temeljnog dohotka u Europi". Događaj je bio popraćen radionicama europskih aktivista za temeljni dohodak iz Velike Britanije, Njemačke, Irske, Finske, da spomenemo samo neke. Glavni govornik bio je Guy Standing, osnivač Mreže Zemlje za osnovni dohodak (BIEN) i autor knjige "Prekarijat". Članovi grčke Zelene stranke i grčke Piratske stranke također su bili među organizatorima i govornicima. Godine 2015., UTD Grčka promovirala je globalnu Facebook inicijativu pod nazivom "1. svibnja - Dan temeljnog dohotka".

Još jedna poznata politička osoba koja je zagovornik temeljnog dohotka je bivši grčki ministar i ekonomist, Yanis Varoufakis, koji vodi paneuropski pokret DIEM25 i nedavno je osnovao novu stranku nazvanu Mera25. Kao grčki ministar financija, on je predložio predsjedniku Euroskupine Jeroenu Dijsselbloemu 2015. godine: "Uspostavite bližu vezu između doprinosa za mirovinsko osiguranje i dohotka, pojednostavite benefite, ojačajte poticaje za prijavu plaćenog rada i pružite ciljanu pomoć zaposlenicima između 50 i 65 godina, uključujući i program zajamčenog temeljnog dohotka, kako bi se eliminirao društveni i politički pritisak za ranim umirovljenjem koji preopterećuje mirovinske fondove."¹¹³ Ovaj se referentni materijal odnosio na

rješavanje humanitarne krize i reformu politike socijalne skrbi za specifične dobne skupine blizu umirovljenja. U rujnu 2017., grčka podružnica DIEM25 objavila je članak: "Zašto jedan temeljni dohodak nije dovoljan?"¹¹⁴ Članak je podržavao ideju UTD-a, ali je sugerirao da sredstva za financiranje UTD-a ne bi trebala dolaziti iz dodatnih poreza ili iz drugih državnih fondova, već iz oporezivanja korporativnih dobitaka. Prema članku, to bi se moglo postići stvaranjem globalnog neovisnog i transparentnog tijela koje djeluje kao prikupljač, distributer i kontrolor dividendi. Godine 2021., Yanis Varoufakis - kao tajnik Mera25 - zagovarao je institucionalizaciju programa temeljnog dohotka pod uvjetom da se ne financira novcem poreznih obveznika. Predložio je financiranje izravno preneseno na račune građana od strane ECB-a u obliku izravnog stvaranja gotovine.

Zeleni institut Grčka bio je uključen u projekt Green European Foundationa o temeljnom dohotku i 2017. je organizirao događaj: "Temeljni dohodak i njegovi izgledi: Postoji li alternativa u Europi za vrijeme krize?" na kojem su sudjelovali grčki zastupnici, drugi dužnosnici i akademici. Nadalje, u proljeće 2020., grčka Zelena stranka (Ekološki zeleni) razmatrala je službeno predlaganje vladi da se neka od sredstava programa za oporavak i otpornost EU-a dodijele kao pilot program UTD-a građanima ugljenokopnih područja u Grčkoj.

SYRIZA, osim svojeg fiskalnog doprinosa vladi, u svibnju 2020. godine predložila je putem svog predsjednika, Alexisa Tsiprasa, povećani sustav potpore prihoda nazvanima izvanredni prihod, prema uzoru na Španjolsku i Italiju, gdje su postojeći iznosi udvostručeni, tj. iznose 400 eura za prvog odraslog člana kućanstva i 200 eura za svakog dodatnog odraslog člana kućanstva. Zanimljivo je napomenuti da je u daljnjim objavama u grčkim medijima bivši tajnik za financije SYRIZA-e opisao izvornu ideju UTD-a kao "neoliberalnu", optužujući autore da ljude uvlače u kontinuirano siromaštvo i potiču nejavni rad.¹¹⁵

Pobjednik Nobelove nagrade za ekonomiju, dr. Christoforos Pissaridis, objavio je izvještaj svoje radne grupe s preporukama za grčko gospodarstvo¹¹⁶ koji je pokrenuo sve političke snage u Grčkoj. Izvještaj je sugerirao konsolidaciju svih socijalnih naknada u jednu, koja bi trebala biti dana ljudima s niskim obiteljskim prihodima, čak i ako su zaposleni. Naknade za nezaposlenost, invalidnost i stanovanje trebale bi biti isključene iz konsolidacije. SYRIZA je tvrdila kako bi ova politika "konsolidacije

113 <https://www.reuters.com/article/us-eurozone-greece-text/greek-finance-ministers-letter-to-the-eurogroup-idUSKBN0LS0V520150224>

114 <https://diem25.org/free-money-for-all/>

115 <https://tvxs.gr/news/ellada/theano-fotioy-sto-tvxsgr-elaxisto-eggyimeno-eisodima-i-ispniki-lysi-kai-i-diki-mas-prot>

116 https://government.gov.gr/wp-content/uploads/2020/11/growth_plan_2020-11-23_1021.pdf, str. 111

naknada" zapravo smanjila ukupno financiranje socijalne podrške; uzela bi sve fondove u korist srednjeg sloja kako bi se tek marginalno povećala podrška siromašnima i vrlo siromašnima.¹¹⁷

Nakon završetka prvog zatvaranja u svibnju 2020., kao rezultat pandemije COVID-19, ideja o UTD postala je puno popularnija nego prije. Glavni dnevni listovi objavljivali su članke koji "uvode" ideju u grčku javnost

koja nije bila previše upoznata s tim konceptom. Glavne političke stranke i ugledni ekonomisti počeli su davati više izjava i posvećivati malo više "truda" javnom dijalogu o temeljnom dohotku nego prije. Nakon što je UTD već nekoliko godina na grčkom političkom stolu, čini se da koncept napokon dobiva zamah u javnoj sferi, ali ostaje za vidjeti hoće li se to pretvoriti u konkretne politike.

Može li temeljni dohodak biti zelen? Povijest, sadašnjost i budućnost UTD-a u mađarskim zelenim pokretima i strankama

Ferenc Büttl, Bence Tordai, i Henriett Horváth

Prva pojava temeljnog dohotka u mađarskom diskursu

Prve javne rasprave

Iako se ideja temeljnog dohotka (UTD) počela pojavljivati u smislu popularnosti od 1960-ih, do kasnih 2000-ih u Mađarskoj nije bilo značajnih rasprava o ovom konceptu. Nakon pada državnog socijalizma 1989. godine, zemlja je brzo prešla na kapitalistički sustav, uvelike se pridržavajući dogme zaslužnosti. Stoga se ideja dodatka na univerzalnoj osnovi smatrala nerealnom idejom "besplatnog novca" i nije uživala veliku podršku. UTD je također smatran vrlo radikalnom i dalekosežnom idejom u javnim raspravama sve do vrlo nedavno. Stoga nije iznenađenje što je UTD u Mađarskoj pretežno ljevičarski koncept.

UTD je u širu javnu raspravu ušao kao posljedica međunarodnog trenda, konkretno kao dio Europske građanske inicijative nazvane "Pokrenimo Univerzalne Temeljne Dohotke (UTD) u cijeloj EU" 2012 godine. Inicijativu je preuzelo Prvo

Mađarsko Udruženje za UTD, osnovano godinu dana ranije. Inicijativu je također promovirao László Andor, tadašnji povjerenik Europske unije za poslove i socijalna prava, koji je tvrdio da UTD može biti dio učinkovitog okvira socijalnih politika za upravljanje posljedicama ekonomske krize 2008.-2009. godine. On je tvrdio da "temeljni dohodak može revitalizirati gospodarstvo i potaknuti kupovnu moć u udaljenim i osiromašenim područjima osiguravajući veću potražnju za lokalnim gospodarskim subjektima."¹¹⁸ Ulaskom u mainstream, inicijativu su podržali i Mađarska Socijalistička Stranka (Magyar Szocialista Párt - MSZP) i Zelena stranka pod nazivom Politika Može Biti Drugačija (Lehet Más a Politika - LMP).¹¹⁹

Temeljni dohodak u akademskoj zajednici

Čak prije 2012., temeljni dohodak bio je tema koja je nastajala u maloj, antikapitalističkoj podkulturi. Oko 2009. godine, koncept je prvi put promovirao mađarski aktivist za prava stanovanja, Bálint Misetics, u lijevim akademskim društvenim krugovima na Corvinus sveučilištu u sklopu povezanog kolegija za napredne studije u socijalnoj teoriji (Társadalomelméleti Kollégium - TEK) kao dio njihovih uvodnih tečajeva o ekologizmu. Misetics, povezan s LMP-om, također je uređivao posebno izdanje Esély (Prilika), društveno-političkog časopisa, posvećeno UTD-u 2010.

117 <https://www.syriza.gr/article/id/101107/Th.-Fwtioy:-Eimaste-kathgorhmatika-antithetoi-me-th-sygchwneysh-twn-pronoiakwn-epidomatwn-se-ena-eniaio-Elachisto-Eggyhmeno-Eisodhma-poy-schediazai-h-kybernhsh-kai-tha-kalyptei-toys-akraia-ftwchoys.html#>

118 László Andor, "Jön a szociális minimum?" Népszava (19th December 2013) https://nepszava.hu/1005953_jon-a-szocialis-minimum (pristupano 25. veljače 2021).

119 Babett Oroszi, "Ingyenpénzt adna a munkanélkülieknek az LMP és az MSZP," 24.hu (18th August 2013) <https://24.hu/belfold/2013/08/18/ingyenpenzt-adna-a-munkanekulieknek-az-lmp-es-az-mszp-is/> (pristupano 27. veljače 2021).

godine,¹²⁰ kao i objavljeni članak o UTD-u u Fordulat (Revolucija), akademskom časopisu TEK-a.¹²¹ Uskoro nakon toga, 2014. godine, grupa akademika - nazvana Životna radna grupa - objavila je studiju o potencijalnom mađarskom modelu za provođenje UTD-a, koji su nazvali "Životni cent".¹²² Studiju su podržali stručnjakinja za lijeve socijalne politike, Zsuzsa Ferge, kao i liberalni ekonomist i bivši predsjednik Mađarske Narodne Banke, György Surányi. Potonji tvrdi da bi UTD ne samo spriječio potpunu dezintegraciju društva, već bi mogao uzrokovati povijesni preokret u socijalnoj integraciji.¹²³ Stoga je Životna radna grupa počela lobirati sve oporbene stranke kako bi podržale koncept i koristile ga za osvajanje nadolazećih izbora kasnije te godine. Međutim, iako su neki lijevi političari MSZP-a, LMP-a i novoosnovane Zelene stranke - Párbeszéd Magyarorszáért - zauzeli pozitivan stav o pitanju, UTD nije se našao u njihovim izbornim programima.

UTD i Zelene stranke¹²⁴

LMP

Zelena stranka LMP osnovana je 2009. godine, godinu dana prije nadolazećih parlamentarnih izbora. Tijekom 2009. i 2010. godine, Misetics je bio utjecajan član stranke; međutim, UTD nikada nije bio uveden u njezin program. On to pripisuje dvama faktorima: prvi je taj što je LMP kao nova stranka u pripremi za svoj prvi parlamentarni ciklus morala predstaviti sebe kao ozbiljnu i poštovanu političku stranku, a UTD bi bio previše radikalna za tu sliku. Umjesto toga, kampanju su vodili s prilično umjerenim socijaldemokratskim programom. Drugo, Misetics tvrdi da su zelene organizacije na koje se LMP oslanjao u to vrijeme bile usmjerene na globalne probleme (poput globalne podjele rada i proizvodnje), a ne na nacionalne; stoga, čak su i lijevo orijentirane zelene organizacije previdjele koncept.

U siječnju 2013., članovi LMP-a koji su nagnjili političkoj lijevici odlučili su napustiti stranku i osnovali Párbeszéd. Nakon tog naknadnog raspada, LMP je podržao Europsku građansku inicijativu, ali UTD nije preuzet kao središnji politički program. Naposljetku, njihovo Nacionalno političko vijeće odbilo je UTD velikom većinom kao krovnu temu kampanje.

Párbeszéd

Párbeszéd, trenutno druga zelena stranka u Mađarskoj, osnovana je 2013. godine nakon što je lijevo krilo LMP-a odlučilo napustiti stranku. Politikolog Párbeszéda (i jedan od autora ovog članka), Bence Tordai, bivši član TEK-a, uveo je UTD u unutarnje rasprave stranke u proljeće 2014. godine nakon parlamentarnih izbora, na kojima je FIDESZ Viktora Orbána osvojio drugi uzastopni mandat. Prva velika rasprava o ideji UTD-a održana je tijekom kongresa Párbeszéda u jesen 2014. Od tog trenutka nadalje, Párbeszéd se počeo brendirati kao "stranka temeljnog dohotka". Godine 2015., Tordai je zajedno sa znanstvenicima Gáborom Scheiringom i Miklósom Sebőkom objavio prijedlog za shemu temeljnog dohotka u Mađarskoj, koji je ostvario snažan utjecaj. Program je sadržavao četiri skupine pristupnih kriterija, pri čemu je najviša služila kao neto minimalna plaća. Financijska sredstva dolazila bi iz kapitala, potrošnje, bogatstva i progresivnog oporezivanja dohotka. U njihovom "humanističkom" modelu, samo bi se najbogatijih 10-20% Mađara osjećalo lošije, ali svima bi bio osiguran barem adekvatan životni standard.¹²⁵

U 2020. godini, Ferenc Büttl i Miklós Kis objavljuju ažurirane studije iz 2015. pod nazivom Temeljni dohodak 2021: Put do sigurnosti!, prilagođavajući koncept trenutnim plaćama i trenutnim poreznim sustavom.¹²⁶ Time su autori mogli pokazati da je provedba temeljnog dohotka moguća u sadašnjem sustavu oporezivanja, „tj. Viktor Orban bi ga također mogao provesti sutra, ako bi odlučio.“¹²⁷ Od

120 Bálint Misetics, "Egy radikális társadalompolitikai reformgondolat: Előszó az Alapjövedelem – minimumjövedelem tematikus számhoz," *Esély* 5 (2010): 3-8.

121 Bálint Misetics, "A kapitalizmuson túl," *Fordulat* 11 (2010): 11-15.

122 Lét független szakértő csoport, "A Lét: Ajánlat a magyar társadalomnak" (11th January 2014). <http://let.azurewebsites.net/upload/tanulmany.pdf> (accessed on 26th February 2021).

123 "Alapjövedelmet adna mindenkinek a LÉT," *Mandiner* (11th January 2014) https://mandiner.hu/cikk/20140111_alapjovedelemet_adna_mindenkeinek_a_let (accessed on 1st March 2021).

124 Nota bene: Autori ovog članka su povezani uz Párbeszéd. Njihovo mišljenje ne reflektira mišljenje izdavača i Zelene europske fondacije.

125 Gábor Scheiring, Miklós Sebők, Bence Tordai, "Basic Income as a Realist's Transformative Strategy," in Conny Reuter (ed.), *Progressive Structural Reforms: Proposals for European Reforms to Reduce Inequalities and Promote Jobs, Growth and Social Investment* (Brussels: Solidar & Oficyna Wydawnicza Aspra, 2015.): 103-116.

126 Ferenc Büttl and Miklós Kis, *Alapjövedelem 2021: Út a biztonságba* (Budapest: Modern Magyarországért Alapítvány, 2020).

127 Ibid. 8.

**“Ukupno gledano,
UTD je imao slab
odjek u Mađarskoj,
ali od 2015.**

**godine polako
počinje prodirati u
mainstream. Stoga
bi mu budućnost
mogla biti puno
svjetlija.”**

2015. godine, Párbeszéd redovito podnosi amandmane na godišnji proračun u parlamentu, uključujući uvođenje UTD-a.

Pilot programi temeljnog dohotka

U posljednjih nekoliko godina, Párbeszéd je ostvario određene uspjehe u provedbi nekih varijacija temeljnog dohotka na lokalnoj razini. U ožujku 2015. godine, u općini Zugló u Budimpešti, tadašnji gradonačelnik Gergely Karácsony uveo je shemu temeljnog dohotka. Ovaj uvjetni temeljni dohodak nije bio univerzalan niti automatski isplaćen. Umjesto toga, lokalni stanovnici koji su ispunjavali uvjete morali su se prijaviti za njega. Kućanstva s manje od 23.000 HUF (65 €) neto prihoda mogla su primati dodatni iznos.¹²⁸ Shema minimalnog dohotka bila je prilično uspješna i s vremenom je dosegla neke od najsiriomašnjih društvenih slojeva.¹²⁹ Prijavlivanje je bilo zahtjevno zbog strogih kriterija prihvatljivosti i nedovoljnih informacija koje su pružili nadležni organi; ipak, program je od strane općine okarakteriziran uspješnim.

Nedavni pokušaj za temeljni dohodak predstavila je gradonačelnica i političarka Párbeszéda Márta V. Naszályi u jednom okrugu Budimpešte u travnju 2020. kao odgovor na krizu uzrokovanu pandemijom COVID-19. Kao dio sheme "upravljanja krizom", temeljni dohodak za gotovo 400 osoba u potrebi bio je isplaćivan do određenog iznosa tijekom tri mjeseca. Međutim, okrug nije reprezentativan za mnoge druge okruge jer je relativno imućan i ima relativno malu populaciju. Stoga ostaje za vidjeti kako će shema funkcionirati u siromašnijim lokalitetima. Međutim, ove naučene lekcije mogle bi koristiti provedbi bezuvjetnog i automatskog temeljnog dohotka na drugim lokacijama u budućnosti.

Zašto lijevi; zašto ne Zeleni?

Razgovor o temeljnom dohotku u Mađarskoj potaknut je činjenicom da trenutno kapitalističko društvo "temeljeno na radu" zapravo ima više članova koji nisu u radnoj snazi nego onih koji jesu. Postoje više ljudi koji su

studenti, umirovljenici na rodiljnom dopustu, itd., nego aktivnih članova radne snage.¹³⁰ Istovremeno, socijalna država sustavno je rastavljena tijekom posljednjih pet desetljeća. Danas država nije u mogućnosti doći do onih najpotrebitijih, stoga je provedba novih i inovativnih socijalnih politika neophodna. Temeljni dohodak u tom kontekstu obećava osigurati egzistenciju svima u određenoj zajednici, preokrećući društvenu krizu, pa čak i eroziju demokracije. Godine 2015., Scheiring i Tordai izjavili su da umjesto da rade kako bi preživjeli, ljudima treba osigurati osnovne potrebe, omogućavajući im da rade ili studiraju.¹³¹

Sveukupno, temeljni dohodak uglavnom podržavaju lijeve skupine, kako u političkoj, tako i u akademskoj sferi. Razgovor o temeljnom dohotku nedostaje u zelenom narativu; nije povezan s ciljevima održivosti ili očuvanja klime. To je posljedica povijesnog razvoja pokreta Zelenih diljem države, koji je započeo 1980-ih, djelomično u opoziciji prema socijalističkom režimu. Stoga, od tada, koncepti solidarnosti i kritičkih stavova prema kapitalizmu još uvijek su uglavnom odsutni iz tih zelenih krugova. Temeljni dohodak, sukladno tome, nije uvršten u njihove agende.

2022.: Prekretnica za temeljni dohodak?

Kakva je budućnost temeljnog dohotka u Mađarskoj? Čini se da se struje mijenjaju. Trenutna politička klima – vjerojatno zbog krize uzrokovane pandemijom COVID-19 – sve više prihvaća temeljni dohodak. U proljeće 2022., Mađarska se suočava s nadolazećim parlamentarnim izborima. S obzirom na kontrolu FIDESZ-a nad medijima te pravosudnim, zakonodavnim i izbornim sustavima, sve druge stranke su prisiljene ući u koaliciju i zajedno se suočiti s vladajućom strankom. Stranke koje se sada nazivaju "demokratskom opozicijom" rade na zajedničkom programu. The question is if basic income can be pushed onto the coalition's agenda. Pitanje je može li se temeljni dohodak gurnuti na dnevni red koalicije. Sveukupno, očito je da je trenutna politička klima u Mađarskoj sve više otvorena za ideju temeljnog dohotka (prema nedavnoj studiji, 80% je za nju)¹³² i čini

128 Bálint Missetics, et al. "Konceptió a zuglói pénzbeli szociális ellátások átalakítására," Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet, 26th February 2015, 6-9. http://www.budapestinstitute.eu/uploads/BI_Zuglo_konceptio_20150226.pdf?fbclid=IwAR188u-COK2ReH6zGFNH-RPEITgWFGXUAjftI5Bidg-NVdJyJO-1djOT5X5o (pristupano 28. veljače 2021.)

129 Tamás Molnár, et al. "Második monitoring jelentés a zuglói szociális támogatási rendszerről," Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet, 15th December 2017, 7. http://www.budapestinstitute.eu/BI_Zuglo_Masodik_monitoring_jelentes_final.pdf?fbclid=IwAR1eqqnSF5C7LuTqPN3U0dvV8rUqufPKiOluYCbD5jJvJhQrlxUv8TGY-R8 (pristupano 2. ožujka 2021.)

130 See "Gyorstájékoztató: Foglalkoztatottság, 2021. január," KSH. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/gyor/fog/fog2101.html> (pristupano 3. ožujka 2021.).

131 Scheiring and Tordai (ed.), Biztos Alap: Javaslat a magyarországi alapjövedelem bevezetésére (Budapest: Megújuló Magyarországi Alapítvány, 2015): 1.

132 Zsolt Papp, "Tetszene a magyaroknak az alapjövedelem," Népszava (21st September 2020) https://nepszava.hu/3092683_tetszene-a-magyaroknak-az-alapjovedelem (pristupano 28. veljače 2021.).

se da većina koalicijskih partnera također postaje sve osjetljivija na nju. Na primjer, u drugoj polovici 2020., liberalna stranka Momentum zagovarala je minimalni dohodak od 100.000 HUF za sve građane tijekom krize. Ipak, ostaje vidjeti koji bi model temeljnog dohotka mogao biti prihvaćen od strane svih stranaka oporbe.

Univerzalna naknada za autonomiju: Zelena budućnost UTD-a?

Iako se jedna od mađarskih Zelenih stranaka prozvala "strankom temeljnog dohotka", to je učinila na temelju svojih lijevo orijentiranih načela, a ne zbog ekoloških vrijednosti. Pitanje je postoji li potencijal za koncept UTD-a usredotočen na održivost. Međutim, rasprava o Zelenom UTD-u nije neviđena u zemlji; konkretnije, u krugovima pokreta odrasta. Koncept odrasta kritizira logiku globalnog kapitalizma i njegovu neprestanu težnju za ekonomskim i materijalnim rastom, što dovodi do iskorištavanja i zlostavljanja ljudi i planeta. To je proces radikalne političke i društvene transformacije koji smanjuje uporabu energije i resursa u cijelom društvu, dok paralelno poboljšava kvalitetu života i pomiče naše zajedničke vrijednosti prema brizi, solidarnosti i autonomiji.¹³³ Aktivisti i istraživači pokreta odrasta zagovaraju prioritizaciju društvenog i ekološkog blagostanja umjesto pohlepe za korporativnim profitom, prekomjernom proizvodnjom i potrošnjom te teže promijeniti ljudsku predodžbu o ekonomskom rastu.¹³⁴

Za znanstvenike odrasta, koncept univerzalne naknade za autonomiju predstavlja sredstvo osiguranja dostojnog i skromnog načina života za svakoga na isti način kao što UTD to činio. pristup se sastoji od niza shema poput UTD-a, ograničenog maksimalnog dohotka i slobodnog pristupa osnovnim uslugama i dobrima.¹³⁵ U kratkoročnom smislu, temeljni dohodak se shvaća kao potencijalni privremeni čimbenik transformacije našeg ekonomski usmjerenog kapitalističkog sustava u održivo, zeleno i "na sreći utemeljeno" društvo. Temeljni dohodak bi mogao potaknuti promjenu paradigme od našeg fetišiziranja rada do "post-radnog" društva. Vincent Liegey, dio francuskog pokreta odrasta - koji je trenutno aktivan u Mađarskoj - i ekološka ekonomistica Alexandra Köves oboje preferiraju univerzalne osnovne usluge ili naknadu umjesto novčanih transfera.

Na praktičnoj razini, i mađarsko društvo u cjelini i druge oporbene stranke su otvorenije za to nego za ideju o "besplatnom novcu". Prema ovom modelu, svatko bi imao pristup visokokvalitetnim uslugama poput obrazovanja i zdravstvene zaštite, kao i stanovanja. Osim toga, država bi mogla pružiti ograničenu količinu javnih usluga besplatno, dok bi značajno oporezivala prekomjernu potrošnju.¹³⁶

Pitanje je postoji li ikakva perspektiva transformacije mađarskog gospodarstva prema ovom alternativnom modelu. Oba znanstvenika smatraju da Mađarska (i Istočna Europa općenito) imaju veću šansu za odrast i provedbu univerzalne naknade za autonomiju. Köves tvrdi da prirodni resursi zemlje i njezin geopolitički status čine Mađarsku idealnim kandidatom za provedbu pilot programa. Mađarska bi mogla biti blizu postizanja poljoprivredne samoodrživosti, što bi moglo pomoći u poticanju alternativnih lokalnih ekonomskih sustava. Isto tako, Liegey tvrdi, Istočna Europa ima još jednu prednost: neformalna solidarnost i razmjena hrane i drugih dobara bez novca još su uvijek mnogo češća praksa nego u Zapadnoj Europi, iako njihov značaj opada.¹³⁷ Gradeći na tim odnosima, lakše je preoblikovati društvene konstrukcije o razmjenama bez novca. Prema Liegeyju, za prijelaz na održiv način života u Mađarskoj i za provedbu okvira univerzalne naknade za autonomiju, važno je podržati alternativne lokalne ekonomske sustave. Postoji mali, ali rastući subkulturni krug radikalnog lijevog pokreta koji je pokrenuo nekoliko pilot projekata. Dobar primjer je Cargonoma, organizacija nekoliko društvenih poduzeća, uključujući organsku farmu povrća i zajednicu održive poljoprivrede.

Ukratko, temeljni dohodak bilježi slabu popularnost u Mađarskoj, ali od 2015. polako počinje prodirati u mainstream. Stoga bi mu budućnost mogla biti puno svjetlija. Raste podrška mase koja ga podupire, percepcija mu se mijenja od radikalne, idealističke ili apstraktne, a zbog socijalne i gospodarske krize uzrokovane pandemijom COVID-19, njegova popularnost još više raste. Nadalje, postoji veliki potencijal u odrastu na razini Mađarske. Akademski i aktivistički krugovi rade na tome da se temeljni dohodak premjesti s čisto ljevičarskog koncepta na zeleno-ljevičarski. Povezivanje odrasta, održivosti i socijalno progresivnog koncepta

133 Giorgos Kallis et al. "Research on Degrowth," Annual Review of Environment and Resources 43 (2018): 292.

134 Vincent Liegey and Anitra Nelson, Exploring Degrowth: A critical guide, (London: Pluto Press, 2020), 20-21.

135 Ibid. 134.

136 Hugo Carton, "Le revenu d'existence: Pour des sociétés libres et égalitaires," Momentum Institute, (October 2013): 5. Available: <https://www.institutmomentum.org/wp-content/uploads/2013/10/Le-revenu-d'existence.pdf>

137 Joe Smith and Petr Jehlicka, "Quiet sustainability: Fertile lessons from Europe's productive gardeners," Journal of Rural Studies 32 (2013): 148-157.

temelnog dohotka također bi Mađarsku moglo učiniti pionirskom u europskoj zelenoj sferi. Zemlja posjeduje intelektualni kapacitet za izgradnju političkog programa

i društvene te okolišne karakteristike koje podržavaju implementaciju "zelene temeljne plaće".¹³⁸

Temeljni dohodak u Nizozemskoj

Alexander de Roo i Jan Atze Nicolai

Kratka povijest temeljnog dohotka u nizozemskoj politici

Godine 1977., politička stranka Radikala (PPR; jedna od osnivajućih stranaka GroenLinksa) bila je prva stranka zastupljena u nacionalnom parlamentu koja je uključila temeljni dohodak u svoj stranački manifest. Ostao je tamo sve do formiranja GroenLinksa, oko 1989.-1991. godine. 1985. Vetenskapsrådet za vladinu politiku (Nizozemska: WRR) objavio je izvješće zagovarajući djelomični temeljni dohodak od 450 nizozemskih guldena (sada 500 €).¹³⁹

Druge glavne osnivačke stranke GroenLinksa bile su CPN (Komunistička stranka) i PSP (Pacifistička socijalistička stranka). CPN je bio skeptičan prema temeljnom dohotku, a PSP je bio podijeljen. Pregovarač PPR-a tada, Bram van Oijk, nije se zalagao da UTD bude uključen u prvi izborni manifest GroenLinksa 1989. Budući da van Oijk nije podržao taj zahtjev, ideja nije službeno priznata od strane stranke sve do mnogo godina kasnije. Budući da pregovarač PPR-a Bram van Oijk nije inzistirao da se temeljni dohodak uključi u prvi izborni manifest GroenLinksa 1989., ta ideja nije uspjela.

Od kasnih 1980-ih do 1996. godine, interna rasprava nastavljena je unutar Zelene stranke sve do trenutka kada je njezino vodstvo predložilo sljedeći kompromis: polovični temeljni dohodak, nazvan "Foot Income" (Nizozemski: Voetinkomen). U to vrijeme, jedan od koautora (A.d.R.) zagovarao je amandman za "dvostruki Foot Income", ističući da "samo s dvije noge možete

skakati na trampolinu". Nažalost, ta je ideja vrlo tijesno odbačena, s 201 naspram 200 glasova.

U drugim strankama, poput socijaldemokratske stranke PvdA, također je postojala dinamična rasprava o temeljnom dohotku. Zagovornici temeljnog dohotka - uključujući bivše ministre - osvojili su oko 40% glasova na više stranačkih konferencija.

Godine 1994. formira se takozvana Purpurna koalicija - PAARS (prva koalicijska vlada u Nizozemskoj bez Kršćanskih demokrata). Pregovarači desno-liberalne stranke, VVD, i socijaldemokrati, PvdA, predložili su sporo uvođenje sheme temeljnog dohotka, ali ideja nikada nije podržana od strane odgovarajućih stranačkih vođa.

Od 1990-ih godina, rasprava o temeljnom dohotku u Nizozemskoj je oslabila, kako je ekonomski prosperitet rastao i razina nezaposlenosti se smanjivala.

Nova rasprava o temeljnom dohotku u Nizozemskoj počinje 2014. godine

Ono što je ponovno pokrenulo raspravu o temeljnom dohotku u Nizozemskoj bilo je objavljivanje knjige "Gratis Geld" (Besplatni novac), autora Rutgera Bregmana 2014. godine, kao i nekoliko programa na televiziji. Dodatnu dinamiku donijelo je švicarsko referendumsko glasovanje u lipnju 2016. godine u kombinaciji s planovima za velike eksperimente u Kanadi¹⁴⁰ i Finskoj.

Na stranačkoj konferenciji GroenLinksa-a u prosincu 2016. godine, iznesena su dva amandmana: prvi, za uvođenje temeljnog dohotka u roku od osam godina; i

138 Za potrebe ovog eseja, provedeni su intervjui s Vincentom Liegeyom, osnivačem francuskog pokreta odrasta; bivšim zastupnikom u Europskom parlamentu Benedekom Jávorom; parlamentarcom Párbeszédom; ekološkim ekonomistom Bencom Tordaom; zamjenikom gradonačelnika osmog distrikta Gáborom Erössom, i Bálintom Miseticsem, službenikom za stanovanje i socijalna prava u uredu gradonačelnika Budimpešte

139 <https://english.wrr.nl/binaries/wrr-eng/documents/reports/1985/05/22/safeguarding-social-security/Summary-Safeguarding-social-security.pdf>

140 <https://www.bbc.com/worklife/article/20200624-canadas-forgotten-universal-basic-income-experiment>

drugi za provođenje široko postavljenog eksperimenta temeljnog dohotka, sličnog onome planiranom u Finskoj. Prvi je odbijen, dok je drugi dobio veliku podršku od 80%. Taj uspjeh doveo je do koalicijskog sporazuma u kojem se navodi da "Lokalne općine imaju slobodu eksperimentiranja s temeljnim dohotkom." Budući da je GroenLinks odlučio ne sudjelovati u toj vladi, a ostale stranke nisu bile za ideju, uskoro je zamrla. U to je vrijeme anketa pokazala da je 40% populacije (uglavnom lijevi birači) bilo za temeljni dohodak, a 45% (uglavnom desni birači) protiv. Treba napomenuti da je to bio snažan porast glasova u korist temeljnog dohotka, u usporedbi s rezultatima iz 1990-ih, kada je samo 19% podržavalo koncept temeljnog dohotka.

Kako bi podigli podršku za koncept, nevladina organizacija Basic Income Union (nizozemski: "Vereniging Basisinkomen") preuzela je inicijativu da izračuna utjecaj temeljnog dohotka na najranjivije osobe u društvu. Njihov prijedlog bio je temeljni dohodak od 635 € za svakog odraslog, 300 € za prva dva djeteta i 600 € za svako kućanstvo. Samac bi dobio 1.235 € temeljnog dohotka, a par bi dobio 1.870 €.

Državna organizacija za savjetovanje oko proračuna Nibud temeljito je ispitala model (svi odrasli dobivaju 600 €, a svako kućanstvo 600 €) i otkrila da bi dugoročno nezaposleni dobili između 22 i 200 €, ovisno o broju djece po kućanstvu. Neposredno nakon toga, tijelo vlade, CPB – koje obavlja sve financijske i ekonomske izračune za vladu – preuzelo je inicijativu za izračun temeljnog dohotka poboljšanog modela, koji glasi: model se može financirati povećanjem poreza na dohodak za 50% za većinu populacije i za 75% za najbolje plaćene. Za usporedbu, sadašnje su porezne stope 37% i 49,5%, redom.

Izračuni kupovne moći temeljili su se na 200.000 kućanstava i pokazali su da bi uvođenje novog modela temeljnog dohotka imalo željene progresivne učinke gdje bi oni s visokim prihodima relativno više doprinijeli svojem ukupnom prihodu: donjih 20% imalo bi 20% više koristi, dok bi najviših 20% zarađivača izgubilo oko 10%. Međutim, izvješće je također navelo da bi došlo do povećanja dobrovoljne nezaposlenosti za 8%. Možda nije iznenađujuće što je ova brojka potencijalnog povećanja nezaposlenosti od 8% dominirala medijskim izvještavanjem. Međutim, u hipotetskom društvu s temeljnim dohotkom, nezaposlenost će vrlo vjerojatno imati potpuno drugačije značenje u usporedbi s našim trenutnim sustavom. Mnogi eksperimenti diljem svijeta pokazali su da bi mladi ljudi duže studirali, da bi mladi roditelji provodili više vremena s novorođenom djecom i da bi se niskoplaćeni poslovi morali biti bolje plaćeni.

Međutim, ovi aspekti su zanemareni od strane vladinih dužnosnika u njihovoj javnoj komunikaciji.

Vodstvo GroenLinks-a, kao i javnost, bili su šokirani potencijalnim 8%-tnim povećanjem dobrovoljne nezaposlenosti i stoga su se okrenuli od ideje temeljnog dohotka. Ova odluka nije se mogla promijeniti ni 96%-tnim glasanjem tijekom kongresa GroenLinks-a 2020. godine, tijekom kojeg je zatraženo da vodstvo predloži amandman na novi model temeljnog dohotka. Prema ovom amandmanu, model bi postao ciljan umjesto bezuvjetan, tako da stanovnici s najviših 20% prihoda ne bi primali temeljni dohodak.

U pripremi za izbore u ožujku 2021.¹⁴¹, politička rasprava o temeljnom dohotku odvijala se unutar GroenLinks-a u vezi s idućim izbornim manifestom. Primjerice, amandman koji je predlagao djelomični temeljni dohodak od 500 € tijesno je odbačen. Međutim, drugi amandman – koji je predlagao ostvarivanje potpunog temeljnog dohotka u roku od osam godina – dobio je većinu. Zanimljivo je da je vodstvo stranke preglasano ovim rezultatom i temeljni je dohodak postao dio kampanje za nacionalne izbore 17. ožujka 2021.

Trenutne aktivnosti vezane uz temeljni dohodak u drugim nizozemskim strankama

Osim što je GroenLinks uključio temeljni dohodak u svoj politički program, lijeva stranka Liberali D66 također se zalagala za temeljni dohodak u obliku negativnog poreza na dohodak. Socijaldemokratska stranka, PvdA, podržava eksperimente s temeljnim dohotkom na lokalnoj razini. I stranka za prava životinja sada zahtijeva široko proveden eksperiment, slično onome provedenom u Finskoj. Postoji mogućnost da će Zeleni, lijevi Liberali D66 i Socijaldemokrati sudjelovati u pregovorima o formiranju vlade s liberalnom strankom Marka Ruttea i Kršćanskom demokratskom strankom.

Pomak mnogih službenih stajališta nizozemskih političkih stranaka prema temeljnom dohotku nije iznenađujući, ako se sagleda javno mnijenje u Nizozemskoj: danas je nešto više ljudi za temeljni dohodak (36%) nego što ih je protiv (32%). Glavni su zagovornici lijevi birači, iako 25% birača liberalnog VVD-a, stranke premijera Marka Ruttea, također podržava temeljni dohodak. Prema istraživanju I&O iz 2020. godine¹⁴², desno orijentirani birači sada su nesigurniji u vezi s konceptom temeljnog dohotka. Ostaje za vidjeti može li temeljni dohodak postati glavna tema političkog narativa u Nizozemskoj u budućnosti.

141 Članak je bio napisan prije izbora u Nizozemskoj od 15.-17.03.2021.

142 <https://www.ioresearch.nl/actueel/basisinkomen-nu-meer-voor-dan-tegenstanders/>

Temeljni dohodak u Norveškoj | Univerzalni temeljni dohodak za održivost

Kjell Magne Fagerbakke

Steknite demokratsku vjerodostojnost

Manje potrošnje je način postizanja održive ekologije. Ovo razmišljanje je lako razumjeti, ali dijelovi rješenja vjerojatno su kontraproduktivni. Da bi se stekla dovoljna demokratska vjerodostojnost pri formiranju društva smanjene potrošnje, postoje mnogi argumenti koji ukazuju na to da je veća jednakost vrlo važna. Najjednostavniji način postizanja toga je putem novčane isplate u obliku univerzalnog temeljnog dohotka (UTD).

Svi moraju platiti cijenu promjene

Duboke strukturne promjene u društvu su nužne kako bi se smanjio utjecaj na prirodu i klimu. Ova promjena može biti postignuta uklanjanjem privilegija koje omogućavaju destruktivno ponašanje prema okolišu i primjenom ciljanih mjera na područjima koja pružaju najbolji učinak.

Da bi se smanjili utjecaji na prirodne resurse, ključno je usmjeriti se na one s visokim prihodima kako bi prilagodili svoje ponašanje jer oni – u prosjeku – koriste znatno više prirodnih resursa od onih s niskim prihodima. No na kraju, nije važno tko – siromašni ili bogati – koristi više prirodnih resursa. Jedino što je važno je ukupna upotreba prirodnih resursa. Ekološki motivirane promjene kako bi se smanjila emisija ugljika i, općenito, iscrpljenost prirodnih resursa, možda neće zahtijevati samo stvarnu financijsku oznaku u obliku poreza na ugljik, već i socijalnu financijsku oznaku u obliku smanjenja potrošnje.

Ono što trebamo izbjeći jest da oni koji su u nepovoljnijoj poziciji plaćaju višu cijenu (financijsku i društvenu) od ostatka društva, jer bi inače nejednakost mogla porasti i dovesti do socijalnih napetosti.

Na putu prema održivom društvu potrebne su značajne reforme. Za ljude s niskim prihodima, svako malo smanjenje životnog standarda ili je vrlo teško ili jednostavno neprihvatljivo. S druge strane, izazovno je i oduzimanje privilegija ljudima čiji je jedan od glavnih temelja stalno ubrzanje i rast..

Nejednakost oblikuje život i politiku

Izveštaj "Rana smrt od nezaraznih bolesti" (Norveški institut za javno zdravstvo, ažurirano 16. svibnja 2019.) otkriva neke zanimljive, ali tužne informacije o vezi društvene situacije i očekivanog trajanja života. Društveno-ekonomski status pri rođenju određuje razliku u očekivanom trajanju života do 14 godina. Nije nevjerovatno da bi, kad bi osnovne potrebe bile pokrivene putem temeljnog dohotka, društveno-ekonomski status bio poboljšan za one u nepovoljnijoj situaciji i raspon od 14 godina mogao biti smanjen.

Ova i slične studije mogu potaknuti političare da se uhvate u koštac s problemom socijalne i financijske nejednakosti tako što će se pozabaviti korijenskim uzrocima ovih problema. U svijetu gdje svjedočimo katastrofalnim klimatskim uvjetima s globalnim porastom za više od 1,5°C, stabilna i funkcionalna društva kakva poznamo teško je zamisliti. Međutim, kako bi se stekla široka i snažna društvena podrška za stvarnu socio-ekološku tranziciju, odnosno u obliku Zelenog novog sporazuma koji zaslužuje to ime, socijalna jednakost bit će ključna.

Prezentacija Ministarstva financija, ili novi narativ

Norveško Ministarstvo financija redovito objavljuje izvješća o raspodjeli dohotka u našoj zemlji i tako – možda biste pomislili – barem na neki način adresira socijalnu nejednakost. Međutim, ministarstvo nekako uspijeva opisati drastične nejednakosti na način koji izravno ne izaziva zabrinutost. Ta izvješća sadrže savjete koji u najboljem slučaju donose marginalna poboljšanja kućanstvima s niskim prihodima i tako promašuju cilj naglašavanja najvećih nejednakosti našeg društva te predlaganja učinkovitih mjera za njihovo smanjenje.

Godine 2018. francuski predsjednik Emmanuel Macron uveo je vrstu poreza na emisije ugljika koji je rezultirao povećanjem cijena goriva i drugih proizvoda povezanih s visokim ugljičnim otiskom, koji nisu više bili cjenovno dostupni, a stoga ni prihvatljivi za mnoge ljude u Francuskoj. Uvođenje poreza na ugljični dioksid bez odgovarajuće socijalne kompenzacije potaknulo je snažan odgovor na nacionalnoj razini, prevođen pokretom Žutih prsluka. U proljeće 2019., Norveška je doživjela sličan politički prevrat koji su uzrokovale povećane cestarine i pristojbe za gužve, što je rezultiralo osnivanjem nove stranke protiv cestarina, Narodna akcija – Ne više cestarina (FNB), koja je osvojila

oko 10% glasova na regionalnim izborima.¹⁴³ To sugerira da je za narativ potreban za Zeleni novi sporazum potrebno adresirati socijalnu jednakost. Razumno je stoga za svaku (a time i norvešku) vladu razmotriti socijalnu kompenzaciju prilikom oporezivanja emisija ugljika specifično i prirodnih resursa općenito. U tom svjetlu, teško je zamisliti kako bi vlada mogla donijeti mjere za suočavanje s izazovima klimatskih kriza i iscrpljenja prirodnih resursa bez stvaranja socijalnog jaza u prvom redu.

Može li zajednički ekonomski temelj promijeniti sentiment?

Pragmatično je i pravedno oporezivati robe i usluge u odnosu na njihovu osnovnu cijenu, a ne u odnosu na prihod osobe koja ih kupuje. Udio osnovnih troškova u odnosu na ukupni prihod visok je za ljude s niskim prihodima i obrnuto. Ako bi se novac za pokrivanje "troškova života" i time temeljni dohodak dodijelili svakom članu društva, ovaj problem ne bi bio riješen, ali bi se znatno olakšao.

Socijalne naknade opravdane su pravom na dovoljno novca za pokrivanje osnovnih potreba. Univerzalni temeljni dohodak može pružiti dovoljno novca za pokrivanje osnovnih životnih troškova, istovremeno pojednostavljajući složenu mješavinu drugih alata socijalne politike. UTD obećava eliminiranje stigme povezane s cenzusom te umjesto toga nudi dostojanstveni pristup socijalnoj sigurnosti: bezuvjetnost. Mogućnost garantiranog prihoda za pokrivanje osnovnih troškova pruža financijsku sigurnost i tako mijenja trenutni financijski status svih članova društva. Priroda UTD-a je društveni temelj koji nastavlja biti dio dodatnog prihoda od plaćenog rada, te tako povećava niske plaće. S temeljnim dohotkom, svi će biti bolje opremljeni za podmirenje ravnomjernih ekoloških poreza, a društvo će biti socijalno fleksibilnije kako bi napravilo promjene potrebne za postizanje održivosti. Nije slučajno što zemlje s najjačim sustavima socijalne zaštite također imaju najjače ekonomije.

UTD predstavlja modernizaciju poreznog sustava

Norveška već dugi niz godina ima progresivni porezni sustav. Stoga, oni s višim prihodima plaćaju više poreza ne samo u apsolutnom iznosu, već i u odnosu na svoj prihod. UTD proširuje područje progresivnog oporezivanja uključivanjem onih bez prihoda. Za Norvešku, stoga, izvor financiranja može biti monetarno uravnotežen preko redistribucijske dizalice koja prilagođava razlike u plaći. Studenti u Norveškoj nalaze se u relativno dobroj ekonomskoj situaciji, ali bi UTD i za njih predstavljao veliko poboljšanje. Ovaj pristup ne samo da ima smisla s društvenog gledišta, već i ekonomski: obrazovanje

bi se moglo, i možda bi trebalo, smatrati investicijom u povećane buduće porezne prihode. Prema podacima koje je objavio Norveški ured za statistiku (SSB), u Norveškoj postoji rastući ekonomski jaz između generacija. U posljednjih 20 godina, omjer prihoda između onih iznad 35% u distribuciji prihoda naspram onih ispod porastao je sa 1,3 na 1,7. UTD bi mogao smanjiti taj omjer na 1,4. Nameće se pitanje kakav demokratski deficit ovaj razvoj daje društvu; međutim, može očuvati stara rješenja puno duže nego što je poželjno, ako očuvanje prirode zahtijeva novi paradigmu.

Temeljni dohodak pokrit će troškove osnovnih potreba, poput mobilnosti, hrane, smještaja i energije. Prema zagovornici UTD-a Hilde Latour, UTD će pridonijeti ostvarenju 11 od 17 ciljeva održivog razvoja (SDG-ova). Temeljni dohodak može se, na neki način, smatrati distribucijom viška koji svi stvaramo kroz dobrovoljne društvene napore koje činimo. Jean Ann Kochevar procjenjuje vrijednost ovog rada na više od 21 dolara po satu u 2012. godini i ilustrira visoku vrijednost koju dobrovoljni rad daje našem društvu.¹⁴⁴ Sustav koji je siguran za sve predstavlja društvo u kojem svatko ima jednake osnovne prilike u životu. Naravno, ova osnovna jednakost dobra je i za gospodarstvo.

Klimatsko nagrađivanje s društvenim profilom potrošnje

Oni koji daju najveći doprinos potrošnji ugljika i onečišćenju okoliša trebali bi nositi najveći teret. Ugljični ili ekološki porez povećava cijenu svakog proizvoda ili usluge koji doprinose klimatskim promjenama i stoga stvaraju najviše prihoda od ljudi koji najviše zagađuju okoliš. Međutim, ako se ukupni prihod generiran na ovaj način ravnomjerno raspodijeli među svim članovima društva, mehanizam ima kompenzacijski učinak: oni koji žive ekološki prijateljskim načinom života su neto korisnici, a oni s većim ugljičnim otiskom su neto doprinositelji sustavu. Na primjer, jeftina energija igra važnu ulogu u ekološkoj krizi s kojom se suočavamo. Više cijene energije su nužne za prevladavanje ove krize. Smanjenje potrošnje energije i pametnija, stoga smanjena upotreba dobara su dva važna koraka prema održivom društvu. Cijene energije lako se prilagođavaju putem programa klimatskog nagrađivanja. Ali istovremeno, moramo osigurati da se povećani troškovi energije mogu priuštiti najsiromašnijima u društvu. Ugljični porez i ravnomjerna raspodjela povezanih prihoda ("naknada i dividende") i UTD su dva jednostavna financijska instrumenta koja moramo koristiti kako bismo našu ekonomiju doveli u održivo stanje bez isključivanja bilo koga.

Životna potreba ili samo prioritizacija

143 <https://www.theguardian.com/world/2019/sep/08/road-rage-norway-goes-to-polls-split-over-environmental-policies>

144 <https://thebusinessstimes.com/value-of-volunteering-acts-small-and-large-priceless/>

Povećanje cestarina dobar je primjer koji prikazuje poteškoće s mjerama koje su uvedene radi smanjenja ukupne emisije ugljika. Cestarina nije dio osnovnih životnih troškova u strogom smislu, ali je ključna za mnoge ljude (s niskim prihodima) u ruralnim područjima u kojima javni prijevoz nije dostupan. Idealno, UTD će ipak doprinijeti povećanoj sposobnosti plaćanja i može ljudima pružiti priliku za pregovore o drugim prijedlozima za rješenja bez automobila.

rješenjima protiv klimatskih promjena u smislu geo-inženjeringa. Govorim o društvenoj promjeni koja se mora dogoditi kako bismo ostali unutar granica koje nam diktira znanost. To je društveno, a ne tehnološko pitanje kako ostati unutar ekoloških granica i stvoriti pravedan, društveni prostor za ljude.

Najvažnije je da UTD stvara dinamično gospodarstvo s prostorom za promjene bez stvaranja stalnih gubitnika. Vrijeme je da se suočimo sa strukturnim problemima društva. Kada okolišne mjere za dobrobit svih izazivaju ogroman bijes, trebamo otkriti točne uzroke koji vode prosvjedima kako bismo izbjegli odgovor kakav smo vidjeli s pokretom Žutih prsluka u Francuskoj. Ako se okolišna politika završi polarizacijom i velikim podjelama, možda ćete primijetiti da je teško promijeniti raspoloženje. UTD gradi povjerenje u društvu i stoga čini reforme manje kontroverzima.

U potrazi za povratkom u "raj"

Ako bi se pitalo kako možemo postići održivost, fokusiranje na konkretne ciljeve uskoro bi moglo biti prioritelnije od toga kako ih možemo postići. Međutim, neka utopijska razmišljanja i povezani argumenti mogu biti vrlo vrijedni na putu ka tome. Ne bi trebalo očekivati da će se na taj način postaviti sva pitanja, niti da će sva pitanja dobiti odgovore, ali takav iterativni i kreativni proces može otkriti mnoge korisne opcije za korake u pravom smjeru. Ne bi trebali težiti ničemu manjem od "raja" (u smislu jedinstvene stabilne klime kao u holocenu i u smislu raznolike i zdrave prirode). Najveće pitanje je kako današnja društvena struktura može stvoriti društveni pokret koji će nas voditi prema toj utopiji. Nije apsurdno težiti snu o "raju" kako je opisano gore; radije je apsurdno ne težiti tome: status quo i smjer u kojem idemo su razorni za prirodu i čovječanstvo. Danas smo u povoljnoj situaciji jer znamo razinu održivosti planeta i stoga znamo koje količine CO₂ i drugih stakleničkih plinova još uvijek možemo emitirati kako bismo ostali unutar granica koje omogućavaju životne uvjete na većini mjesta na Zemlji. Ne govorim o neosnovanom optimizmu u vezi s tehnološkim

Temeljni dohodak u Poljskoj

Ewa Sufin-Jacquemart

Generalni kontekst

Poljska je, kao i ostale postkomunističke zemlje, prošla kroz temeljnu transformaciju političkog i ekonomskog sustava 1989./1990., prelazeći iz socijalističke državne ekonomije s marginalnim privatnim sektorom i sustavom dobro razvijenih i jeftinih ili besplatnih javnih usluga u kapitalistički, slobodno-tržišni ekonomski sustav.

Iz povijesnih razloga, Poljska je slijedila američki model umjesto modela zapadnoeuropskih socijalnih država. Transformacija je bila brza, uz mnoge ljudske i društvene poteškoće te tragedije; masovna privatizacija državnih poduzeća bila je povezana s dubokim restrukturiranjem mnogih tvrtki i kolapsom drugih. Državna poljoprivredna gospodarstva posebno su jednostavno likvidirana bez ikakvog programa socijalne potpore za poljoprivredne radnike; svi divovi teške industrije, poput metalurgije, zatvoreni su ili podijeljeni na mnoge privatne subjekte s masovnim smanjenjem radnih mjesta. Važno je napomenuti da je nezaposlenost bez dovoljno sustava socijalne zaštite prisilila na stvaranje mnogih malih poduzeća i njihovu postupnu konsolidaciju. U tom kontekstu, poduzetništvo, snalažljivost i poslovna pamet bili su, i još uvijek jesu, visoko cijenjeni, dok se siromaštvo smatra izrazom bespomoćnosti i lijenosti.

Nova socijalna politika uvedena tijekom 1990-ih u Poljskoj uglavnom se temeljila na tržišnim mehanizmima i ostvarivana je, poput stambenih politika, putem kredita ili putem svih vrsta obuke i pomoći u pokretanju poslovanja. Stoga su ljudi koji su koristili socijalnu pomoć države ili lokalnih vlada bili stigmatizirani i lišeni svoje dostojanstvenosti. Unatoč visokoj nezaposlenosti u prvom desetljeću nakon pada Željezne zavjese, nije razvijen sustav pravednih naknada za nezaposlenost – proporcionalnih dohotku i pruženih tijekom dovoljno dugih razdoblja da se ponovno pronađe posao. Obiteljske naknade toliko su niske da su praktički nevažne u kućnim proračunima, a isto vrijedi i za stambene naknade rezervirane za ljude s nižim dohotkom. Sustav socijalne zaštite postao je neprijateljski prema podnositeljima zahtjeva, izuzetno birokratski i zahtijevao je puno strpljenja i poniznosti od svojih podnositelja zahtjeva. The post-communist left transformed into the social democratic movement and gained great popularity a

few years after the change of regime in 1990. The Social Democrats' popularity decreased after introducing very neo-liberal reforms and they gradually lost electoral support until they became unable to re-enter the parliament in 2015 for four years.

Nova konzervativna koalicija, predvođena strankom Pravo i pravda (PiS), pobijedila je na nacionalnim izborima 2015. godine obećavajući uvođenje dječjeg dodatka nazvanog "500+" od 500 PLN mjesečno (oko 120 eura) za svako dijete, osim prvog. Vlada je proširila program na prvo dijete prije predsjedničkih izbora 2020. godine. Ovih dana razmatra se reevaluacija jer je minimalna plaća povećana od 2015. godine, pa se dječji dodatak mora prilagoditi kako bi zadržao svoj proporcionalni značaj u obiteljskom proračunu – ali i zato što su cijene primarne košarice kućnih troškova porasle zbog rastućih cijena energije.

Univerzalni temeljni dohodak u javnom diskursu

U takvom općem kontekstu, prije 2020. godine, univerzalni temeljni dohodak uglavnom je bio predmet rasprave u akademskim krugovima i izvan mainstream svijeta u Poljskoj. Nije bilo rasprave o UTD-u unutar nacionalnih političkih vlasti, čak ni kada je 2018. godine pripremljen kratak izvještaj "Unconditional Basic Income" od strane Ureda za analizu, dokumentaciju i korespondenciju Senata, koji nije sadržavao preporuke; samo pregled teorija, prethodnih eksperimenata i stručnih mišljenja. U Senatu nije bilo rasprave na tu temu. Stručna grupa formirana je prije nekoliko godina (registrirana kao udruga 2016. godine): Polish Basic Income Network¹⁴⁵, koja okuplja (većinom) akademike i istraživače iz područja društvenih znanosti i ekonomije. Grupa je postala mjesto razmjene i rasprave za većinu poljskih stručnjaka koji se bave tom temom. Lideri su profesor Ryszard Szarfenberg, dr. Maciej Szlinder i dr. Jacek Warda (autor prvog znanstvenog članka o UTD-u u Poljskoj). Glavne teme o kojima se raspravljalo u mreži odnosile su se na koncept beskompromisnog i univerzalnog zajamčenog minimalnog dohotka (Minimalny Dochód Gwarantowany, MDG), razvijenog od strane dr. Jaceka Warde, koji bi zamijenio, poput UTD-a, mnoge druge uvjetovane socijalne naknade. Druga ideja o kojoj se raspravljalo je koncept zajamčene životne plaće (Gwarantowane Minimum Życiowe, GMZ), osmišljen od strane Jarosława Wociała. GMZ je obnovljivi minus na posebnoj debitnoj kartici dostavljenoj svakom građaninu. Oba su koncepta usmjerena na podršku ljudima u kriznim vremenima i privremenim teškoćama.

145 <https://www.dochodpodstawowy.pl/>

**“Poljsko društvo
nije spremno za
UTD, ali temeljni
dohodak ima više
pobornika i puno
više medijskog
interesa u 2021.
nego ikad prije,
od početka krize
uzrokovane
pandemijom
COVID-19.”**

Krajem 2018., Maciej Szlinder objavio je knjigu "Beskompromisni temeljni dohodak"¹⁴⁶, which described the concept of UBI and the debate around it. koja je opisivala koncept UTD-a. Knjiga je izazvala neku početnu raspravu 2019. godine; na primjer, Poljskog ekonomsko društvo¹⁴⁷ organiziralo je javnu debatu. Knjigu i ideju o UTD-u podržao je poznati lijevi novinar Rafał Woś, a snažno su se usprotivili neki neoliberalni ekonomisti, poput Arkadiusza Sieronia i Jana Cipiura.

Godine 2019., dr. Jacek Warda i Wojciech Kłosowski (suosnivač Poljske zelene stranke) razvili su obrazovni modul za srednje škole, dostupan nastavnicima širom zemlje, nazvan "Novac za svakoga?", koji je implementiran u Lublinskoj provinciji. Kao dio ovog modula, učenici i nastavnici učili su o ideji UTD-a i raspravljali o argumentima za i protiv¹⁴⁸.

Što se tiče političkih stranaka, samo je jedna lijeva stranka, Partia Razem, uspjela privući medijsku pažnju podržavajući ideju UTD-a (uz pomoć dr. Macieja Szlindera koji je stao ispred stranke). Zelena stranka, Partia Zieloni, uključila je bezuvjetni temeljni dohodak u svoj program, ali nije dobila mnogo medijskog pokrića u tom smislu. Godine 2020., zelena politička zaklada, Fundacja Strefa Zieleni, organizira seriju rasprava u sklopu međunarodnog projekta Green European Foundationa "Promjena mentaliteta - Dijalog civilnog društva o UTD-u, socijalnoj pravdi i utjecaju na klimu", obnavljajući i javnu raspravu o UTD-u i unutarnju raspravu unutar Zelene stranke.

Interes opće javnosti za UTD porastao je sa socijalnom krizom izazvanom pandemijom COVID-19. Sukcesivne protukrizne mjere nisu uspjele pratiti rastuće društvene potrebe i pogoršanje ekonomske situacije različitih društvenih skupina. Po prvi put, pojavili su se članci o UTD-u u poljskim glavnim medijima, a neki popularni radijski novinari počeli su pozivati ekonomiste i aktiviste kako bi se raspravljalo o konceptu UTD-a. EuroActive.pl, obserwatorfinansowy.pl (financijski promatrač), radio TOK-FM, Hallo Radio, prestižni Krytyka Polityczna (lijevi think-tank i thought leader) bili su uključeni u tu raspravu. Gazeta Wyborcza objavila je dugi internetski izvještaj o inicijativi udruge "Mein Grundeinkommen" u Njemačkoj, gdje donatori omogućuju nasumično odabranoj osobi osnovni prihod od 1.200 eura mjesečno tijekom jedne godine. Početkom 2021. godine, izdavačka kuća "Krytyka Polityczna" objavila je knjigu "Osnovni prihod" britanskog ekonomista Guya Standinga i promovirala knjigu putem intervjua s autorom u različitim medijskim izvorima.

Prije nego što je knjiga objavljena, Poljski ekonomski institut (PIE) predstavio je izvješće "Temeljni dohodak - nova ideja za državu blagostanja?" koje je predstavilo mišljenja Poljaka o UTD-u. 87% ispitanika nije znalo točno što je UTD; 51% je

podržavalo njegovo načelno uvođenje; 30% je podržavalo njegovo uvođenje uz popratne poreze; i 28% je podržavalo uvođenje temeljnog dohotka, čak i ako bi neka trenutna socijalna davanja morala biti smanjena.

Zaključci

Poljsko društvo nije spremno za UTD, ali temeljni prihod ima više pristaša i puno veći interes medija u 2021. nego ikad prije od početka pandemije COVID-19. Samo jedna druga lijeva stranka, Partia Razem, zajedno s Zelenima uključila je UTD u svoje programe, ali je rasprava unutar Zelenih intenzivna i daleko od postizanja suglasnosti što se tiče ovog pitanja. Stoga, poljska Zelena stranka nije aktivni sudionik u raspravi. U javnoj raspravi u Poljskoj, ljudi su skeptični - ako ne i kritični - prema UTD-u iz više razloga: prvo, pitanje financiranja UTD-a (odakle dolazi novac?); drugo, strah od nove "transformacije" nakon bolnog iskustva socijalne i ekonomske transformacije 1990-ih. I, naposljetku, obećanje dječjeg dodatka od 500+ pomoglo je konzervativnoj stranci PiS doći na vlast. Danas se postavlja pitanje je li taj dodatak učinkovito smanjio siromaštvo; štoviše, od tada je PiS drastično i neprihvatljivo oslabio poljsku demokraciju i vladavinu prava u zemlji. Čini se da postoji mračni oblak koji visi nad potencijalom za ambicioznu socijalnu politiku: "kupovina" podrške birača i izrezivanje autoritarnih ovlasti.

146 [Bezwarunkowy dochód podstawowy, PWN, 2018](#)

147 <https://www.youtube.com/watch?v=VZrqlxdCqAM&feature=youtu.be>

148 <https://www.lscdn.pl/pl/publikacje/cww/zmieniaczy-sie-swiat/11052.02-A-2-Pieniadze-dla-kazdego.html>

Temeljni dohodak u Škotskoj

Peter Ryan

Pandemija COVID-19 potaknula je mnoge u Škotskoj da ponovno razmotre univerzalni temeljni dohodak kao sredstvo osiguranja osnovnih potreba stanovništva Škotske. Tijekom pandemije, Ujedinjeno Kraljevstvo (UK) koristilo je niz ciljanih intervencija kako bi pomoglo ljudima koji nisu mogli raditi zbog mjera zdravstvene zaštite, ali sve te mjere su promašile osigurati univerzalnu zaštitu. To je dovelo do toga da mnogi ljudi nisu dobili podršku britanske vlade, poput 3 milijuna samozaposlenih poreznih obveznika koji su postali poznati kao "isključeni". Pandemija je također otkrila nepravdu u srcu britanskog socijalnog sigurnosnog sustava. Taj je sustav osmišljen kako bi ljude prisilio na bilo kakav dostupan posao umjesto da se usredotoči na njihovo blagostanje. Došlo je do toga da djeca gladuju i došlo je do porasta korištenja banaka hrane. Ovaj neuspješan sustav natjerao je mnoge u društvu da se zapitaju postoji li bolji način pružanja socijalne zaštite. To je dovelo do obnove poziva za potpuno financiranim temeljnim dohotkom kao jednostavnijim i pravednijim sustavom koji će spriječiti da ljudi ostanu bez podrške.

"Dok svijet traži načine za bolji izlazak iz ove globalne krize, Škotska je dobro pozicionirana da preuzme vodeću ulogu u razvoju novih radikalnih pristupa koji pružaju pravu mrežu sigurnosti za najranjivije ljude u društvu," rekla je Alison Johnstone – glasnogovornica za socijalnu sigurnost škotskih Zelenih.

UTD je dugo stajao kao politički cilj škotske Zelene stranke. Međutim, dugoročna podrška škotskih Zelenih za UTD nije spriječila stranku da redovito ažurira vlastitu politiku na temelju naučenih lekcija iz mnogih globalnih eksperimenata s UTD-om. Zadnja velika revizija njihove UTD politike bila je 2018. godine kada je transformirana iz "građanskog dohotka" u stvarno univerzalni temeljni dohodak. Ova promjena podržana je ogromnom većinom na stranačkoj konferenciji 2018. godine. Smatralo se da je promjena bila nužna jer su članovi stranke osjećali da bi UTD trebao biti univerzalan i ne bi trebao isključivati ljude koji su stvorili svoj dom u Škotskoj, ali možda nisu državljani. Stranka je smatrala da bi UTD trebao biti korišten kako bi pomogao u izgradnji kohezivnog društva koje cijeni svakog člana i ne isključuje nikoga na temelju državljanstva. Politika stranke je podržati UTD koji se isplaćuje onima koji žive

u Škotskoj najmanje godinu dana i koji namjeravaju ostati stalni stanovnici u Škotskoj.

Škotski Zeleni smatraju da će UTD biti snaga ekonomskog oslobađanja, pružajući osobni izbor i slobodu u načinu života ljudi u Škotskoj. To je suprotno trenutnom sustavu socijalne sigurnosti, koji osiromašuje one koji se na njega oslanjaju. Škotski Zeleni smatraju da bi, ako bi se uveo UTD koji bi bio postavljen na razinu koja zadovoljava osnovne potrebe pojedinca, to moglo imati ogroman pozitivan utjecaj na zdravlje, dobrobit, siromaštvo i nejednakost pojedinačnih korisnika. Kao rezultat toga, tijekom pandemije, škotski Zeleni aktivno su se zalagali za podršku UTD-u, koristeći webinare i online kampanje kako bi se osiguralo da UTD uđe u glavni politički diskurs¹⁴⁹.

Vizija škotskih Zelenih o UTD-u je takva da:

Se isplaćuje individualno – to je suprotno shemi univerzalnih olakšica britanske vlade, koja uzima u obzir prihode kućanstva. Isplata temeljnog dohotka pojedincu osigurava da nitko ne ostane ekonomski ovisan o bilo kome drugom;

Cijeni neplaćeni rad – trenutna shema univerzalnih olakšica osmišljena je kako bi "rad učinila isplativim" i vršila pritisak na plaćeni rad. Ljudi koji obavljaju neplaćeni rad, poput skrbi za bliskog rođaka, mogli bi ostvarivati manji dohodak kao rezultat te politike. Nasuprot tome, škotski Zeleni vide UTD kao naknadu koja koje cijeni neplaćeni rad i podržava one s obavezama skrbi;

Je znos barem dovoljno visok da omogući ljudima da zadovolje svoje osnovne potrebe, uključujući hranu, odjeću i grijanje, samo uz pomoć UTD-a. Jedna od pouka koronavirusa je da je bilo koji član društva ranjiv na nagli ekonomski šok;

Neće biti zasnovan na cenzusu, neće biti oporeziv i neće biti zahtjeva da se bude zaposlen ili aktivno traži posao.

Međutim, uvođenje UTD-a nije nešto što se može učiniti u izoliranom kontekstu. Stopa po kojoj će se postaviti škotski UTD, i stopa oporezivanja koja će se primjenjivati na druge izvore prihoda, trebala bi biti predmet temeljnog proučavanja, uključujući stvarne eksperimente s UTD-om u škotskom kontekstu, prije njegovog uvođenja. Prema trenutačnoj analizi, razine direktnog oporezivanja vjerojatno bi porasle za sve prihode ostvarene osim od UTD isplate.

149 <https://greens.scot/news/scotland-can-lead-the-world-with-universal-basic-income-pilot>

Iako se vjeruje da će ljudi s niskim i srednjim prihodima imati koristi od predloženog sustava, to treba dalje istražiti. Zato škotski Zeleni pozdravljaju istraživanja o UTD-u, poput nedavnog izvedbenog istraživanja o temeljnom dohotku za građane u Škotskoj. To istraživanje objavljeno je u listopadu 2020. godine i rezultat je dvogodišnjeg rada četiri škotska vijeća¹⁵⁰ (Fife, North Ayrshire, City of Edinburgh i Glasgow City) – zajedno s NHS Health Scotland i Improvement Service – kako bi se ispitalo je li pilot-projekt UTD-a poželjan i u kojem obliku bi trebao biti. Škotska vlada podržala je studiju dodjelom od 250.000 funti za ovaj eksperiment.

Izvedbeno istraživanje¹⁵¹ preporučilo je trogodišnji pilot-projekt UTD-a. Svrha trogodišnjeg pilot-projekta bila bi mjerenje utjecaja UTD-a u škotskom kontekstu. Izvedbeno istraživanje preporučilo je da se UTD koji se koristi u pilot-projektu mora:

- ▶ Biti novčana isplata – ne plaćanje poput vaučera;
- ▶ Biti periodičan – redovito isplaćivan (tjedno, svaka dva tjedna ili mjesečno);
- ▶ Biti individualan – pojedinačne isplate za odrasle, s isplatama za djecu uplaćenim roditeljima (obično majci);
- ▶ Biti univerzalan – isplaćen cjelokupnoj populaciji bez cenzusa ili ograničenja prema dobi, prihodu ili individualnim karakteristikama;
- ▶ Bezuvjetan – primljen kao pravo.

Također, izvedbeno istraživanje preporučilo je provođenje pilot-projekta u dvije regije i isplatu UTD-a cijeloj zajednici u obje regije. Razlika između dvije regije bila bi u tome što bi se UTD u jednoj regiji postavio na "nisku razinu", usklađenu s trenutnim isplatama socijalne sigurnosti, a u drugoj na "visoku razinu", temeljenu na minimalnom standardu dohotka. Međutim, istraživanje ističe da nijedan sudionik ne bi smio biti financijski oštećen, pa će biti potrebna pažnja kako bi

se osiguralo da nitko ne trpi štetu (financijsku ili drugu) zbog sudjelovanja.

Izvedbeno istraživanje dočekano je s oduševljenjem od strane škotskih Zelenih. Reagirajući na objavu izvještaja, Alison Johnstone je rekla: "Ovo izvedbeno istraživanje pokazuje da bi, bez obzira na izazove uvođenja univerzalnog temeljnog dohotka u Škotskoj, postavljenog na adekvatnu razinu, mogao imati potencijalno ogroman pozitivan utjecaj na zdravlje, blagostanje, siromaštvo i nejednakost u vremenima kada se nejednakosti izlažu trenutačnom krizom javnog zdravstva."

Međutim, prema trenutnoj raspodjeli ovlasti¹⁵², studija ne može biti provedena od strane škotske vlade i škotskih lokalnih vlasti bez podrške britanske vlade; posebno, od strane Ministarstva za rad i mirovinska osiguranja (DWP – agencija za socijalnu sigurnost u Ujedinjenom Kraljevstvu) i Porezne uprave HMRC (porezna uprava Ujedinjenog Kraljevstva). U trenutku pisanja, nema podrške unutar tih agencija niti britanske vlade za pokretanje pilot-projekta.

Iako škotski Zeleni svakako predvode inicijativu za UTD u Škotskoj, kroz cijeli politički spektar postoji sve veća podrška UTD-u. Zaista, na škotskoj izbornoj debati 30. ožujka 2021¹⁵³, četvorica od pet lidera stranaka koji su sudjelovali u debati rekli su da podržavaju UTD ili podržavaju ispitivanja UTD-a tijekom sljedećeg saziva parlamenta. Podrška UTD-u došla je od lidera Škotske nacionalne stranke, Laburističke stranke i Liberalnih demokrata, kao i od Lorne Slater, suvoditeljice škotskih Zelenih. Jedina stranka koja se protivila UTD-u bili su Konzervativci, koji trenutno čine britansku vladu. Rastuća podrška za UTD nije samo među političarima u Škotskoj. Građanska skupština Škotske također je izdala podršku za uvođenje UTD-a u listopadu 2019¹⁵⁴. Ova podrška među općom populacijom dovela je do hrabrijih izjava u smjeru potpore UTD-u od strane škotskih političara, poput Nicole Sturgeona, prve ministricе Škotske, koj je rekla da je "došlo vrijeme" za UTD u Škotskoj na brifingu o COVID-19 u svibnju 2020.¹⁵⁵ Dodala je da su ga "iskustvo virusa i ekonomske

150 Mjesne vlasti

151 https://www.basicincome.scot/_data/assets/pdf_file/0024/175371/Draft-Final-CBI-Feasibility_Main-Report-June-2020.pdf

152 Devolucija je prijenos određene ovlasti ili moći s centralne organizacije ili vlade na manje organizacije ili odjele vlade. U kontekstu Ujedinjenog Kraljevstva, to se odnosi na zakonsko davanje većeg stupnja samouprave Škotskom parlamentu, Senedu (Velški parlament), Skupštini Sjeverne Irske i Londonskoj skupštini te njihovim povezanim izvršnim tijelima – Škotskoj vladi, Velškoj vladi, Izvršnom vijeću Sjeverne Irske i u Engleskoj, Gradskoj upravi Greater London i kombiniranim vlastima.

153 <https://www.bbc.co.uk/news/live/uk-scotland-56564915>

154 <https://www.citizensassembly.scot/vision-and-recommendations/recommendations/recommendations-majority-supported>

155 <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/universal-basic-income-ubi-scotland-uk-nicola-sturgeon-coronavirus-a9498076.html>

posljedice zapravo puno, puno čvršće uvjerali da je to ideja koja je došla u pravo vrijeme."

Međutim, kao i kod mnogih drugih političkih rasprava u Škotskoj, rasprava o UTD-u se vraća na pitanje škotske neovisnosti od Ujedinjenog Kraljevstva. Kako je jasno napomenuto u Studiji izvedivosti o UTD-u, prema trenutnom aranžmanu devolucije, škotska vlada nema potrebnu kontrolu nad oporezivanjem ili socijalnom sigurnošću kako bi započela pilot-projekt UTD-a; još manje političku moć za uvođenje UTD-a kao politike. Ove ovlasti su rezervirane za britansku vladu, pa ne bi bilo moguće uvesti UTD u Škotskoj bez njihove podrške. Iako škotska vlada s nadom očekuje "konstruktivne rasprave" s britanskom vladom o UTD-u, britanski kancelar (ministar financija), Rishi Sunak, rekao je da britanska vlada "nije za univerzalni temeljni dohodak"¹⁵⁶. Dakle, kao i kod većine škotske politike, britanska vlada (koju podržava samo mali dio škotskih glasača) sve više gubi korak s ljudima i političarima Škotske.

Kao što je Lorna Slater rekla u debati u ožujku 2021., "škotski Zeleni su predani radu na UTD-u i podržat će eksperimente s njim u sljedećem sazivu parlamenta". Jedino što sprječava pokretanje eksperimenta s UTD-om u Škotskoj jest stav britanske vlade.

Škotski Zeleni su predani uvođenju UTD-a u Škotskoj. Iako Škotska trenutno nema zakonske ovlasti za pokretanje pravog eksperimenta s UTD-om u Škotskoj, stranka će i dalje podržavati sve studije i simulacije koje se provode kako bi se razumjeli učinci uvođenja UTD-a.

Izbori u svibnju 2021. godine svjedočili su rekordnom broju izabраниh zastupnika Zelenih u škotskom parlamentu¹⁵⁷, koji su svi predani uvođenju UTD-a u Škotskoj čim se za to ukaže prilika. Možda će biti potrebna neovisnost da bi se to dogodilo, ali škotski Zeleni uvjereni su da će ostvariti svoj cilj.

---

156 <https://www.bbc.co.uk/news/uk-scotland-52997031>

157 Član Škotskog parlamenta

Temeljni dohodak u Srbiji

Predrag Momčilović

Srbija, kao i druge istočnoeuropske zemlje, slijedila je drugačiji put razvoja socioekonomije u odnosu na zapadnoeuropske zemlje. Nakon oslobođenja od fašizma, Srbija, kao jedna od konstitutivnih republika Jugoslavije, doprinijela je uspostavi "samoupravnog" socijalizma. Nakon raskida s Moskvom 1948. godine, kako bi sačuvala svoju neovisnost, Jugoslavija je sve više počela odmicati se od Sovjetskog Saveza. Na raskršću između Istoka i Zapada, Jugoslavija je gradila svoj vlastiti put prema socijalizmu, njegujući ideju i praksu Pokreta nesvrstanih i intenzivno surađujući s tzv. zemljama u razvoju. Početak 1990-ih godina, raspad Varšavskog ugovora i Sovjetskog Saveza, zajedno s Washingtonskim konsenzusom, te unutarnji sukobi i sukobi s kojima se Jugoslavija tada suočavala, doveli su do krvavog građanskog rata i, na kraju, do raspada Jugoslavije. Istovremeno, intenzivno ponovno uspostavljanje kapitalizma postaje opći trend u cijeloj Istočnoj Europi. Ponovno uspostavljanje kapitalizma karakterizirali su procesi privatizacije, deindustrijalizacije, marginalizacije i masovne nezaposlenosti. Ovaj kratak povijesni uvid omogućuje bolje razumijevanje zašto ideja univerzalnog temeljnog dohotka (UTD) nema široku podršku u Srbiji, ali i ističe potencijal i ograničenja ove ideje.

Ideja UTD-a danas nije tako poznata u Srbiji. Sve do prije samo nekoliko godina, ovaj koncept nije bio poznat javnosti, niti je bio predmet rasprave među političkim aktivistima. Posljednjih godina situacija se neznatno poboljšala, s održavanjem nekoliko rasprava o UTD-u i objavljivanjem nekoliko aktivističkih i znanstvenih članaka, što je čak dovelo i do kratkotrajnog uvođenja koncepta UTD-a u neke mainstream medije. Interes je uglavnom potaknut međunarodnim raspravama o temeljnom dohotku. Ipak, većina stanovništva još uvijek nije upoznata s konceptom UTD-a, dok su određeni mediji čak pogoršali situaciju predstavljajući lažne informacije o konceptu. Način na koji se koncept UTD-a prikazuje u srbijanskim medijima danas ga prikazuje kao utopiju gdje se novac dijeli besplatno. Jedan od glavnih protuargumenata tvrdi da Srbija nije dovoljno bogata da bi razmatrala uvođenje univerzalnog temeljnog dohotka. Dok se UTD smatra "najnovijom komunističkom zavjerom" od političke desnice, liberali ga kritiziraju kao koncept koji bi odvratio ljude od sudjelovanja na tržištu rada.

Razmatrajući UTD kao utopiju besplatnog novca, zemlje Zapadnog Balkana nastavljaju prikupljati izravne investicije nudeći poticaje stranim ulagačima. Suočene s nedostatkom novca za ulaganje, ove zemlje okreću

se ogromnim zajmovima i stranom kapitalu kako bi potaknule svoje gospodarstvo. Ove ekonomske politike pokazale su se kontraproduktivnima jer nisu rezultirale smanjenjem nejednakosti; naprotiv. Sada svjedočimo utrci prema dnu između zemalja koje se natječu da ponude što povoljnije uvjete investitorima, dok istovremeno smanjuju radne i ekološke standarde. Često vidimo investitore koji dobivaju besplatno zemljište i infrastrukturu, što je popraćeno poticajima za svako radno mjesto koje nude, često većim od 10.000 € po radnom mjestu. Da bismo dobili cjelovitu sliku, važno je znati da je minimalna mjesečna plaća za puno radno vrijeme u Srbiji 343 €.

"Cijelogodišnje puno radno vrijeme tijekom cijele karijere postaje sve veća privilegija manjine". Stopa nezaposlenosti, smanjenje plaća i mogućnosti zapošljavanja te povećana nesigurnost radne snage – to su sve trendovi koji Srbiju stavljaju na ekonomske rubove Europe. Trenutna ekonomska politika, temeljena na subvencioniranju stranih izravnih ulaganja, rezultirala je rastućim nejednakostima u društvu, a BDP jedva doseže razinu koju je nekad imao krajem 1980-ih godina. U ovom svjetlu, UTD se sada pojavljuje kao jedan od alata emancipacije koji bi mogao pomoći postizanju društvenih promjena s ciljem smanjenja nejednakosti u društvu, dok paralelno nudi oslobođenje od strukturalnih ograničenja tržišta rada.

Univerzalni temeljni dohodak - eksperiment Ujedinjenih naroda

U 2017. godini, Program Ujedinjenih naroda za razvoj (UNDP) okupio je tim stručnjaka kako bi proveli istraživanje o potencijalu uvođenja UTD-a u Srbiji s ciljem pokretanja javne rasprave i provođenja prvog eksperimenta s UTD-om. U prvoj fazi, analiziran je socijalni sigurnosni sustav – kao i mehanizmi za provedbu UTD-a na državnoj razini – te je stvoren okvir za eksperiment s UTD-om. Istraživanje je uglavnom bilo usmjereno na praćenje zapošljivosti i sudjelovanja na tržištu rada u eksperimentalnoj skupini s UTD-om. Istraživanje je također pratilo utjecaj UTD-a na različite zdravstvene pokazatelje. Nadalje, istražen je i utjecaj UTD-a na situaciju u kućanstvima.

Eksperiment je proveden u Nišu. Niš je najveći grad u južnoj Srbiji i nekada je bio veliki industrijski centar, ali je teško pogođen deindustrijalizacijom, što je rezultiralo povećanom stopom siromaštva. Još jedan razlog zašto je Niš odabran kao lokacija za eksperiment jest taj što su lokalne vlasti bile vrlo otvorene za suradnju s UNDP-om u provođenju ovog sveobuhvatnog eksperimenta. Studija nije samo uključivala eksperimentalnu, već i usporednu skupinu kako bi se isključile alternativna objašnjenja učinaka UTD-a. Eksperimentalna skupina sastojala se

od 1.000 nezaposlenih osoba koje nisu primale nikakve socijalne naknade. Trebali su primati UTD u iznosu od 15.416 RSD mjesečno (ili 131,60 € – granica siromaštva u Srbiji) tijekom razdoblja od dvije godine. Usporedna skupina sastojala se od dodatnih 1.000 nezaposlenih osoba koje su primale socijalne naknade, ali ne i UTD isplate. Međutim, eksperiment nije dovršen od njegovog početka prije tri godine i upitno je hoće li ikada biti realiziran.

Kada bi istraživanje bilo dovršeno i eksperiment proveden, ovaj bi prijedlog trebao biti uveden u javnu raspravu s ciljem uključivanja donositelja odluka u raspravu. Eksperiment je trebao biti financiran i projektom i drugim aktivnostima, što ne bi bilo moguće ako bi se UTD testirao na državnoj razini. Iako eksperiment ima svoje nedostatke, svjedočimo tome kako se tema UTD-a polako uvodi u javnu raspravu jer ovi pionirski projekti pobuđuju interes za temu i otvaraju prostor za raspravu. Rasprava o UTD-u još je uvijek uglavnom ograničena na akademsku zajednicu i aktiviste, ali neki mediji pokazuju interes za praćenje te rasprave.

COVID-19 pandemija i UTD

Globalna pandemija COVID-19, koja je također utjecala na Srbiju, zaustavila je daljnji razvoj i implementaciju projekata povezanih s UTD-om. Zbog pandemije, sve aktivnosti su odgođene za vrijeme kada će se zdravstvena situacija normalizirati.

Unatoč zaustavljanju aktivnosti vezanih uz planirani UTD eksperiment u Srbiji, rasprava o ovoj temi otvorila se na drugim razinama. Ekonomska kriza uzrokovana pandemijom teško je pogodila sektor turizma i ostavila mnoge ljude bez posla. U tom svjetlu, razmatralo se uvođenje djelomičnog temeljnog dohotka kao sredstva za ublažavanje ekonomske situacije za radnike u sektoru turizma dok se ekonomska i zdravstvena kriza ne poboljšaju.

S obzirom na raspravu o UTD-u u Srbiji, zanimljivo je analizirati neke od ekonomskih mjera koje je Vlada Republike Srbije provela kako bi potaknula gospodarstvo i povećala javnu potrošnju.

Vlada je dva puta usvojila paket mjera prema kojima je svim punoljetnim građanima Srbije isplaćena određena svota novca kao jednokratna isplata. U lipnju 2020., svaki građanin je primio 100 €, dok je u svibnju 2021. svaki građanin dobio 30 eura, a direktna isplata dodatnih 100/30 € planirana je za studeni 2021. Činjenica da je svaka osoba primila isti iznos neovisno o svojim potrebama kritizirana je od strane oporbe i ekonomskih analitičara. Oni su zagovarali targetirani pristup, koji bi najviše pomogao najsiromašnijima, te su kritizirali nepotrebno trošenje kao dodatno povećanje državnog

duga. Za razliku od stručne javnosti, građani su ovaj potez prihvatili sa simpatijama.

Čini se da je pandemija COVID-19 potaknula mnoge da ponovno razmotre neoliberalne dogme koje vladaju Srbijom od početka 2000-ih. Sve više ljudi sada vjeruje da bi zdravlje i ljudsko blagostanje trebali biti prioriteti iznad čisto ekonomskih interesa. To može biti dobar početni korak za oblikovanje narativa oko UTD-a kao jednog od mehanizama potrebnih za novu normalnost u postpandemijskom društvu.

Potencijal UTD-a

Emancipacijski potencijal UTD-a u Istočnoj Europi je velik, ali ostaje nedovoljno istražen. UTD svakako nije čarobni lijek koji rješava sve probleme u našem društvu, ali zaista može biti vrlo koristan alat za suočavanje barem s nekim od njih. Za plodnu javnu raspravu važno je razlikovati različite modele UTD-a jer se mogu pronaći diljem političkog spektra, od snažno neoliberalnih do radikalno lijevih. UTD ima potencijal pomoći zemljama Istočne Europe da se udalje od ekonomske periferije Europe i postanu važni igrači u europskoj ekonomiji. To vrijedi, jer je u cijelom Balkanu i drugim dijelovima Istočne Europe općenito povijesna i socioekonomska situacija slična onoj u Srbiji, i ideja univerzalnog temeljnog dohotka nigdje nije ušla u glavnu političku raspravu.

Do danas još uvijek nema političkog subjekta u Srbiji koji je sposoban popularizirati ideju UTD-a i učiniti je mainstream temom. Većina političkih stranaka je protiv ideje ili nemaju nikakav stav. Oni koji su upoznati i bliski ideji UTD-a su liberalne stranke koje zahtijevaju da sva socijalna davanja, uključujući zdravstvenu zaštitu i obrazovanje, budu zamijenjena univerzalnim temeljnim dohotkom. Međutim, ovakav tip univerzalnog temeljnog dohotka potencijalno bi rezultirao povećanim nejednakostima u društvu i spriječio većinu stanovništva da zadovolji svoje temeljne potrebe, poput besplatnog kvalitetnog obrazovanja i besplatne pravovremene zdravstvene skrbi.

Umjesto toga, univerzalni temeljni dohodak koji bi pružio pristojan prihod, dok istovremeno čuva druge društvene aspekte države, mogao bi uspjeti u smanjenju nejednakosti i zadovoljavanju osnovnih potreba populacije. UTD bi mogao ojačati položaj radnika u štrajku jer bi ih oslobodio dužnosti brzog povratka na svoja radna mjesta dok vrše pritisak na svoje poslodavce. Mladi bi mogli uživati u boljem obrazovanju i mogli bi biti kompenzirani za neplaćene prakse. UTD bi također mogao ojačati položaj žena i drugih marginaliziranih skupina u društvu, budući da marginalizacija uglavnom proizlazi iz ekonomske ovisnosti koja bi se ublažila redovitim novčanim tokom u obliku UTD-a.

Zatim, aktivisti za zaštitu okoliša mogli bi se više posvetiti svojem cilju, budući da ne bi trebali kombinirati svoj aktivizam s redovnim poslom. Nažalost, u Srbiji još uvijek nema dovoljno snažne ljevičarske ili Zelene političke stranke koja bi pretvorila ovu ideju u stvarnost. Dok se ne pojavi

progresivni politički akter, dovoljno kompetentan da ideju o UTD-u uvede u mainstream, trebamo nastaviti s javnim debatama kako bismo dalje povećali vidljivost UTD-a.

Temeljni dohodak u Španjolskoj

Raúl Gomez i Julien Bollain

Pandemija je izložila mnoge probleme koje španjolska politika nije bila sposobna ili voljna riješiti tijekom proteklih desetljeća. Kada su počeli puhati vjetrovi Zelenog novog sporazuma u Europi i došlo je vrijeme da se adresiraju društveno-ekonomski izazovi 21. stoljeća, španjolske politike su radije doprinijele povećanju real estate balona i kockanju na outsourcingu i podugovaranju radne snage, dok su zanemarivale reindustrijalizaciju usmjerenu prema održivosti. Ukratko, španjolska politička klasa bila je usmjerena na popravljivanje i krpanje najhitnijih problema, dok je potpuno zanemarivala dugoročne reforme usmjerene na socio-ekološku tranziciju naše ekonomije.

Nekoliko politika je tek počelo adresirati važne izazove nakon formiranja prvog koalicijskog vlade španjolske demokracije (s podrškom stranaka lijevo od Socijalističke stranke i zelenih stranaka). U ovom trenutku, globalna pandemija duboko je promijenila naše živote, ograničavajući mobilnost i time pogoršavajući ekonomski utjecaj. Ti učinci su posebno snažni u zemlji koja je izrazito ovisna o prihodima od turizma, glavnog ekonomskog pokretača do 2020. godine, kada je činio 12,4% bruto domaćeg proizvoda i 12,9% zaposlenosti¹⁵⁸. Ova situacija, koliko god teška bila, može ponuditi priliku za promjene.

Jedna od tih nužnih promjena je nedvojbeno modernizacija španjolskog socijalnog sustava. Trenutno, sustav ima vrlo decentraliziranu arhitekturu, s različitim programima minimalnih prihoda za svaku od 17 autonomnih zajednica, kojima se dodaje državni minimalni dohodak. Jedna od tih nužnih promjena je nedvojbeno modernizacija španjolskog socijalnog sustava. Trenutno, sustav ima vrlo decentraliziranu arhitekturu, s različitim programima minimalnih prihoda za svaku od 17 autonomnih zajednica, kojima se dodaje državni minimalni dohodak. Iako minimalni prihod služi za prevladavanje deficita koji je španjolska država imala u odnosu na ostatak Europe (jer nije imala državnu minimalnu plaću), nije dovoljan da ublaži ozbiljnu štetu koju

je prouzročila pandemija ili da se suoči s teškim i strukturnim stvarnostima koje su se ukorijenile od posljednje financijske krize koja je počela 2008. godine i nastavila se sljedećih godina. Zapravo, čak ni najveći zagovornici minimalnih dohodaka više ne brane njihovu učinkovitost. Mnogi ljudi i različite skupine su podigli svoje glasove protiv mreže socijalne države koja pokriva samo mali dio ciljane skupine. Nažalost, ovo je vrlo dobar primjer kako ostvarenje prava postaje žrtvom prekomjerne birokracije.

Od početka pandemije, postoji snažan porast javne podrške za temeljni dohodak kako bi se omogućilo suočavanje s trenutnim strukturnim problemima, poput spomenutog neuspjeha koncepta minimalnog dohotka ili nesigurne budućnosti zaposlenja. Čak i ljudi koji su tradicionalno podržavali programe minimalnog dohotka sada tvrde da bi bolje rješenje moglo biti povezano s temeljnim dohotkom. Mnoge skupine iz civilnog društva razmišljaju u tom smjeru: zajednica LGBTIQ+, kulturna udruženja, skupine za socijalni rad, različiti društveni pokreti, sindikati i feminističke grupe – da nabrojimo samo nekoliko njih – svi su za temeljni dohodak.

Osim toga, Španjolska mreža za temeljni dohodak provela je javno mnijenje o temeljnom dohotku u svibnju 2020.¹⁵⁹. Osnovni model temeljnog dohotka koji je predstavljen ispitanicima bio je sljedeći: "Temeljni dohodak je neuvjetovani i univerzalni dohodak od 715 eura mjesečno koji će svi odrasli stanovnici (143 eura za maloljetnike) primati kao građansko pravo, a koji bi se financirao reformom poreza koja bi redistribuirala dio dohotka najbogatijih 20% populacije ostatku populacije".

Jedan od glavnih rezultata je da je iznenađujuće velika grupa od 56% ljudi za uspostavu temeljnog dohotka u Španjolskoj. Nasuprot tome, samo 30% ispitanika ne slaže se s ovom mjerom. Ljudi s nižim prihodima (<1000 eura mjesečno) još više podržavaju ideju uspostave temeljnog dohotka (67%), čak i većina ljudi (55%) s višim prihodima (>5000 eura mjesečno) podržava temeljni dohodak. Mladi

158 Tourism Satellite Account in Spain (Cuenta satélite del turismo en España, CSTE) for the year 2019 of the National Statistics Institute (Instituto Nacional de Estadística, INE). https://www.ine.es/prensa/cst_2019.pdf

159 <http://www.redrentabasica.org/rb/nueva-encuesta-sobre-la-renta-basica-en-espana/>

**“Jedan od glavnih
rezultata je da
iznenađujuće
velika grupa od
56% ljudi podržava
ustavu
temeljnog dohotka
u Španjolskoj.
Nasuprot tome,
samo 30% ispitanih
ne slaže se s
ovom mjerom.”**

(18–24 godine) najviše podržavaju uvođenje temeljnog dohotka (62%). Neovisno o dobi, među ženama je stopa odobravanja 74%, dok je nešto manji, ali još uvijek veliki broj muškaraca (66%) za podršku temeljnom dohotku.

Još jedna točka koja uvijek izlazi u raspravama o temeljnom dohotku je hoće li ona odvrćati ljude od traženja plaćenog posla. Srećom, u tom pogledu rezultati ankete su vrlo jasni. Samo 5% ljudi koji rade puno radno vrijeme kaže da bi prestali raditi ako bi se uveo temeljni dohodak od 715 eura mjesečno, a 8% bi smanjilo svoje radno vrijeme. Zanimljivo je da rezultati ankete sugeriraju da temeljni dohodak ne bi doveo do značajnog smanjenja u potražnji posla. Među ljudima koji aktivno traže posao, 80% bi nastavilo tražiti posao na isti način, a samo 7% bi tražilo posao s manjim radnim satima.

Nažalost, ni tvrdnje aktivista, akademika ili društvenih grupa, niti rezultati ove ankete, nisu odraženi u političkoj debati. Više od dvanaest milijuna ljudi (26.1% populacije) u Španjolskoj je u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, a mnoge obitelji nisu primile niti jedan euro socijalnih naknada tijekom 2020. godine. Nažalost, ove tragedije i slično teško stanje u 2021. godini nisu imali velikog utjecaja na javnu raspravu o našem sustavu socijalne skrbi¹⁶⁰.

Možemo stoga vidjeti da se civilno društvo počinje zalagati za prijedlog poput temeljnog dohotka, ali još uvijek ima puno posla koji treba obaviti kako bi se otvorio ozbiljan društveni dijalog po ovom pitanju u Španjolskoj. Mediji i politički glasnogovornici često čak ne znaju razlikovati univerzalni i bezuvjetni temeljni dohodak od drugih subvencija, što generira terminološku konfuziju. Nažalost, u javnoj debati podrška većine političkih stranaka gotovo je nepostojeća. Situacija u koju nas je pandemija stavila, trenutna raspodjela EU fondova za spašavanje i podrška izražena u spomenutoj anketi, vode nas da tvrdimo da je ovo savršeni trenutak za početak ozbiljne rasprave o temeljnom dohotku u Španjolskoj. Vrijeme je da se utvrdi zašto političke stranke, kako se približavaju vlasti, smanjuju svoju osjetljivost i podršku za ovu mjeru, unatoč činjenici da su u svojoj srži za temeljni dohodak.

Temeljni dohodak u Švedskoj

Rebecka Le Moine

U Švedskoj Zelenoj stranci, pitanje temeljnog dohotka više ili manje uvijek ima svoje mjesto, iako se nije aktivno promicalo. Međutim, izvan naše stranke, rasprava o ovim pitanjima nije ozbiljno prisutna u javnoj debati; barem ne više od rubno. Pojam "rad po svaku cijenu" – koji se u Švedskoj naziva "linijom rada" (arbetslinjen) – dominira raspravom o radu i često se percipira kao provokativno ako ljudi dobiju novac "bez zahtjeva".

Kada je Zelena stranka prije nekoliko godina uspjela provesti reformu nazvanu "Friår" (slobodna godina), ideja i njezini pristaše suočili su se s oštrim kritikama. Zelena stranka nazvala ju je reformom slobode. U svojoj suštini, "slobodna godina" bi omogućila ljudima u radnom vijeku da uzmu slobodno vrijeme do godinu dana, pod uvjetom da druga nezaposlena osoba može preuzeti posao umjesto njih. S jedne strane, predloženi sustav omogućio je nezaposlenima da steknu pristup tržištu rada. S druge

strane, radnim osobama pružao je mogućnost odmora, tijekom kojeg je država pružala financijsku nadoknadu koja odgovara naknadama za nezaposlenost.

Za švedske Zelene, ideja je viđena kao situacija u kojoj svi pobjeđuju; reforma socijalne skrbi koju bi bogato društvo poput našeg trebalo biti u mogućnosti priuštiti si i od koje bi imalo koristi. U Finskoj, vrlo slična reforma poznata je kao alternativni dopust (Alterneringsledighet).

Ideja "slobodne godine" nije usko povezana s temeljnim dohotkom, ali reforma je izazvala dominantnu ideju o radu po svaku cijenu ("linija rada"). Reforma "slobodne godine" uvedena je u Švedskoj 2005. godine, ali kad su desničarske stranke došle na vlast, odmah su je ukinule čim su mogle 2007. godine. Desničarska retorika protiv reforme uglavnom se temeljila na slikama socijalne mreže koju bi ljudi koristili kad ih ne bi prisiljavali na rad i sličnim tvrdnjama.

Politička oporba često je protivna riziku i promjeni koja bi izazvala trenutnu prihvaćenu sliku rada. Čak i prijedlozi

160 Ovaj tekst je napisan krajem 2020.

Zelene stranke za kraće radno vrijeme dobivaju puno kritika u javnoj raspravi; iako vjerujem da postoji prilično snažna podrška ideji u društvu u cjelini.

Tijekom godina, fokus švedske Zelene stranke na temeljni dohodak se jako mijenjao. Stranka je imala dvojben odnos prema temeljnom dohotku jer se termin pojavio u različitim stranačkim programima u različitim oblicima, ali se često izražavao kao dugoročni cilj, a ne kao trenutno političko pitanje. Također je variralo i hoće li se ideja naglašavati kao sam temeljni dohodak ili kao osnovna sigurnost kada drugi prihodi izostanu.

Najčešće su na stranački kongres Zelene stranke svake godine podnesene barem jedna ili više inicijativa koje pokreću pitanje temeljnog dohotka iz različitih perspektiva u pokušaju da se stranka potakne na aktivnije bavljenje tim pitanjem. Međutim, do sada nije bilo dovoljno podrške za pitanje unutar stranke da bi se uključilo u naš izborni manifest.

Najčešće su na stranački kongres Zelene stranke svake godine podnesene barem jedna ili više inicijativa koje pokreću pitanje temeljnog dohotka iz različitih perspektiva u pokušaju da se stranka potakne na aktivnije bavljenje tim pitanjem. Međutim, do sada nije bilo dovoljno podrške za pitanje unutar stranke da bi se uključilo u naš izborni manifest.

Trenutačna situacija u švedskom parlamentu s obzirom na podršku imenovanju odbora za temeljni dohodak vrlo je teška. S jedne strane, Švedska Zelena stranka dio je manjinske vlade, zajedno s Socijaldemokratima. S druge strane, Švedska Zelena stranka ima proračunsku suradnju i zajednički sporazum s Centarskom strankom i Liberalima za tekući politički mandat. Švedski Zeleni trenutno izgleda da nedostaje političke volje da prioritetiziraju pitanje.

Što se tiče temeljnog dohotka općenito u Švedskoj, definitivno postoji rasprava putem društvenih medija, ali ne baš puno u drugim etabliranim medijskim kanalima. Osim Švedske Zelene stranke, međutim, nema drugih stranaka u parlamentu koje podržavaju ideju. No, izvan parlamenta, sjajno je vidjeti da su feministička stranka (feministički inicijativ)¹⁶¹ i novoosnovana stranka za temeljni dohodak (basinkomst partiet)¹⁶² zagovornici temeljnog dohotka i aktivno promoviraju tu ideju. Osim toga, u Švedskoj je osnovan i novi ogranak svjetske, nepristrane mreže za temeljni dohodak BIEN.

Za više akcija po pitanju temeljnog dohotka u Švedskoj, bit će potreban veći pritisak od drugih aktera. Kada globalne organizacije, predstavnici i poslovni lideri počnu izražavati

misli u tom smjeru, situacija i rasprava bi se mogli vrlo značajno promijeniti u Švedskoj. Isto tako, kada i druge zemlje isprobaju ideje u tom smjeru, to bi moglo dodatno potaknuti raspravu u Švedskoj. I jednako je važno da i druge stranke pokažu barem neki interes i razumijevanje za pitanje kako bi se nešto politički dogodilo u švedskom kontekstu. COVID-19 je pokazao da je moguće raditi stvari na nove načine. Možda će to omogućiti otvaranje nove rasprave i u ovoj sferi.

161 <https://feministisktinitiativ.se/>

162 <https://www.basinkomstpartiet.org/>

Temeljni dohodak u Švicarskoj

Irina Studhalter, Pierre Eckert, i Ralph Kundig

Aktivnosti BIEN.CH-a za UTD od 2016. godine

Nakon referenduma o UTD-u 2016. godine,¹⁶³ BIEN.CH nastavio je svoje aktivnosti za promicanje UTD-a u Švicarskoj i diljem svijeta. Konkretno, podržao je uvođenje principa UTD-a u novi ustav Kantona Valais, bez uspjeha, unatoč nekoj dobroj podršci. BIEN.CH također je predstavio istraživanje o UTD-u svim kandidatima na posljednjim saveznim izborima 2019. godine i surađivao u pokretanju još dva savezna referenduma povezana s UTD-om, jedan za ideju "Vollgeld" (izravni prijevod: "puni novac") i drugi za uvođenje mikroporeza na sve elektroničke financijske transakcije (trenutno u fazi prikupljanja potpisa). BIEN.CH također je surađivao s Zelenima iz Ženeve u izradi zakonodavne inicijative za pilot-eksperiment (vidi ispod), sudjelovao je u raspravama o sreći na poslu u Parizu, koje je organiziralo Ministarstvo za okoliš, energiju i more, zajedno s Ministarstvom za stanovanje i održivo stambeno zbrinjavanje, te na kraju predstavio švicarski projekt UTD-a meksičkom Senatu.

Danas kriza COVID-19 otkriva sve veću nesigurnost velikog dijela švicarske populacije i ističe granice postojećeg socijalnog sustava. Institucije koje pružaju socijalnu pomoć prisiljene su opustiti svoja pravila pred ekspanzijskim povećanjem zahtjeva za pomoć i još uvijek se suočavaju s prevelikim opterećenjem. Kao rezultat toga, ideja o UTD-u dobiva novi zamah, kao i ideja o pokretanju nove savezne popularne inicijative.

U Švicarskoj, sustav direktne demokracije omogućava predlaganje novog zakona za koji svi odrasli građani mogu glasovati. Na saveznoj razini, popularna inicijativa proglašava se valjanom kada je prikupljeno najmanje 100.000 potpisa tijekom maksimalnog razdoblja od 18 mjeseci. Zatim se raspravlja u parlamentu prije nego što se prijedlog podnese na glasovanje cijele populacije. Većina populacije zemlje prilično je konzervativna i oprezna prema novim idejama. Stoga se ideje izvan glavnog političkog diskursa općenito odbacuju kada se predlažu putem popularnih inicijativa.

No, vrijednost popularne inicijative nije ograničena na njezin uspjeh na izbornim kutijama. To je preferirani

način za grupu građana da uvede novu ideju u politički razgovor, cilj koji je UTD inicijativa savršeno postigla. Stanovništvo je strastveno sudjelovalo u ovom izvanrednom razgovoru o UTD-u koji im je predložen 2016. godine. Inicijativa je također omogućila UTD mrežama da prouče i razumiju oblike oklijevanja izražene unutar populacije.

Na temelju tog razumijevanja, mreža BIEN.CH, zajedno s drugim mrežama u korist UTD-a, zainteresiranim organizacijama i političkim strankama – posebno Zelenima – trenutno priprema pokretanje druge savezne inicijative. Prema našim promatranjima, glavna pitanja ovoga puta bit će bolje definiranje ekonomskih implikacija, opseg bezuvjetnosti koji radikalno razlikuje UTD od klasične socijalne podrške, te potrebno prilagođavanje socijalnog sustava

Što se tiče financiranja UTD-a, BIEN.CH trenutno preferira dva komplementarna pristupa. Prvi je model financiranja koji je predložio prof. Martino Rossi, ekonomist i bivši direktor Socijalne akcije u Ticinu i član BIEN.CH-a. On predlaže izravnu pristojbu na udio neto dodane vrijednosti koju proizvode tvrtke. Drugi pristup sastoji se od mikroporeza, kao što je već spomenuto. Predviđene su i druge komplementarne mogućnosti, poput ekološkog poticajnog poreza.

Zbog krize COVID-19 još uvijek nije moguće odrediti vremenski okvir za pokretanje ove inicijative UTD II, koju smo nazvali "Povratak u budućnost". Među uvjetima koje trebamo ispuniti je suglasnost između različitih UTD mreža o tekstu zakona koji treba biti predložen, potrebnim sredstvima i podršci, te konačno, jednog ili više odbora za kampanju.

Osim toga, različite mreže za temeljni dohodak u Švicarskoj vrlo su ohrabrene za ponovno pokretanje kampanje na nacionalnoj razini. Podržani su svjedočanstvima onih koji su glasali protiv UTD-a 2016. godine, od kojih mnogi sada kažu da puno bolje razumiju koncept i da su potencijalno promijenili mišljenje. Rasprava se sada sve više fokusira na konkretne modalitete UTD-a, s pojavom novih upozorenja, poput rizika koji proizlazi iz COVID-19 povećanja državne kontrole nad mogućom alokacijom UTD-a. To potvrđuje da se ideja o UTD-u nedavno razvila iz jednostavne utopije u konkretno izvodljiv projekt.

163 Pod "popularnim referendumom" ovdje se zapravo misli na ono što se u švicarskoj politici naziva "popularna inicijativa" (njemački: Volksinitiative, francuski: "initiative populaire"). Imajte na umu da ono što se u Švicarskoj naziva "referendumom" ima sličnu, ali različitu funkciju. Ako je prikupljeno najmanje 100.000 potpisa, kako bi švicarski narod glasao o promjeni zakona ili ustava – kao što je bio slučaj 2016. godine – održat će se popularna inicijativa – u tekstu nazvana popularno referendumom.

UTD u njemačkom dijelu Švicarske

Nakon izbijanja pandemije COVID-19, u Švicarskoj je pokrenuto nekoliko peticija za temeljni dohodak. Jedna peticija Zelenih mladih je privukla 13.000 pristaša; druga, pokrenuta od strane aktivista Erwina Fässlera, privukla je više od 90.000 pristaša. Da bismo to stavili u perspektivu: nacionalna popularna inicijativa ("Volksinitiative")¹⁶⁴ zahtijeva 100.000 pristaša sa švicarskim državljanstvom. Ove peticije su pokrenule proces. U gradu Zurichu, grupa aktivista i političara započela je referendum za znanstveni pilot projekt. Ovaj referendum zahtijeva znanstveni eksperiment o temeljnom dohotku na visini socijalnog minimuma ("soziales Existenzminimum"), pozivajući se na humanističku – a ne liberalnu – tradiciju temeljnog dohotka. Odbor se sastoji od političara sa političke lijeve strane do liberalnih stranaka. Ovo je vrlo novi razvoj, budući da liberalne i/ili konzervativne stranke do sada nisu podržavale temeljni dohodak. Referendum je predan vlastima u svibnju 2021.; građani grada Zurich će moći glasovati o njemu za otprilike dvije godine. Trenutno, referendum iz Zurich-a dolazi u različite gradove. Slični projekti se pripremaju u Lucernu, Bernu i Baselu.

Grupa švicarskih njemačkih aktivista također radi na drugom nacionalnom referendumu o UTD-u. Slično projektu na francuskom dijelu Švicarske, ova grupa planira uključiti konkretan mehanizam financiranja u referendum, jer prvi referendum 2016. godine nije bio konkretan i nije se bavio pitanjima visine i financiranja temeljnog dohotka. Ovaj projekt je trenutno u pripremi bez određenog datuma pokretanja.

Od 1990-ih, Švicarska je implementirala "Lenkungsabgabe" kako bi se borila protiv klimatske krize. Na naftu je nametnut porez (oko 0,09 švicarskih franaka po 1 litri grijanja naftom i 0,18 švicarskih franaka po 1 litri benzina); novac se vraća stanovnicima putem smanjenja zdravstvenih osiguranja. Švicarska također ima dječje doprinose ("Kinderzulagen"/"Ausbildungszulagen") za roditelje. Ovisno o kantonu u kojem žive, dječji doprinos iznosi oko 300 švicarskih franaka mjesečno (otprilike 270 € mjesečno). Redistribucija financijskih resursa, čak i s namjerom (vrlo blage) redistribucije bogatstva, nije ništa novo i već je provedena u Švicarskoj. Ipak, prijelaz na temeljni dohodak čini se velikim i izazovnim.

UTD u francuskom dijelu Švicarske: pilot projekt

Nacionalni referendum (njemački: Volksinitiative; francuski: initiative populaire)¹⁶⁵ za uvođenje Univerzalnog

temelnog dohotka (UBI) usvojen je 5. lipnja 2016. Dok je njemačkogovorni dio zemlje jasno odbio taj tekst, francuski govorni dio bio je otvoreniji prema njemu, uz trećinu glasova u korist; na primjer, 34,7% u Ženevi. Ovaj nedostatak uspjeha bio je rezultat argumenata koji nisu uvijek bili racionalni i temeljeni na navodnim švicarskim vrijednostima, poput plaćenog rada i individualne odgovornosti. Vjerovanje da bi zajamčeni prihod doveo do lijenosti također je moglo imati ulogu. Također su se postavljale različite sumnje o izvorima financiranja UTD-a.

Kako bi pokazali da ova vjerovanja i sumnje nisu opravdana, različite skupine predložile su uspostavu pilot projekata. U francuskom govornom dijelu Švicarske, svjesni smo dva takva djelovanja.

Prvo je pokrenuto u Lozani, gradu u kantonu Vaud s 145.000 stanovnika i 120.000 radnih mjesta. Prijedlog koji su podnijeli Zeleni u listopadu 2015. nosio je naziv "zahtijevati studiju o izvedivosti i prilici za pilot eksperiment u vezi s uvjetnim temeljnim dohotkom (UTD)"¹⁶⁶. Sljedeći odlomci uspoređuju pilot eksperiment s potpunim UTD-om: "lokalne inicijative otvaraju put, pokazuju da je to izvedivo i da su strahovi od njenih navodno negativnih učinaka neutemeljeni" i "Ovaj eksperiment neće moći provesti puni UTD, ali bi barem trebao omogućiti provjeru jedne od centralnih pretpostavki UTD-a; naime, da ljudi koji imaju koristi od UTD-a ne zlorabljavaju njegovu bezuvjetnost i ne zapuštaju se, već naprotiv, preuzimaju odgovornost, postaju autonomniji i učinkovitiji u traženju plaćenog rada, obavljanju društveno korisnih aktivnosti ili osnivanju vlastitog poslovanja." Prijedlog je prihvaćen u travnju 2016. godine od strane Gradskog vijeća i prosljeđen Izvršnom odboru. Od tada s nestrpljenjem očekujemo sljedeće korake u vezi s tim od strane općine.

Sljedeći odlomci uspoređuju pilot eksperiment s potpunim UTD-om: "lokalne inicijative otvaraju put, pokazuju da je to izvedivo i da su strahovi od njenih navodno negativnih učinaka neutemeljeni" i "Ovaj eksperiment neće moći provesti puni UTD, ali bi barem trebao omogućiti provjeru jedne od centralnih pretpostavki UTD-a; naime, da ljudi koji imaju koristi od UTD-a ne zlorabljavaju njegovu bezuvjetnost i ne zapuštaju se, već naprotiv, preuzimaju odgovornost, postaju autonomniji i učinkovitiji u traženju plaćenog rada, obavljanju društveno korisnih aktivnosti ili osnivanju vlastitog poslovanja." Prijedlog je prihvaćen u travnju 2016. godine od strane Gradskog vijeća i prosljeđen

164 Vidi prvu fusnotu u ovom članku.

165 Vidi prvu fusnotu u ovom članku.

166 https://bien.ch/sites/bien/files/misc/story/2015/10/postulat_rbi_lausanne_rebeaud.pdf

Izvršnom odboru. Od tada s nestrpljenjem očekujemo sljedeće korake u vezi s tim od strane općine.¹⁶⁷

Socijalna mreža sigurnosti u kantonu Ženeva prilično je gusta, ali i izuzetno složena. Broj ljudi koji primaju pomoć naglo je porastao posljednjih godina i bit će dodatno pojačan posljedicama krize COVID-19. UTD i njegova bezuvjetnost pojednostavili bi sustav i možda bi izbjegli "skriveno siromaštvo" - fenomen da socijalne naknade ne dolaze do onih koji imaju pravo na njih, jer nisu svjesni svojih prava.

Poziv predlaže uključivanje akademske zajednice (pogotovo Sveučilišta u Ženevi) kako bi se oblikovao projekt. Posebno je važno da uzorak bude reprezentativan, a broj sudionika dovoljno visok. Nadalje, također je potrebno definirati indikatore koji omogućavaju prikladnu evaluaciju eksperimenta. Kako ovo nije pot-

puna provedba UTD-a, tradicionalna socijalna pomoć će i dalje biti isplaćivana sudionicima eksperimenta. Stoga se mora pronaći mehanizam kako bi se izbjegao dvostruki prihod koji bi pokvario eksperiment. Prijedlog se trenutno razmatra u Gospodarskoj komisiji Velikog vijeća Ženeve. Iako su desničarski krugovi obično prilično skeptični, nadamo se da ćemo uskoro vidjeti daljnje korake prema pilot projektu temeljnog dohotka u kantonu Ženeva.

Temeljni dohodak u Ujedinjenom Kraljevstvu

Natalie Bennett

Kao Zeleni, navikli smo na patronizirajuće tapšanje po glavi od strane tradicionalnih političkih igrača; riječi u stilu, "pa, dobronamjerni ste, ali samo želite previše brzo napredovati. Promjene zahtijevaju vrijeme; puno vremena." No, tragični dolazak virusa SARS-CoV-2 - COVID-19 - koji ruši očigledne istine, zauvijek je odbacio takve tvrdnje. U roku nekoliko tjedana, cijele su se nacije zatvorile, promijenile su svoje aranžmane za rad, školovanje, medicinsku skrb, osobnu i poslovnu podršku.

U Velikoj Britaniji, podrška univerzalnom temeljnom dohotku gotovo je istom brzinom rasla, uglavnom zbog utjecaja virusa. Ključna poanta sigurnosti za svaku osobu, čak i za one koji su se ranije činili udobno dobrostojećima, popela se na politički dnevni red, kao i razumijevanje potrebe za otpornošću na razini zajednice. Komentari su ponekad dolazili iz perspektive javnog zdravstva, kao u članku u British Medical Journal-u¹⁶⁸.

To je vjerojatno bio neizbježan utjecaj takvih šokantnih promjena, ali su ga uvećale ogromne rupe u sigurnosnoj mreži vlade - procijenjeno 3 milijuna ljudi, uglavnom samozaposlenih - koji nisu imali pravo na potporu za dohodak i naknade za skraćeno radno vrijeme, često iz čisto slučajnih razloga; bilo zbog njihovog točnog omjera samozapošljavanja u odnosu na zaposlenje s plaćom, ili zato što su mijenjali poslove upravo kad je pandemija udarila, ili čak zato što im je dohodak bio veći od 50.000 funti. Nije lako upravljati situacijom kada se prihod odjednom sruši na nulu na godinu i više.

Broj korisnika univerzalne potpore, kompleksnih i visoko uvjetovanih isplata vlade - općenito smatra se katastrofom - dostigao je 6 milijuna do siječnja 2021. To je istaknulo cjelokupan problem troškova - kako administrativnih tako i uvjetovanosti za primatelje.

Središte porasta interesa za univerzalni temeljni dohodak (UTD) je mreža s korijenjem u organizaciji UBI Labs, koja je formirana oko skupina kampanja - neke te-

167 <http://ge.ch/grandconseil/data/texte/M02587.pdf>

168 <https://www.bmj.com/content/372/bmj.n193>

meljene geografski, s dugotrajno siromašnim sjevernim dijelovima Engleske (uključujući Sheffield, Manchester, Hull, Leeds i Bradford) kao posebnim fokusom; druge su nelokalne, od UBI Lab Womxn do UBI Lab Disability¹⁶⁹.

Također je novoosnovana i Radna grupa za univerzalni temeljni dohodak (CPPLG) [Working Group on Universal Basic Income](https://www.ubilabnetwork.org/applg)¹⁷⁰, koja obuhvaća parlamentarce iz svih stranaka i lokalne vlade, inovativna struktura koja okuplja savjetnike lokalnih glavnih vlasti, metro-gradonačelnike, zastupnike i članove Doma lordova iz svih nacionalnih zakonodavstava u Velikoj Britaniji. Svaka stranka osim Konzervativne stranke je zastupljena u njoj. Struktura je otprilike modelirana prema Parlamentarnim grupama svih stranaka (APPGs) u Westminsteru i sama po sebi predstavlja političku snagu jer okuplja (gotovo) sve razine vlasti i tretira ih jednako.

UBI Labs i članovi CPPLG-a zajedno su radili na promicanju donošenja podržavajućih prijedloga na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini u Velikoj Britaniji za pozive za pokuse UTD-a u njihovim područjima. Do svibnja 2020. godine, 32 takva prijedloga bila su usvojena, uključujući i u Senedu (Velški sabor)¹⁷¹.

U Škotskoj, Kraljevsko društvo bilo je na čelu poticanja na pokus koji je bio predmet dvogodišnje studije izvedivosti, dok su temeljne skupine¹⁷² koje potiču na pokus dolazile iz Glasgowa, Edinburgha, Fifea i Sjevernog Ayrshirea. Napredak u vezi s tim, do neke mjere, usporio je, ali s izborom osam zelenih zastupnika u Parlament

Škotske 2021. godine, napredak u guranju pokusa unaprijed još je moguć s (čvrstim) prisustvom Škotske Zelene stranke u vladi.

Preko granice, Zelena stranka Engleske i Walesa (GPEW) redovito i snažno promovira koncept UTD-a na društvenim mrežama u kontekstu pandemije COVID-19, budući da je to stranačka politika već desetljećima. GPEW je ušao u parlamentarne izbore 2019. godine¹⁷³ s potpuno procijenjenim prijedlogom za uvođenje UTD-a za sve tijekom trajanja sljedećeg saziva parlamenta – prvi put kada je takva eksplicitna obveza napravljena i procijenjena. U rujnu 2020. godine, Liberalni demokrati (usklađeni, prije Brexita, s onim što je sada Renew grupa – nekada ALDE, Savez liberala i demokrata Europe u Europskom parlamentu) glasali su na svojoj nacionalnoj konferenciji za podršku UTD-u po prvi put¹⁷⁴. Radnička stranka, pod vodstvom Keira Starmera (koji je zamijenio Jeremyja Corbyna), ipak nije izrazila interes za provođenje UTD-a kao politike i čini se malo vjerojatnim da će to učiniti. Također su postojali prijedlozi za privremeni "hitni UTD", predstavljeni u različitim kritičnim fazama pandemije kao ekonomska i socijalna sigurnosna mjera. Ti su prijedlozi dobili manje potpore. Međutim, trenutna konzervativna vlada potpuno se odupire tom konceptu, s ministrom koji je autoru – nakon što je postavio isto pitanje nekoliko puta – u veljači 2021. rekao da "nema planova za njegovo uvođenje"¹⁷⁵.

---

169 <https://www.ubilabnetwork.org/ubi-labs>

170 <https://www.ubilabnetwork.org/applg>

171 <https://seneddhome.com/2020/10/senedd-backs-call-for-universal-basic-income-trial-but-its-unlikely-to-happen/>

172 <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-48207818>

173 <https://campaigns.greenparty.org.uk/manifesto/>

174 <https://www.libdems.org.uk/a20-ubi>

175 [https://hansard.parliament.uk/Lords/2021-02-11/debates/D97C3621-FAF7-4A60-8420-F48AAC24618C/UniversalCredit\(TransitionalProvisions\)\(ClaimantsPreviouslyEntitledToASevereDisabilityPremium\)AmendmentRegulations2021#contribution-F9655B10-10AA-4BA9-A138-F6791EB07C41](https://hansard.parliament.uk/Lords/2021-02-11/debates/D97C3621-FAF7-4A60-8420-F48AAC24618C/UniversalCredit(TransitionalProvisions)(ClaimantsPreviouslyEntitledToASevereDisabilityPremium)AmendmentRegulations2021#contribution-F9655B10-10AA-4BA9-A138-F6791EB07C41)

O autorima i urednicima

Juliane Alton

Rođena 1966. godine u Feldkirchu, Austrija. Studirala dramu, komunikacije i novinarstvo u Beču i Stockholmu. Aktivna u kulturnom radu već dugi niz godina, kao i u novinarstvu i istraživanju. Autorica eseja i knjiga u području kulture. Stručnjakinja za kazalište i pitanja vezana uz autorska prava na trgovačkom sudu u Beču nekoliko godina. Članica općinskog vijeća u Dornbirnu, Austrija. Članica upravnog odbora Zelene političke akademije u Austriji.

juliane.alton@freda.at (email), [@JulianeAlton](https://twitter.com/JulianeAlton) (Twitter), [dornbirner.gruene](https://www.facebook.com/dornbirner.gruene) (Facebook), [dornbirner.gruene](https://www.instagram.com/dornbirner.gruene) (Instagram)

Natalie Bennett

Natalie Bennett (barunica Bennett dvorca Manor za vrlo formalne prigode) postala je druga članica Zelene stranke u Zastupničkom domu Ujedinjenog Kraljevstva 2019. godine, nakon što je bila vođa stranke Engleske i Walesa od 2012. do 2016. godine. Zagovarala je univerzalni temeljni dohodak na izborima 2015. godine, kada su Zeleni dobili više glasova nego na svim prethodnim općim izborima zajedno. Članica je odbora Green European Journala i dugi niz godina sudjeluje u aktivnostima europskih Zelenih.

Julen Bollain

Julen Bollain je ekonomist i istraživač specijaliziran za temeljni dohodak.

[@JulenBollain](https://twitter.com/JulenBollain) (Twitter)

Mathis Bönte

Mathis Bönte je odvjetnik iz Münstera, Njemačka. Od kada je reducirao svoje profesionalne obveze, aktivno je angažiran u klimatskom aktivizmu, uglavnom s organizacijama Znanstvenici za budućnost i Extinction Rebellion. Godine 2021. zajedno s drugim klimatskim aktivistima iz više pokreta, podnio je peticiju njemačkom parlamentu o klimatskoj dividendi.

mathis.boente@klimapraemie.org (email)

Ferenc Büttl

Ferenc Büttl, ekonomist, viši predavač na Sveučilištu Metropolitan u Budimpešti, predsjednik Zaklade Napredna Mađarska.

<https://mmaa.hu/> (web stranica), [MMAA.HU](https://www.facebook.com/MMAA.HU) (Facebook), [Megújuló Magyarországért Alapítvány](https://www.youtube.com/channel/UCMgUjuloMagyarorszagertAlapitvany) (YouTube), [Megújuló Magyarországért Alapítvány](https://twitter.com/MegújulóMagyarországértAlapítvány) (Twitter)

Alexander de Roo

Alexander de Roo postao je članom PSP-a (Pacifistička socijalistička stranka - jedan od prethodnika stranke GroenLinks) prije gotovo 50 godina. Predstavljao je PSP u Gradskom vijeću Amsterdama (1983.-1985.) i GroenLinks u Europskom parlamentu (1999.-2004.).

Godine 1986. bio je jedan od osnivača organizacije Basic Income Earth Network i njen blagajnik gotovo 20 godina. Godine 1989. osnovao je stranku GroenLinks zajedno s još 8 osoba. Alexander je bio predsjednik nizozemske organizacije za Waddensea (2009.-2016.) i posljednjih 5 godina predsjednik Udruge za temeljni dohodak.

alexanderderoo@gmail.com (email)

Baukje Dobberstein

Baukje Dobberstein je liječnica i psihoterapeutkinja iz Hanovera u Njemačkoj. Radi na idejama za bezuvjetni temeljni dohodak za Bündnis90/Die GRÜNEN i piše blog (<https://blog.baukje.de/>) na tu temu.

[BaukjeDobbie](https://twitter.com/BaukjeDobbie) (Twitter) i [svenja.baukje.dobberstein](https://www.facebook.com/svenja.baukje.dobberstein) (Facebook)

Pierre Eckert

Pierre Eckert ima doktorat iz fizike i dugi niz godina radio je kao meteorolog u Švicarskom nacionalnom uredu. Zanimaju ga energetska politika i klimatske promjene te se pridružio Zelenoj stranci 1999. godine. Izabran je 2018. godine u kantonalni parlament (Grand Conseil), gdje je, između ostalog, član Komisije za energiju i Komisije za gospodarstvo.

pierre.eckert@gc.ge.ch (email), [pierre.eckert.3](https://www.facebook.com/pierre.eckert.3) (Facebook)

Christina Efthimiadou

Christina Efthimiadou je biokemijska inženjerka s bogatim iskustvom u području ekoloških i lokalnih razvojnih studija te u financiranju i provedbi projekata financiranih od strane Europske unije. Trenutno je članica Političkog tajništva Eko-zelenih, predstavljajući regiju Južni Egej (živi između Atene i otoka Naxosa u Kikladima). Također je članica Koordinacijskog odbora Grčke mreže za godišnji Feministički štrajk 8. ožujka.

polycand@hotmail.com (email) or [xristina.efthimiadou](https://www.facebook.com/xristina.efthimiadou) (Facebook)

Kim Evangelista

Kim Fredericq Evangelista je studirao ekonomiju i političke znanosti na Slobodnom sveučilištu u Bruxellesu, gdje je kasnije radio kao istraživač primijenjene ekonomije. Sada je ekonomski i fiskalni savjetnik te koordinator odjela za politiku belgijske Zelene stranke, Ecolo. U toj je ulozi radio na konkretnom političkom prijedlogu Univerzalnog temeljnog dohotka koji je bio dio programa stranke na nacionalnim belgijskim i širim europskim izborima 2019. godine.

kim.evangelista@ecolo.be (email)

Kjell Fagerbakke

Kjell Magne Fagerbakke rođen je 1963. godine, ima doktorat iz morske biologije i vođa je BIEN Norveške. Kjell ima izravno iskustvo s teškoćama s kojima se suočavaju start-upovi tijekom planiranja poslovanja te zna kako bi temeljni dohodak koristio onima koji se žele okušati u samozapošljavanju. Također je angažiran na promjeni trenutno dominantnog ekonomskog sustava kako bi on bio usklađen s okolišnim i društvenim ograničenjima.

kmfagerbakke@gmail.com (email)

Ute Fischer

Ute Fischer je profesorica političkih i društvenih znanosti na Sveučilištu primijenjenih znanosti u Dortmundu, na Fakultetu primijenjenih društvenih studija. Ona je suosnivačica inicijative "Sloboda, a ne potpuno zapošljavanje", koja od 2003. podržava koncept temeljnog dohotka kroz predavanja i izradu publikacija.

ute.fischer@fh-dortmund.de (email)

E. Fouksman

E. Fouksman je predavačica/izvanredna profesorica za socijalnu pravdu na King's College u Londonu i istraživački suradnik Sveučilišta Oxford i Sveučilišta Witwatersrand. Lizina istraživačka područja obuhvaćaju percepcije rada, zasluživanja i redistribucije bogatstva, posebno u južnoj Africi, kao i politiku i teoriju post-rada i univerzalnog temeljnog dohotka. Nedavne publikacije uključuju: 'Moralna ekonomija rada' u časopisu *Economy and Society* (2020.) i, s Hannah Dawson, 'Rad, lijenost i redistribucija' u Africi (2020.).

Raúl Gómez

Raúl Gómez je direktor fondacije Transición Verde (Španjolska).

rgomez@transicionverde.es (email), [@rasinmas](https://twitter.com/rasinmas) (Twitter)

Henriett Horváth je članica stranke Párbeszéd u Mađarskoj.

Ralph Kundig

Ralph Kundig je član BIEN Švicarske.

Rebecka Le Moine

Rebecka Le Moine je biologinja s fokusom na suzbijanje masovnog izumiranja. Trenutno je članica Švedskog parlamenta za Stranku zelenih, gdje je podnijela prijedloge zakona u korist temeljnog dohotka.

[@Rebeckalemoine](#) (Instagram), [@RebeckaLeMoineMP](#) (Facebook), [@rebeckalemoine](#) (Twitter)

Vincent Liegey

Vincent Liegey je inženjer, interdisciplinarni istraživač, glasnogovornik francuskog pokreta za odrast i koautor knjiga "Un Projet de Décroissance" (Utopia, 2013) i "Exploring Degrowth: A Critical Guide" (Pluto Press, 2020). Također je koordinator Cargonomia, centra za istraživanje i eksperimentiranje o odrastu te društvene zadruge za održiva logistička rješenja i lokalnu proizvodnju te distribuciju hrane koristeći bicikle za teret u Budimpešti.

www.Projet-Decroissance.net i www.cargonomia.hu

Hannes Mehrer

Hannes Mehrer je studirao psihologiju i ima doktorat iz računalne neuroznanosti. On je jedan od koordinatora radne skupine za temeljni dohodak njemačkih Zelenih i urednik ovog izdanja.

[@Hannes.Mehrer](#) (osobni Twitter), [@Gruenes_GE](#) (Twitter radne skupine za temeljni dohodak) [kontakt@gruenes-grundeinkommen.de](#) (Email radne skupine za temeljni dohodak)

Predrag Momčilović

Predrag Momčilović je istraživač, novinar i politički aktivist iz Beograda. U svom radu fokusira se na političku ekologiju, odrast, univerzalni temeljni dohodak, društvene aspekte klimatskih promjena, proizvodnju hrane i pravednu energetska tranziciju. Također je član i suosnivač Zajedničko, platforme za teoriju i praksu zajedničkih dobara.

predragmomcilovic@gmail.com (email)

Michael Opielka

Prof. Dr. Michael Opielka je znanstveni direktor ISÖ - Instituta za društvenu ekologiju u Siegburgu i redoviti profesor socijalne politike na Ernst-Abbe-University u Jeni. Od 2012. do 2016. godine također je bio voditelj IZT-a - Instituta za studije budućnosti i procjenu tehnologije u Berlinu. Godine 2015. bio je gostujući profesor za socijalnu održivost na Sveučilištu u Leipzigu. Bio je gostujući profesor na UC Berkeleyu (1990-2001; 2005-2006). Doktorirao je na Humboldtovom sveučilištu u Berlinu 1996. godine, a habilitirao na Sveučilištu u Hamburgu 2008. godine u području sociologije.

michael.opielka@isoe.org (email), www.isoe.org (web-site), [@MichaelOpielka](#) (Twitter), [Michael-Opielka](#) (ResearchGate)

Alexander Pagoulatos

Alexander Pagoulatos pridružio se grčkoj Zelenoj stranci 2013. godine. On je međunarodni tajnik stranke i služio je kao organizator za Ekonomsku grupu. Njegova područja interesa su zelena i alternativna ekonomija, odrast, teorija novca, međunarodne financijske institucije itd. Služio je kao poslovni analitičar u društvima za računovodstvo i financijsko savjetovanje (PwC, EY). Diplomirao je primijenjenu matematiku i stekao je magisterij iz financija.

avpago@gmail.com (email), [apagoulatosgreen](#) (Facebook)

Simo Raittila

Simo Raittila je koordinator Zelene think-tank organizacije Visio. Trenutno piše doktorsku tezu o socioekonomskim razlikama u rizicima mentalnog zdravlja. Magistrirao je na području društvene i javne politike te diplomirao na studiju folkloristike. Ranije je radio kao istraživač u Zavodu za socijalno osiguranje (Kela), proučavajući socijalnu pomoć kao posljednje utočište.

simo.raittila@ajatuspajavisio.fi (email), [@Nonissimo](https://twitter.com/Nonissimo) (Twitter)

Susanne Rieger

Susanne Rieger već je deset godina odgovorna za europska pitanja i europske odnose u katalonskoj Zelenoj zakladi Fundació Nous Horitzons (FNH). Od 2009. godine članica je Upravnog odbora FNH. Delegat je na Općoj skupštini GEF-a od njegovog osnivanja, te je trenutno drugi put imenovana kao potpredsjednica GEF-a. Profesionalno se već dvadeset godina bavi pitanjima političkog obrazovanja, izgradnje kapaciteta, političkih i javnih rasprava te komunikacijskih struktura na europskoj razini. Svoj rad obavlja u Barceloni i radi kao trenerica i savjetnica u različitim europskim zemljama.

Peter Ryan

Peter Ryan je član Odbora za politiku Škotske zelene stranke. Bio je dio radne skupine koja je razvila trenutnu politiku Škotske zelene stranke o univerzalnom temeljnom dohotku (UTD), te je prethodno razvio politiku Škotske zelene stranke o financijskim uslugama i upotrebi podataka. Oženjen je i ima troje djece.

[@IndyBanking](https://twitter.com/IndyBanking) (Twitter)

Ulrich Schachtschneider

Dr. Ulrich Schachtschneider (iz Oldenburga u Njemačkoj) studirao je energetska inženjerstvo, sociologiju i politiku okoliša te radi kao energetski konzultant i slobodni društveni znanstvenik. Njegova istraživačka područja obuhvaćaju socio-ekološku transformaciju, socijalne energetske politike i politike odrasta. Član je upravnog odbora Unconditional Basic Income Europe (UBIE) i zagovornik "Ekološkog temeljnog dohotka"

www.ulrich-schachtschneider.de (website)

Lucile Schmid

Lucile Schmid je potpredsjednica La Fabrique écologique, think-tanka koji se specijalizirao za zelene teme od 2013. godine. Bila je potpredsjednica Green European Foundationa (GEF; 2015.-2017.). Godine 2017. suosnovala je književnu nagradu koja ima za cilj poticati zeleno političko/ekološko razmišljanje u francuskoj književnosti, u partnerstvu s Bibliothèque nationale de France (BNF). Redovito surađuje s časopisom Alternatives économiques (ekološke kronike) i napisala je nekoliko eseja o ekonomiji i zelenim temama. Aktivno piše i uređuje u časopisu Esprit već 20 godina, s fokusom na teme francuske države i javnih elita, ekologije te francuskog političkog i ekonomskog modela.

Aktivno se bavi politikom od početka 2000-ih kao kandidatkinja i izabrana predstavica za Socijalističku stranku, a kasnije i za Zelene. Bila je kandidatkinja na listi Urgence écologie, koju je predvodio akademik i filozof Dominique Bourg tijekom europskih izbora. Studirala je na Sciences Po Paris i École nationale d'administration, te ima diplomu iz književnosti. Djelomično radi u Ministarstvu gospodarstva i financija te predaje Zelenu politiku na poslovnoj školi HEC Paris i na Sveučilištu Paris-Sorbonne (Paris-I).

lucile.schmid@gmail.com (email)

Antje Schrupp

Dr. Antje Schrupp je politologinja i novinarka koja živi u Frankfurtu na Majni.

[@antjeschrupp](#) (Twitter), [@antjeschrupp](#) (Facebook)

Guy Standing

Guy Standing je profesionalni istraživač na SOAS, Sveučilište u Londonu. Kao ekonomist sa doktoratom sa Sveučilišta u Cambridgeu, suosnivač je i počasni potpredsjednik Basic Income Earth Network (BIEN). Od 2016. do 2019. bio je savjetnik za Shadow Chancellor of the Exchequer, John McDonnell. Bio je direktor ILO-ovog programa za socio-ekonomsku sigurnost. Kao konzultant radio je za mnoge međunarodne organizacije, uključujući UNCTAD, UNDP, UNICEF, Europsku komisiju i Svjetsku banku. Bio je direktor za istraživanje u Komisiji za tržište rada predsjednika Mandele, te je implementirao nekoliko pilot projekata temeljnog dohotka. Autor je knjiga "The Precariat: The New Dangerous Class", objavljene na 23 jezika; "The Corruption of Capitalism"; "Basic Income: And how we can make it happen"; i "Plunder of the Commons". Godine 2020. surađivao je s Massive Attack u video spotu temeljenom na svojoj knjizi "Battling Eight Giants: Basic Income Now" (2019). Njegova najnovija knjiga je prošireno treće izdanje "The Corruption of Capitalism" (svibanj 2021.).

guystanding@standingnet.com (email), <https://www.guystanding.com/> (website)

Wolfgang Strengmann-Kuhn

Wolfgang Strengmann-Kuhn je ekonomist i član Parlamenta u Njemačkoj za stranku Bündnis 90/Die Grünen. Bio je istraživač i predavač na sveučilištima u Bielefeldu, Frankfurtu na Majni i Hohenheimu. Prije nego što je postao član parlamenta 2008. godine, obavljao je funkciju profesora privredne ekonomije na Sveučilištu Goethe u Frankfurtu. Fokus njegovog akademskog rada bio je na istraživanju siromaštva, temeljnog dohotku, reformi socijalne sigurnosti i financiranja, ekonomiji spolova i ekonomiji rada.

wolfgang.strengmann-kuhn@bundestag.de (email), www.strengmann-kuhn.de (website), [@W_SK](#) (Twitter), [wolfgang.strengmannkuhn](#) (Facebook)

Irina Studhalter

Irina Studhalter je bila dio kampanjskog tima za nacionalnu inicijativu za temeljni dohodak u Švicarskoj 2016. godine. Ona je članica parlamenta grada Lucerna za Mlade Zelene i potpredsjednica Zelene stranke Lucerna. Irina Studhalter studira socijalni rad i radi na izgradnji zajednice te kulturnoj medijaciji.

[@IrinaStudhalter](#) (Facebook), [@IrinaStudhalter](#) (Twitter), Irina.studhalter@gruene-luzern.ch (email)

Ewa Sufin-Jacquemart

Ewa Sufin-Jacquemart je direktorica poljske Zelene zaklade Fundacja Strefa Zieleni i članica Upravnog odbora Green European Foundationa. Kao aktivistkinja poljske zelene stranke Partia Zieloni, bila je nekoliko godina delegat stranke na Vijeću Europske zelene stranke. U Poljskoj je također članica Vijeća udruge Kongres žena i od 2014. koordinira "Zeleni centar" Kongresa žena.

[@esufin](#) (Twitter)

Bence Tordai

Bence Tordai je član stranke Párbeszéd u Mađarskoj.

Europska zelena mreža zagovornika temeljnog dohotka

Ideja o prikupljanju mišljenja o temeljnog dohotku iz mnogih zemalja Europe u ovom kompendiju potječe od Europske zelene mreže zagovornika temeljnog dohotka. Da biste se pridružili kvartalnim sastancima mreže i mailing listi, molimo kontaktirajte radnu grupu za temeljni dohodak njemačkih Zelenih: kontakt@gruenes-grundeinkommen.de

Kontaktirajte nas:

GREEN EUROPEAN FOUNDATION
Rue du Fossé – 1536 Luxembourg
Brussels Office: Mundo Madou
Avenue des Arts 7-8
1210 Brussels, Belgium

t: +32 2 329 00 50
e: info@gef.eu

Povežite se s nama:

Posjetite našu web stranicu za više informacija

Pratite naše društvene mreže za informacije o našim aktivnostima i događajima diljem Europe

